T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE YAZMALAR KOLEKSİYONUNDA BULUNAN 06 Mil Yz A 160 NUMARALI CÖNK (İNCELEME- METİN)

MELİSNUR ÇALIŞKAN
18723011

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MERİÇ HARMANCI

İSTANBUL
2022

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE YAZMALAR KOLEKSİYONUNDA BULUNAN 06 Mil Yz A 160 NUMARALI CÖNK (İNCELEME- METİN)

MELİSNUR ÇALIŞKAN
18723011
ORCID NO: 0000-0001-5810-4572

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MERİÇ HARMANCI

İSTANBUL
2022

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE YAZMALAR KOLEKSİYONUNDA BULUNAN 06 Mil Yz A 160 NUMARALI CÖNK (İNCELEME- METİN)

MELİSNUR ÇALIŞKAN
18723011

Tezin Savunulduğu Tarih: 14.09.2022
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Meriç Harmancı	
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Aynur Koçak	
	Doç. Dr. Nursel Uyanıkel	

İSTANBUL
EYLÜL 2022

ÖZ

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE YAZMALAR KOLEKSİYONUNDA BULUNAN 06 Mil Yz A 160 NUMARALI CÖNK (İNCELEME- METİN)
Melisnur Çalışkan
Eylül, 2022

Türk halk edebiyatının yazılı kaynakları arasında önemli bir yere sahip olan cönkler, Türk edebiyat külliyatı içindeki kıymetli hazinelerden biridir. Yazıldıkları dönemin halk edebiyatına ait edebi verimlerinden olan şiirlerin ve diğer folklor malzemelerinin sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına aktarılarak kayıt altına alınmasını sağlamaları yanında önceki yüzyıllarda söylenmiş şiirlerin de toplandığı bir vesika niteliğindedir. Anonim edebiyat, âşık edebiyatı ve dini tasavvufi Türk edebiyatına ait şiirler yanında sınırlı sayıda da olsa divan edebiyatına ait şiirleri ihtiva eden cönkler edebiyat tarihimize önemli katkıda bulunmaktadır. Geçiş dönemleri başta olmak üzere çeşitli durum ve olaylarla ilgili notları barındırması, yemek tariflerinden halk hekimliğine kadar pek çok folklorik unsuru bünyesinde taşıması açısından da kültür tarihimiz açısından önem arz ederler. Bu çalışmada, cönklerin edebiyatımızdaki önemine binaen Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 160 numarayla kayıtlı bulunan cönk üzerine bir çalışma yapılmıştır. Tezin amacı Arap harfleriyle yazılmış olan bu cöngü transkripsiyon alfabesi kullanarak Latin harflerine aktararak gün yüzüne çıkmasını sağlamaktır. Cönkte yer alan şiirler; konularına, nazım biçimlerine ve birimlerine, ölçülerine ve şairlerine göre tasnif edilmiştir. Bunun yanı sıra cöngün dil özellikleri incelenmiş ve cöngün 1800'lü yıllarda derlendiği anlaşılmıştır. Bu cönkte, Türk halk şiirinin önemli şairlerinin bilinen şiirleri dışında bugüne kadar gün yüzüne çıkmamış yeni şiirler ve bilinen şiirlerin farklı varyantlarının da bulunduğu tespit edilmiştir. Bu şiirlerin bazılarında mısralardaki kelimeler, bu kelimelerin mısralardaki yerleri, hatta şiir içerisinde mısraların yerleri farklılık göstermekte veya tamamen farklı mısralar kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle bu varyantların bazılarının özgün birer şiir olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak bütün bu hususlar dikkate alındığında incelenen bu cöngün önemi artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 06 Mil Yz A 160, Cönk, Halk Şiiri, İnceleme

ABSTRACT

CÖNK NUMBER 06 MIL YZ A 160 FROM THE ANKARA NATIONAL LIBRARY MANUSCRIPTS COLLECTION (ANALYSIS - TEXT)

Melisnur Çalışkan
September, 2022

Having an important place among the written pieces of Turkish Folk Literature, junk is one of the most treasured in the complete works of Turkish Literature. They not only provide records of poems and other folkloric materials, which are works from the same era, transcribed from oral to written cultural literature, but also are records of poems from earlier eras. Containing poems from Anonim, Aşık and Dini- Tasavvufi Turkish literature as well as limited amount of poems from Divan literature, junk has contributed a lot to our history of literature. They are also vital to our cultural history since they contain both notes regarding various events and situations, especially from transition periods, and many folkloric materials from recipes to folk medicines. This study has been carried out on junk recorded with the number of 06 Mil Yz A 160 from National Library Manuscripts Collection with regard to the importance of junk in our literature. The purpose of this study is to unearth this junk, written in Arabic Language, by transcribing it into Latin Alphabet with the help of transcription alphabet. The poems in the junk are categorized according to their subjects, style and unit of their verses, their rhymes and poets. In addition, the language properties of the junk has been studied and it is understood that it was compiled in the 1800s. In this junk, as well as the well-known poems of the important poets of Turkish Literature, some new unearthed poems and new versions of some well-known poems have been revealed. In some of the poems, ıt has been noticed that some words in some lines, the places of these words in these lines, even the lines in the poems are different and some lines are completely different in them. Hence, due to these differences, it is fair to say that these poems can be evaluated as new poems. To sum up, when all these things mentioned above are taken into account, the importance of the junk that has been evaluated increases.

Keywords: 06 Mil Yz A 160, Junk, Folk poetry, Evaluation

ÖN SÖZ

Başlangıçta yalnız insan hafızasında saklanan söz, sadece sözlü iletişim ile aktarılırken zaman içinde sözü saklama ve aktarma görevini, hafıza ve sözlü iletişimin yanında, yazı üstlenmiştir. Cönkler, sözün ve özellikle de halk edebiyatına ait şiirlerin saklandığı defterlerdir ve bu defterler sayesinde halk kültürüne ait birçok ürün, kayıt altına alınarak nesiller boyu aktarılmıştır. Cöngü derleyip yazıya geçirenin ilgilisi, zevki, eğitim durumu, aşina olduğu edebi verimler gibi pek çok faktörün etkisi ile şekillenen cönklerin ihtiva ettiği içerik de bu doğrultuda değişiklik ve çeşitlilik gösterir. Çoğunlukla halk edebiyatına ait şiirlere ve folklorik malzemeye yer veren cönkler, zaman zaman divan edebiyatı geleneğine ait şiirleri de bünyesinde barındırır. Bu bakımdan çok çeşitli ve renkli bir görünüm arz ederler.

Bu çalışmanın konusu olan eser bir *Cönk*'tür. Çalışmada, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda bulunan 06 Mil Yz A 160 numaralı *Cönk* incelenmiştir. 1800'lü yılların başında derlenmiş toplam 47 yapraktan oluşan eserin müstensihi ve mürettibi belli değildir. *Cönk*'te toplam 90 şiir bulunmaktadır. Tamamı halk edebiyatına ait şiirlerden oluşan *Cönk*, anonim ve âşık tarzı edebiyata ait şiirlerden oluşmaktadır. *Cönk*'te en fazla şiirine yer verilen şair, Âşık Ömer'dir. Bunun dışında *Cönk*'te Gevherî, Karacaoğlan, Kuloğlu, Dertli, Âşık Kerem gibi tanınmış şairlerin yanı sıra Âşık Halil, Öksüz Ali, Sipahoğlu, Kâtip Ahmet, Seyrî gibi daha az bilinen şairlerin şiirleri de yer almaktadır.

*Cönk'*te yer alan şiirlerden özellikle şairi belli olanlar üzerinde yapılan çalışmalar incelenerek şiirin varsa varyantları tespit edilmeye çalışılmış ve bu durum ilgili şiire ait dipnotta belirtilmiştir. *Cönk'*te zaman zaman şiirin başında yazılan şair ismi ile mahlasın tutmadığı tespit edilmiştir. Bazen de yazılan mahlasın o şiirin asıl şairi olmadığı görülmüştür. Bu tür durumlar da yine tespit edilebildiği ölçüde transkripsiyonlu metin verilirken dipnotta belirtilmiştir.

Giriş bölümünde çalışmanın amacı, yöntemi açıklanmış ve incelenen *Cönk* hakkında genel bilgiler verilmiştir. *Cönk Üzerine* başlıklı ikinci bölüm iki ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlık *Türk Halk Edebiyatında Cönklerin Yeri ve Önemi'*dir. Bu bölümde *Sözlük ve Ansiklopedilerde Cönk Kelimesinin Anlamı*, *Cönk Teriminin Menşei*, *Cönklerin Özellikleri* ayrı alt başlılar olarak yer almaktadır. İkinci başlık *06 Mil Yz A Cönk 160 Numaralı Cönk'ün Tanıtımı ve İncelemesi'*dir. Bu başlık altında *Cöngün Dış Özellikleri*, *Cöngün Muhteva, Dil ve Yazım Özellikleri*, *Cönkte Geçen Tarihler, Derleyicinin Kimliği ile İlgili Hususiyetler, Cönkte Yer Alan Şiirlerin Şekil ve Tür Özellikleri, Cönkte Yer Alan Şairlerin Biyografileri* alt başlıkları yer almaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde cönkteki metinlerin çeviri yazıları ile orijinal biçimleri bir arada verilmiştir. Arap harfli metinler transkripsiyon alfabesi kullanılarak Latin harfli metne aktarılmıştır. *Sonuç* bölümünde ise *06 Mil Yz A Cönk 160 Numaralı Cönk* ile ilgili genel değerlendirmelerde bulunulup anlatılanlar bir sonuca bağlanmıştır.

Lisans eğitimimden bu yana bana halk edebiyatını sevdiren, bu yolda ilerlememi destekleyen Prof. Dr. Aynur Koçak'a, bu çalışmanın hazırlanış sürecinde; rehberliği

ile yol gösterip bu zorlu süreçte her zaman yoluma ışık tutan danışmanım Doç. Dr. Meriç Harmancı'ya, çalışmayla ilgili bazı konularda fikir alışverişinde bulunduğum arkadaşım Tümer Karaayak'a ve hiçbir zaman manevi desteğini eksik etmeyen aileme yürekten teşekkür ederim.

İstanbul; Eylül, 2022 Melisnur Çalışkan

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**
1. GİRİŞ **1**
2. CÖNK ÜZERİNE **3**
2.1. Türk Halk Edebiyatında Cönklerin Yeri ve Önemi 3
2.1.1. Sözlük ve Ansiklopedilerde "Cönk" Kelimesinin Anlamı 3
2.1.2. Terim Olarak Cönk 3
2.1.3. Cönklerin Özellikleri 4
2.1.4. Cönklerin Önemi 5
2.2. Çalışmaya Konu Olan Cönk'ün Tanıtımı ve İncelenmesi 7
2.2.1. Cönk'ün Dış Özellikleri 7
2.2.2. Cönk'ün Muhteva, Dil ve Yazım Özellikleri 8
2.2.3. Derleyicinin Kimliği ile İlgili Hususiyetler 10
2.2.4. Cönk'te Yer Alan Şiirlerin Şekil ve Tür Özellikleri 11
2.2.5. Cönk'te Yer Alan Şairlerin Biyografileri 24
2.2.5.1. ÂŞIK ÖMER 24
2.2.5.2. GEVHERÎ 27
2.2.5.3. DERVİŞ ALİ 28
2.2.5.4. KULOĞLU 29
2.2.5.5. ÂŞIK KEREM 30
2.2.5.6. KARACAOĞLAN 30

2.2.5.7. SEYRÎ 31
2.2.5.8. ÂŞIK GARİB 32
2.2.5.9. DERTLİ 33
2.2.5.10. ŞÂDÎ 33
2.2.5.11. ÖKSÜZ/ÖKSÜZ DEDE/ ÖKSÜZ ALİ 34
2.2.5.12. ÂŞIK HALİL 35
2.2.5.13. ÂŞIK AHMED 36
2.2.5.14. KÂTİB AHMED 36
2.2.5.15. HÂFIZ 37
2.2.5.16. SİPÂHOĞLU 37
2.2.5.17. ÂRİF 37
2.2.5.18. MEHMED 38
3. TRANSKRİPSİYONLU METİN 40
4. SONUÇ 115
KAYNAKÇA 118
EKLER 123

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Şekil ve Tür Özellikleri …….. 11
Tablo 2: Varaklardaki Satır Sayısı ……. 22

1. GİRİŞ

Sözlü ve yazılı çok zengin bir kaynağı bünyesinde barındıran Türk halk edebiyatının önemli yazılı kaynaklarından biri de cönklerdir. Şairlerin eserlerinin kayıt altına alınması, önemli şairlerin gün yüzüne çıkmamış şiirlerini barındırmaları ya da bu şiirlerin farklı nüshalarını içermesi ve karşılaştırma yapılabilmesi açısından cönklerin Türk halk şiirine katkıları yadsınamayacak kadar büyüktür. Cönklerin genel itibariyle âşık şiiri ve anonim şiirleri bünyesinde barındırdığı düşünülse de tasavvuf edebiyatı ve divan edebiyatı geleneğinde üretilmiş şiirler yanında mensur halk edebiyatı ürünleri ve halk kültürüne ait birçok malzemeyi de ihtiva ettiği görülür. Bu nedenle de cönkler üzerine birçok çalışma yapılmış, yapılan bu çalışmalar sonucunda da birçok önemli husus gün yüzüne çıkmıştır.

Çalışma konusu olarak bir "Cönk" ün seçilip incelenmesinin amacı; şairlerin gün yüzüne çıkmamış şiirlerini ortaya çıkarmak, divanlarda ya da başka cönk ve mecmualarda tespit edilmiş var olan şiirlerin cönkteki şiirlerle karşılaştırmasını yaparak ortak ya da farklı yönleri belirlemek, tanınmayan şairleri tanıtmak ve şiirlerini gün yüzüne çıkarmak, anonim edebiyata ait şiir örneklerini çeşitlendirmek ve cönkte var olan şiirlerin dil özelliklerini dönemin imla özelliklerine göre incelemektir.

Bu çalışmada, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A Cönk 160 numarayla kayıtlı bulunan bir "Cönk" incelenmiştir. Cöngü kim ya da kimlerin derlediği ve yazıya geçirdiği belli değildir. 47 varaktan oluşan bu cönkteki şiirlerin yazı stili varaktan varağa farklılık göstermektedir. Bu da cöngün farklı kişiler tarafından farklı zamanlarda yazıldığını ya da yazıya geçirildiğini düşündürmektedir.

Cöngün yazı türünden, imla hatalarından, fonetik farklılıklardan ya da kimi sayfaların yıpranmış olmasından kaynaklı bazı varaklarda okuma ve anlamlandırma zorluklarıyla karşılaşılmış ve yazmada üstü çizili olan kısımlar okunamamıştır. Dil özellikleri detaylıca incelendiğinde bir imla birliğinden söz edilemez. Aynı kelimelerin kimi mısralarda düz ünlü ile yazılırken kimi mısralarda yuvarlak olarak yazılması yazımda bir tutarlılığın olmadığını göstermektedir. Bu da cöngün birden fazla kişi tarafından

yazıya geçirildiğini ya da yazı eğitimi almamış sıradan kişiler tarafından kaleme alındığını düşündürmektedir.

Cönkte Türk halk şiirindeki önemli şairlerin bilinen şiirlerinin yanı sıra daha önce bir yerde kayıtlı olmayan şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. Bazı şiirlerin farklı varyasyonları cönkte yer almaktadır ve bunların bir kısmının özgün birer şiir olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Kelimelerin yer değiştirmesi, mısraların yer değiştirmesi ya da eş anlamlı veya yakın anlamlı kelime kullanımı, daha önce başka kaynaklarda tespit edilen varyant forma benzerliğinin bağlamdan ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Cönkte yer alan şiirlerin hem hece ölçüsüyle hem aruz ölçüsüyle hem dörtlük hem de beyit veya bent olarak yazıldığı görülmektedir. Bunun yanında bazı şiirlerde şair-şiir eşleştirmesinde birtakım zorluklarla karşılaşılmış, şiirin gerçek sahibini bulmaya çalışmak, yapılan incelemeyi zorlaştırmıştır. Bununla birlikte cönkte şairi belli olan şiirler olduğu gibi söyleyeni tespit edilememiş anonim mısralar/şiirler de bulunmaktadır.

Çalışmada Arap alfabesi ile yazılmış cönk metni Latin alfabesine aktarılarak içerisindeki yer alan kültür ürünleri de tespit edilmiştir.

2. CÖNK ÜZERİNE

2.1.Türk Halk Edebiyatında Cönklerin Yeri ve Önemi

2.1.1. Sözlük ve Ansiklopedilerde "Cönk" Kelimesinin Anlamı

Kaynaklarda, cönklerle ilgili tanım ve açıklamalara bakıldığında yakın tanımlamaların yapıldığı görülür. Kişilerin kendi yazdıkları ya da başka kişilerin, saz şairlerinin yazdıkları şiirleri topladıkları defterlerdir cönkler. Bu defterler uzunlamasına açılırlar, genellikle deri kaplıdırlar (Türkçe Sözlük, 2011). Tarama Sözlüğü'ü cöngün biri şiir mecnuası olmasına ve uzunlamasına açılmasına dikkat çeken bir tanım yapar (1965, 777).

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü diğer adıyla Derleme Sözlüğü' cöngün çeşitli ağızlardaki kullanımlarını verirken şiir ve destanların yer aldığı destan dergisi olması ve uzunlamasına açılmasına dikkat çeker, bunun yanında yine çeşitli ağızlarda kelimenin neşe, sevinç; şakacı ve güler yüzlü kimse, köşe; varlık, zenginlik gibi amlamlara geldiği de görülmüştür (www.tdk.gov.tr).

Cönklerin içerik olarak halk edebiyatına ve halk folkloruna ait ürünleri bir araya getirme hususiyeti de belirtilir (Gökyay, 1993, 73). Manzum ya da mensur halk edebiyatına ait ürünlerini türkü, mani, ağıt, ninniden destan, hikâye, fıkraya bunun yanında duadan, hutbeye anonim pek çok ürünü içine alan bir eserdir (Karataş, 2007, 87). Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü cöngü "başta halk şairlerinin şiirleri olmak üzere, çeşitli folklorik bilgilerin kaydedildiği ve uzunlamasına açılan, sırtı dar ensiz, deri kaplı defterler" (Kaya, 2007, 188) olarak tanımlanmaktadır.

2.1.2. Terim Olarak Cönk

Terim olarak "cönk"ün kaynağının ne olduğu hakkında bugüne kadar farklı izahlar yapılmıştır. Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde yer alan "Cönk" maddesinde *cönk* kelimesinin menşei ile ilgili verilen bilgilerde kelimenin İspanyol ve Portekiz dillerinde *junco* olduğu ve bu dillere *djong* (conk) kelimesinden geçtiği bilgisi verilir. *Djong,* Cava ve Malaya dillerinde yer almaktadır. İngilizcede yelkenli gemiler için

kıllanılan junk kelimesi aynı menşeidendir. Kelime başka Batı ülkelerinin dillerinde de bir yelkenli türünün adı olarak yer almaktadır (Gökyay, 1993, 73).

Mahmud Mesud Koman; Türkçe bir kelime olduğunu ileri sürdüğü cöngün Türkler aracılığıyla Çinlilere geçtiğini, oradan Japonlara aktarıldığını, Japonlardan da Hindistan coğrafyasına ve Avrupaya yol aldığını belirtmektedir (Sakaoğlu, 1986, 219). Veled Çelebi'nin Türk Dili Lügati adlı yapıtından cönkle ilgili aktarım yapan Sabri Koz'un aktarımında cöngün "cönemek, cönlemek, cünlemek" fiillerinden türediği, bu fiillerin "tespit etmek, derlemek, ciltlemek" anlamlarına geldiği bilgisi verilmiştir (Koz, 1977, 84).

Gökyay, Hasan Amîd'in Ferheng-i Amîdî ve Ferîdûnkâr, Ferheng-i Cedîd Farsî be-Farsî adlı yapıtlarında kelimenin Hintçeden olduğunu kaydettiği belirtmektedir (Gökyay, 1984, 108). Yukarıdaki açıklamalar cönk sözcüğünün kaynağı hakkında kesin bir kanaate varılmadığını göstermektedir, ancak şekli ve içerik konusunda bir uzlaşma olduğunu söylemek mümkün gözükmektedir.

2.1.3. Cönklerin Özellikleri

Cönklerin fiziksel özellikleri incelendiğinde cönkler, hacim ve ebat bakımından çeşitlilik göstermektedir. Cönklerin boyları enlerine göre daha uzundur ve cönkler yukarı doğru açılmaktadır. Cönkler genel olarak deri kapaklıdır fakat deri kapakları korumak için bazı cönklerde sonradan dış yüzeyleri kumaşla kaplanmış örnekler de görülmektedir. Kahverengi ve siyah kapaklı cönklerin yanı sıra nadiren de olsa bordo gibi renklere yakın cönk kapakları bulunmaktadır. Deri kapaklı cönklerden başka karton kapaklı cönklerde mevcuttur. Karton kapaklı cönklerde de birbirinden farklı renkler görülmektedir. Kapağı olan cönkler olduğu gibi kapağı olmayan cönklerde vardır. Bu cönklere ya hiç kapak yapılmamış ya da var olan kapaklar zamanla kopmuş ya da haşereler tarafından aşınmıştır. Kapağı olmayan cönklere sonradan sahipleri tarafından kapak yapılabildiği ya da kaplandığı da görülmektedir. Cönklerin kapaklarında süslemeler yer almaz. Genellikle sade kapaklıdırlar fakat yüzeylerinde birbirinden farklı, dikkat çekici desenlerin olduğu cönkler de vardır (Cunbur, Kaya, Ünver, 2002: 4).

Cönklerin sayfa sayıları ise değişiklik göstermektedir. Birkaç varaktan oluşan cönklerin yanında birkaç yüz varaktan oluşan cönkler de mevcuttur. Cönklerde

birbirinden farklı ebatlar da görülmektedir. 16 ve 17.yy.a ait cönklerde diğer dönemlere göre kâğıtların biraz daha iyi korunduğu görülmektedir. Fakat yakın erken dönem ve geç dönem cönklerin kağıtları kalın, kirli ve kâğıdın yapımı sırasında dokusuna işlenmiş filigranının kaba oldğu görülmektedir (Cunbur, 1974:70-71; Köksal, 2017: 253, 254).

İncelendiğinde görülecektir ki cönklerde numaralama vb. sayfa düzenlemesi görülmemektedir. Varaklar arasında koparılmış sayfalara, eksik beyit veya mısralara, üstü karalı yerlere ve cöngü okuyanlarca boş olan kısımlara yazılmış özel notlara rastlanmaktadır. Yazanı belli olan, tarih düşülen cönkler olduğu gibi yazanı belli olmayan, tarih düşülmemiş cönkler de vardır. Okunamayacak kadar kötü yazılı olan cönklerin yanında nadiren de olsa özenli, düzgün ve okunaklı yazılmış cönkler olduğu da görülmektedir. Cönklerin içinde başlıksız şiirler yer aldığı gibi bunun yanında türkü, koşma, mani, ilâhi, Âşık Ömer gibi başlıklı şiirlerin de yer aldığı görülmektedir. Genellikle şiirler "tamam oldu" anlamındaki Arapça "temmet" sözcüğü ile biter ve sonrasında yeni şiir başlar. Cönkler genellikle nesih, talik, rika, rika kırması, nestalik gibi yazı türleriyle kaleme alınmıştır. Çoğu zaman bir cöngü birden fazla kişinin devam ettirdiği görülmektedir. Çünkü yazı stili ve kalem mürekkebi varaktan varağa hatta kimi zaman da aynı varakta farklılık göstermektedir. Bir kelimenin birden farklı yazımıyla karşılaşılmaktadır. Bazı yerlerde düzlük-yuvarlaklık uyumuna rastlanmış çoğunlukla ise düzlük-yuvarlaklık uyumuna dikkat edilmemiştir. Bazı yerler harekeli bazı yerler harekesiz yazılmıştır. Bu nedenle imla ve yazıda kesinlikle bir birlik söz konusu değildir. Bu da cöngü yazan kişilerin, imla ve yazı konusundaki tutarsızlık ve özensizliklerinden hareketle büyük olasılıkla medrese eğitimi almamış halktan kişiler olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat bunu bir kusur olarak görmek yerine cönklerin dil ve yazım özelliklerini döneminin ve yöresinin dil hazineleri olarak görmek gerekir. Böylece de cönkler aynı zamanda çeşitli fonetik çalışmalara katkı sağlamış olacaklardır (Gökyay, 1984: 120-130; Ülkütaşır, 1967: 219-226; Kaya, 2007: 254-257; Alptekin, 1987: 228-229; Duymaz, 2016: 14-17).

2.1.4. Cönklerin Önemi

Cönkler, kültür hazinemize ve edebî ürünlerimize ait birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bu sayede hem edebiyat hem de kültür alanlarında çalışan araştırmacılar için başlıca başvuru kaynakları arasında sayılmaktadır. Antoloji

niteliğindeki eserlerde olsun tezkirelerde olsun isimlerini tespit ettiğimiz fakat bugün şiirlerine ulaşılamayan birçok şairin ortaya çıkarılıp tanıtılmasında cönkler önemli bir yere sahiptir. Bu sayede cönklerde yer alan bu şairlerin şiirlerinin de gün yüzüne çıkarılması hem kültürel birikimimiz hem de bu alanda çalışan edebiyat araştırmacılarımız için büyük önem taşımaktadır.

Bilinmeyen şairlerin ortaya çıkarılıp kendilerinin ve eserlerinin bilim dünyasına tanıtılmasının yanında, bilinen meşhur şairlerimizin de bugüne kadar gün yüzüne çıkmamış, divanlarda ve çeşitli mecmualarda bulunmayan şiirlerinin de ortaya çıkarılıp tespit edilmesi cönklerin önemini bir kat daha artırmaktadır. Bunun yanında karşılaştırmalı ve tenkitli yayın çalışmaları için divanlarda ya da başka cönk ve mecmualarda karşımıza çıkan bilindik bir şiirin farklı versiyonlarını karşılaştırma yaparak inceleme, farklılıkları ve benzerlikleri tespit etme fırsatı sağlamaktadır. Çeşitli şairlerin yer aldığı cönklerde genellikle öncelik olarak meşhur şairlerin şiirlerine yer verilir. Bu şiirler alt alta olabildiği gibi farklı sayfalarda da olabilir.

Cönkler, halk edebiyatına ait koşma, semai, varsağı, destan, halk hikâyesi, mani, türkü, ilahi, nefes, deme, kalenderi, satranç vb. şekil ve türleri içerisinde barındırdığı gibi, divan edebiyatına ait olan gazel, kaside, terkibibent, terciibent, şarkı, muhammes, müseddes, tevhid, münacat, na't, bahariyye, nevruziyye, ıydiyye vb. gibi şekil ve türleri de içerisinde barındırmaktadır. Aruzla yazılmış şiirlerde aruz kusurları karşımıza çıkabilmektedir. Bu kusurlar şairin yetersizliğinden ya da cöngü kaleme alan kişilerin hatalarından ve bilgisizliğinden kaynaklı olabilmektedir. Bu gibi durumlar bazen heceyle yazılmış şiirlerde de hece eksikliği ya da hece fazlası olarak karşımıza çıkmaktadır. Cönkleri bizler için önemli kılan bir diğer husus ise yazılı kültür ürünlerinin yanında, sözlü kültüre ait zenginlikleri de bünyesinde barındırmasıdır. Cönkler, kaleme alındığı dönemdeki sosyal yaşam ve farklı uğraşlarla ilgili bilgiler sunmaktadır. Bunları sıralamak gerekirse kişilerin günlük yaşayışları hakkında bilgiler, sözlü anlatım ürünleri, gelenek ve göreneklere ait unsurlar, kıssa ve hikâyeler, doğal afetlerin kayda geçirilmesi, takvimle ilgili çeşitli bilgiler, hastalıklar ve bu hastalıkların tedavilerinde kullanılan ilaçlar, alacak verecek hesapları, farklı zamanlarda vuku bulmuş olaylar, tarih kayıtları, çeşitli zamanlarda okunulacak dualar, hutbeler, ilmi bilgiler, çeşitli fallar, tılsımlar ve sihirler gibi ilgi çekici unsurları da içermeleri bakımından geçmişe ışık tutan hazinelerdir. (Gökyay, 1995, 74-75)

Saim Sakaoğlu da cönklerin önemini şu şekilde belirtmektedir: "Halka ait tüm kültürel öğeleri inceleyen bilim dalı Halk Bilimi'dir. Bu alandaki en önemli kaynaklardan biri de cönktür. Cönk hem halk edebiyatına ait ürünleri hem de sözlü folklor ürünlerini içeren önemli kaynaklardan biridir ve Âşık edebiyatına ait şiirleri içerisinde barındırmaktadır. Âşık edebiyatına ait şiirlerin gün ışığına çıkarılması ile de birçok şairi ilk defa tanıyabilecek olabilmemizin yanında ünlü şairlerimizin yeni şiirleri de gün ışığına çıkarmaktadır. Bunun yanında şiirlerdeki eksik parçaların tamamlanmasını ve yazarı bilinmeyen şiirlerin de gerçek yazarının bulunabilmesi gibi birçok önemli husus aydınlatılmış olacak ve Halk Bilimi'ne büyük katkı sağlayacaktır." (Sakaoğlu, 1989, 445-450).

2.2. Çalışmaya Konu Olan Cönk'ün Tanıtımı ve İncelenmesi

2.2.1. Cönk'ün Dış Özellikleri

Tanıtımı ve incelemesi yapılan bu cönk, Milli Kütüphane Yazmalar Katologunda "06 Mil Yz A Cönk 160" şeklinde kayıtlıdır. İlk varaktaki bilgiye göre cönk, Milli Kütüphane tarafından 02.08.1960 tarihinde Dursun Cevlani'den satın alınmıştır. Cönk ciltsizdir ve 160 x 82 mm ebatlarındadır. Cönk 47 varaktan oluşmaktadır fakat varaklardan ikisi boştur. Cönkteki varaklar düzenli olarak kullanılmamış olduğundan varaklardaki satır sayıları farklılık göstermektedir, bazı sayfaların yan tarafına da beyitler yazılmıştır. Sayfalarda yer alan satırlar muhtelif olup cönkte en az 2, en fazla 30 satır bulunmaktadır.

Sayfaya sığmayan bazı mısraların sayfanın kenarına dik olarak yazıldığı görülmektedir. Bazı mısralar ise sayfa ikiye bölünerek -ortada çizgi olmaksızın- mısralar karşılıklı olarak yazılmıştır. Cöngün yazı türü nesih kırmasıdır ve kalın esmer kâğıda yazılmıştır. Cönkte siyah mürekkepli kalemler kullanılmıştır. Bazı yerlerde mürettip mürekkep kurumadan sayfayı kapattığı için ıslak olan mürekkep diğer sayfadaki yazıların üzerine bulaşmış bu durum da yazıların okunurluğunu olumsuz yönde etkilemiş, bazı sayfalarda ise üstü karalı olan yerler okunamamıştır.

6. varakta ve 7. varağın başında hareke kullanılmış bunun dışındaki varaklarda hareke kullanılmamıştır. Yazı stili bazı yerlerde varaktan varağa hatta aynı varak içerisinde bile farklılık göstermektedir. Şiirlerin bazılarında başlık bulunmaktadır. Bu başlıklar şiirin kime ait olduğuna ya da nazım şekline dair bilgi vermektedir. Bunun yanında

başlıksız şiirlerde vardır. Başlığı olmayan bazı şiirlerde şairi tespit edilmiş, bazılarında ise tespit edilememiştir. Bazı sayfalara çeşitli figürler çizilmiştir. Çoğu şiir "temmet" ya da "mim"le bitmiştir. Müstensih adı ile ilgili bir yerde bilgi geçmesiyle birlikte, istinsah yeri ve tarihi belli değildir. Fakat bazı şiirlere tarih atıldığı görülmektedir.

2.2.2. Cönk'ün Muhteva, Dil ve Yazım Özellikleri

Cönkte toplamda 90 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin içinde 46^{a}'da 2 mısra, 44^{a}'da 2 mısra, 42^{b}'de 2 mısra, 16^{a}'da 3 mısra, 15^{a}'da 2 mısra, 9^{b}'de tek beyitlik şiir parçalarına rastlanmıştır. Bunun yanında tek dörtlüklü birden fazla şiir de bulunmaktadır. Şiirler hem hece hem aruz, hem dörtlük hem de beyit olarak yazılmıştır. Cöngün yazı stili ve kalem mürekkebi varaktan varağa kimi zaman da aynı varakta farklılık göstermektedir. Bu durum da cöngü birden fazla kişinin devam ettirdiğini düşündürmektedir. Cönkte imlâ birliği söz konusu değildir. Kelimelerin yazımında farklılıklar bulunmaktadır.

Bir kelimenin farklı yazımlarıyla karşılaşılmaktadır. Bazı yerlerde düzlük yuvarlaklık uyumuna rastlanmış çoğunlukla ise düzlük yuvarlaklık uyumuna dikkat edilmemiştir. Çoğunlukla harekesiz sadece iki varak harekeli yazılmıştır. Bütün bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, imla ve yazıda kesinlikle bir birlik söz konusu değildir. Osmanlı Türkçesinin ve bunun yanında Eski Anadolu Türkçesinin de dil özellikleriyle karşılaşılmaktadır. Bu da cöngü yazan kişilerin, imla ve yazı konusundaki tutarsızlık ve özensizliklerinden kaynaklanmaktadır. Fakat cönkte yer alan aruz ölçülü şiirlere bakıldığında cöngü yazan kişilerin hafızalarının güçlü olduğu, kulaktan duyma yazdıkları şiirleri doğru aktardıkları ya da az da olsa eğitim almış olabilecekleri düşünülmektedir.

***Cönk'ün dil özelliklerine ait bazı örnekler şu şekilde sıralanabilir:**

1. Kapalı e sesi: Bugün "e" harfi ile gösterilen kapalı e'nin cönkte Arapça "y" (i) harfiyle yazıldığı görülmektedir.

Meyl itdigi…, …terk itdi (Cönk 1^{a})

…seyrān yirine (Cönk 1^{b})

… medḥin ideyim, … cānı bend itmiş (Cönk 4^{a})

… kimi dir…, …didim ki… (Cönk 6b)

…ḫoş güni, … beş güni, …vīran köşküni (Cönk 9^{a})

2. Yuvarlak ünlü kullanılan ekler: Türkiye Türkçesinde düzlük yuvarlaklık uyumuna göre şekillenen eklerin yuvarlak olarak kullanıldığı görülmüştür.

Aġlayup geze[rü]m…, Gevher aydur… (Cönk 10[b])

Bir gideyüm bir döneyüm baḳayım (Cönk 12[b])

Dil virüp ‘aşḳ ile ṣarurup ṣolmam (Cönk 13[b])

Şaşurduŋ küçükdeŋ… (Cönk 16[b])

3. “-uban/-üben” ekinin kullanımı:

Bu ek cönkte sadece bir yerde geçmektedir.

Gelüben bunda (Cönk 33[a])

4. “Şol” işaret sıfatı: Bugün “şu” şeklinde kullanılmaktadır. Bu kelime cönkte sadece üç yerde geçmektedir.

Şol devletlü… (Cönk 22[b])

Şol çaḳır dikeni… (Cönk 29[a])

…şol ṣırma ḳadden (Cönk 46[b])

***Cönk’te standart imlaya uymayan, yanlış yazılan kelime örnekleri şu şekilde sıralanabilir:**

Kelimenin yazımı تان سد لـ گ şeklinde iken şiirde ise تان سد ولـ ک şeklinde yazılmıştır. (Cönk 1[b])

Kelimenin yazımı لگ şeklinde iken şiirde ise ول ک şeklinde yazılmıştır. (Cönk 2[a])

Kelimenin yazımı بل لـ ب şeklinde iken şiirde ise بول لـ ب şeklinde yazılmıştır. (Cönk 2[a])

Kelimenin yazımı ںیہذ şeklinde iken şiirde ise نا سد şeklinde yazılmıştır. (Cönk 2[a])

Kelimenin yazımı دا ف şeklinde iken şiirde ise دایف şeklinde yazılmıştır. (Cönk 2[a])

Kelimenin yazımı بیرق şeklinde iken şiirde ise ب رف şeklinde yazılmıştır. (Cönk 3[a])

Kelimenin yazımı صاف اذ şeklinde iken şiirde ise صف اذ şeklinde yazılmıştır. (Cönk 3[a])

Kelimenin yazımı تم سد şeklinde iken şiirde ise ںیس تـ م şeklinde yazılmıştır. (Cönk 3[a])

Kelimenin yazımı تغرت şeklinde iken şiirde ise بترق şeklinde yazılmıştır. (Cönk 10[b])

Kelimenin yazımı باغچه şeklinde iken şiirde ise بقجلر şeklinde yazılmıştır. (Cönk 10[b])

Kelimenin yazımı شیدرو şeklinde iken şiirde ise بدورد ش şeklinde yazılmıştır. (Cönk 12[b])

2.2.3. Derleyicinin Kimliği ile İlgili Hususiyetler

Cönkteki 19[a] sayfasında, "Benim aşlımı şorarsaŋ Gence Ḳarabaġlı Bögü[1] 'Alī Cenāb" şeklinde bir not düşülmüştür. Bu da bize cöngün derleme sürecinde "Karabağ Gence" asıllı birinden söz edeceğimizi ya da bir dönem cönge bu kişinin sahip olduğunu düşündürmektedir. Fakat yazı stili, yazım ve imza özellikleri göz önünde bulundurulduğunda cöngün birden fazla kişi tarafından yazıya altarılan şiir seçkisinden oluştuğu düşünülmektedir.

Cönk, Milli Kütüphane tarafından 02.08.1960 tarihinde Dursun Cevlanî'den satın alınmıştır. Dursun Cevlanî, gerçek ismiyle "Dursun Kılıç" yani "Âşık Cevlanî" 1900 yılında Kars'ın Selim ilçesine bağlı Akyar köyünde doğmuş ve ona adını Âşık Narmanlı Sümmanî koymuştur. Birinci Dünya Savaşı'na ve Kurtuluş Savaşı'na katılıp gazi olmuştur. Kars'ın Rus işgali sırasında orduya yardımlarda bulunmuş ve bu yaşadıkları onun şiirine yansımıştır. Şiirlerinde aşk, tabiat, sevgili, gurbet, ölüm ve vatan sevgisi konularını işlemiştir. Sonraları ise Ankara'ya yerleşmiştir. Şairin sanat yaşamı iki farklı dönem olarak değerlendirilmektedir. Birinci dönem 1945 yılına dek Kars ve etrafında hikâyeler icra ettiği ve âşıklık yaptığı dönemdir. Bu dönemde geleneksel konular işlemiş ve hikâyeciliği ile ön planda olmuştur. Diğer dönem ise Köy Enstitüleri, Halk Evleri, TRT ve Devlet Konservatuarı gibi kurumlarda, kurumsal icraatlar içerisinde bulunduğu dönemdir. Bu dönemde daha çok siyasi, güncel ve resmi konularla ilgilenmiş ve hikâye anlatıcılığı geri plana düşmüştür. Sonuç olarak gelenek çerçevesi içerisinde yetişen ve sonrasında resmi hizmetlerde bulunan âşık, hikâye tasnifinde bulunmamış fakat Köroğlu hikâyelerini iyi bir şekilde anlatmış ve eşi Lalezar Hanım için söylediği lirik şiirleri olsun, destan ve deyişmeleri olsun âşığın

[1] Eski Türkçe sözvarlığının en büyük etimoloji uzmanlarından G. Clauson etimoloji sözlüğünde bögü veya bögö'nün "bilge, büyücü" anlamına geldiğini ve bu sözcüğün hem hikmet, hem de mistik ruhanî gücü ifade etmekte kullanıldığını kaydetmiştir (Clauson, 1972, 324)

usta âşıklar içerisinde yer almasını sağlamıştır. 20 Ocak 1975'te Ankara'da vefat etmiştir (Alptekin, Sakaoğlu, 2006, 314-315; Duymaz, 2016, 127-149).

Tüm bu hususlar dikkate alındığında cönkte adı geçen kayıtlardan birinde Gence Karabağlı Bögü Ali'ye ilişkin çıkarımda bulunmak söz konusu olabilecektir. Kars ve Karabağ arasındaki ilişki oldukça geriye gitmektedir. Savaşlar ve Batıya doğru göçler sonucunda Kars bölgesinin Gence-Karabağ bölgesi ve kültürü ile kadim ilişkisi bilindiği için bu cöngü hazırlayan sosyal şartlar da tahmin edilecektir. Daha çok Anadolu'da şekillendiğini düşündüğümüz bu şiir derlemesinin çok kültürlü ve hareketli muhitte ele geçtiği anlaşılmaktadır. Cönk, kendisi de bir âşık olan ve bölgedeki savaşlarda bizzat yer alan Dursun Cevlani'nin eline geçen derlemelerden biri olarak bugüne gelmiştir. Cönge bizzat Geylani derlemesi demek için yeterli bilgi bulunmamaktadır. Yüksek olasılıkla, 17. yüzyıl örneklerinden derlenmiş bir seçkiye daha sonraki on yıllarda eklenen şiirlerden oluşan bir eser olarak bakmak doğru olacaktır. Çünkü cönge karakterini veren hâkim hava, 17. yüzyıl şöhretli şairleridir. Varak 20[a]'da Âşık Ömer'in şiirinin başına hicri 1245 tarihi düşülmüştür. Varak 26[a]'da Kuloğlu'nun şiirinin başına yine 1245 tarihi düşülmüştür. Bu tarihler miladi olarak 1829-1830 yıllarına tekabül etmektedir. Anlaşıldığı üzere el değiştiren cönk, zamanla yeni örneklerle de renklenmiş, belki de ciltleme sırasında bir kısım bağımsız yapraklar da eklenerek çeşitlenmiştir.

2.2.4. Cönk'te Yer Alan Şiirlerin Şekil ve Tür Özellikleri

Tablo 1: Cönk'te Yer Alan Şiirlerin Şekil ve Tür Özellikleri

Şair	**Şiir**	**Vezin**	**Birim Sayısı**	**Şiirin Cönkteki Başlığı**	**Nazım Şekli**	**Sıra No**	**Sayfa No**
'ĀŞIḴ 'ÖMER	Çünki güzel gönlüm alup gidersin	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	'Āşıḳ 'Ömer	Koşma	1	1a
'ĀŞIḴ 'ÖMER	Ṣalınup seyrān yirine	8'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	'Āşıḳ 'Ömer	Semai	2	1b

‘ĀŞIḲ HALĪL	Bahār oldı yine güller açıldı	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Koşma	3	2a
MEHMED (GEVHERÎ)	Leyl ü nehār ḥasretligiŋ çekeriz	11’li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Koşma	4	3a
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER (KARACA OGLAN)	Dilber beŋleriŋi[ŋ] medḥin ideyim	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Koşma	5	4a
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Hep güzeller geldi geçdi görmedim ben yārimi	Aruz *3 Fā‘ilātün / 1 Fā‘ilün*	3 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	6	5a
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Derdime dermān Ḫüdā’dan baŋa cerrāḥ neylesin	Aruz *3 Fā‘ilātün / 1 Fā‘ilün*	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	7	6a
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Yek naẓardan seyrān itdim civānı par par yanar	Aruz 3 *Fā‘ilātün / 1Fā‘ilün*	3 Dörtlük 2 Mısra	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	8	6b
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Ḥaḳ Te‘ālā ḳudretiyle seni maḥbūb eylemiş	Aruz *3 Fā‘ilātün / 1 Fā‘ilün*	5 Beyit	‘Āşıḳ ‘Ömer	Divan	9	7b

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Çarḫ-ı gerdūn baŋa sitemiŋ nedir	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Koşma	10	8b
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Ġurbet ilde yār elinde sevdigim	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Koşma	11	9a
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Bugün buldum bugün yirim Ḫüdā kerīmdir yarına	Aruz *3 Fā‘ilātün/ 1 Fā‘ilün*	Tek Beyit	‘Āşıḳ ‘Ömer	Belirsiz	12	9b
ANONİM	Şalını şalını nirden gelirsin	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Türkü	Türkü	13	10a
GEVHERÎ (KARACA OGLAN)	Terk eyledi beni ḳaşları kemān	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Gevherî	Koşma	14	10b
ANONİM	Ay doġar elek gibi	7’li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Mâni	Mâni	15	11a
ANONİM	Bahçeler parı parı	7’li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Mâni	Mâni	16	11a
ANONİM	Nirde ḳaldı va‘deler	7’li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Mâni	Mâni	17	11a
ANONİM	Elimde şāzım aġlar	7’li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Mâni	Mâni	18	11b

DERVİŞ ALİ	Sevdālı ‘aḳlıma uydum da geldim	11’li Hece Ölçüsü	6 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	19	12b
GEVHERÎ	‘Āşḳ elinden dolu içdim bī-hūşum	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Gevherî	Koşma	20	12b
ANONİM	Bir güzel el(iŋ) diline düşünce	11’li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	21	13a
ANONİM	Āh benim cāndan sevdigim	11’li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	22	13a
ANONİM	Hiç revā mı hemdem olmaḳ ol serve	Tutarız Ölçü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Belirsiz	23	13b
ANONİM	Ey efendim baḳ şu benim ḥālime	11’li Hece Ölçüsü	6 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	24	13b
ANONİM	Ey efendim ben ḫocama danışdım	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	25	14b
ANONİM	Gelirim geçerim yüzüme gülmez	11’li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	26	15a
ANONİM	İki ṣaṭır yazı yazdım felek taḫtasına	14’lü Hece Ölçüsü	2 Mısra	Başlıksız	Belirsiz	27	15a

ANONİM	Giderseŋ ḥużūr-ı yāra ey nāme	11'li Hece Ölçüsü	2 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	28	15a
ANONİM	Devletlü efendim ey nūr-ı 'aynım	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	29	15a
ANONİM	Naṣıl ḥamd ideyim ḳaşı kemāna	11'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	30	16a
ANONİM (GEVHERÎ)	'Azīz başıŋ içün ey ḳaşı kemān	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	31	16a
ANONİM	Giderim sevdigim ben de giderim	11'li Hece Ölçüsü	3 Mısra	Başlıksız	Belirsiz	32	16a
ANONİM (GEVHERÎ)	Gözleriŋ şehlā şehlā baḳışlı	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	33	16b
'ĀŞIḲ 'ÖMER	Bāreka'llāh ḫūb yaratmış ḳudret ıssı Ẕü'l-Celāl	Aruz *3 Fā'ilātün/ 1 Fā'ilün*	4 Dörtlük	'Âşıḳ 'Ömer	Murabba	34	19a
ANONİM (GEVHERÎ)	Güzel sevmek baŋa kārdır ezelden	11'li Hece Ölçüsü	2 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	35	19b
ÖKSÜZ ALİ	Saŋa dirim saŋa ey vezīr oġlu	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	36	20a

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Ey ṭabībim derde düşdüm bir devā bilmez misin	Aruz *3 Fā‘ilātün 1/ Fā‘ilün*	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	37	20b
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Ey gönül sen bu fenādan geçmege şüpheŋ mi var	Aruz *3 Fā‘ilātün/ 1 Fā‘ilün*	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	38	21b
SİPĀHOĠLU	Yüce daġlardan sökün eyledi	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	39	22b
ḤĀFIZ	Nice aġladırsın ḫūbların şāhı	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	40	23b
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Ey benim serv-i bülendim saŋa n’oldu gelmediŋ	Aruz *3 Fā‘ilātün/ 1 Fā‘ilün*	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	41	24b
GEVHERĪ	Ey efendim baŋa meyliŋ var ise	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Gevherī	Koşma	42	25b
ḲULOĠLU	‘Aceb ne diyārdan uçar gelürsin	11’li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	Türkü	Türkü	43	26a
MEHMED	Ben nice ‘arż ideyim [bu] ḥālimi	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	44	27a

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER (MEHMED)	Yūsuf gibi ḳaldım zindān içinde	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Koşma	45	28a
ANONİM	Ḳādir Mevlām sen bilürsin ḥālimi	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	46	28a
‘ĀRİF	Ḳaḳdı hevālandı perīşān gönlüm	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Türkü	Türkü	47	29b
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Dünyeniŋ aşlın şorarsaŋ nūn u kāf üstündedir	Aruz *3 Fā‘ilātün / 1 Fā‘ilün*	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	48	29b
GEVHERĪ	Muḥabbet ‘arż idem gül yüzlü yāre	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Gevherī	Koşma	49	
KULOĠLU	Bir ḥūrī şıfatlı ḳaşı ḳaraya	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	50	31a
‘ĀŞIḲ KEREM	Şaḳı bülbül şaḳı bahār irişdi	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	51	31b
ANONİM	Didim dilber didi cānım	8’li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	Başlıksız	Belirsiz	52	32a
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Didim dilber dīdeleriŋ ḳan olmış	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Koşma	53	32b

ANONİM	Bahçeler parı parı	7'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Mâni	Mâni	54	33a
ANONİM	Bahçeler yārimi aldıŋ	7'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Mâni	Mâni	55	33a
ANONİM	Benim ṣaydıġımı hiç kimse ṣaymaz	7'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Mâni	Mâni	56	33a
ANONİM	Ben sunama arzūluyum 'āşıġım	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	57	33a
ANONİM	Mecnūn gibi bu çölleri gezerüm	11'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	58	33b
ANONİM	'Āşık ma'şūḳını sever gāyetden	11'li Hece Ölçüsü	2 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	59	34a
'ĀŞIḲ 'ÖMER	Bize nisbet ol perī aġyāra gerdan emdirir	Aruz *3 Fā'ilātün / 1 Fā'ilün*	3 Dörtlük	'Āşıḳ 'Ömer	Murabba	60	34a
AḤMED	Kemālin bulmuş emecek çaġında	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	61	34b
ANONİM	Göŋül bir güzeliŋ mübtelāsıyım	11'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	62	35b

ANONİM	Benim sevdicegim Mecnūn gezdiren	11'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	63	35b
ANONİM	Gelirim geçerim yüzüm[e] gülmez	11'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	64	35b
ANONİM	Amān görmeyeyim seni elde gel	11'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	65	36a
ANONİM	Ḥasretin çekerim nāzlı yārimiŋ	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	66	36a
'ĀŞIḲ 'ÖMER A.Ö?	Dā'imā feryād iderdik ġarīb bülbüller gibi	15'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Türkü	67	36b
KARACA OGLAN	Dost dost diyü ḳasāvetin çekdigim	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Türkü	Türkü	68	37a
KARACA OGLAN	Elā gözlerini sevdigim dilber	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	Türkü	Türkü	69	37b
ANONİM (KARACA OGLAN)	Bir āfet-i devrān ḫūb melek-sīmā	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	70	38a

SEYRĪ	Hey aġalar şendi göŋlüm ol zamān	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	71	38b
KĀTİB AḤMED	Ḳayser ḳazāsında bir güzel gördüm	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	'Āşıḳ 'Ömer	Koşma	72	39a
ANONİM (KARACA OGLAN)	Bahār oldu gidem tozlu yollara	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	73	39b
ANONİM	İşde yolum düşdü ġurbet illere	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	74	39b
ANONİM (GEVHERĪ)	Yüregimde yandı 'aşḳıŋ yaḳusı	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	75	40b
'ĀŞIḲ 'ÖMER	Bād-ı ṣabā dosta doġrı gidersin	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	'Āşıḳ 'Ömer	Koşma	76	40b
ANONİM	Bir vefāsız yār elinden 'āciz oldum n'eyle	15'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Türkü	Türkü	77	41b
GEVHERĪ	Ḳıyāmet ḥasretiŋ gözlerim seni	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Gevherī	Koşma	78	42a
'ĀŞIḲ ĠARĪB	Ḥālimi 'arż itsem gül yüzlü yāre	11'li Hece Ölçüsü	Tek Dörtlük	Başlıksız	Koşma	79	42a

‘ĀŞIḲ ĠARĪB	‘Aşḳıŋa düşeli bu **‘Āşıḳ Ġarīb**	11’li Hece Ölçüsü	2 Mısra	Başlıksız	Belirsiz	80	42b
ŞĀDĪ	Ellerіŋ evinde bir melek-sīmā	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	81	42b
DERTLİ	Bahār oldu gel seyrāna çıḳalım	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Türkü	Türkü	82	43a
ŞĀDĪ	Göŋül arzuluyor sevgili yāri	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	83	43b
AḤMED	A sevdigim saŋa göŋül vireli	11’li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	84	44a
ANONİM	Cānımıŋ cānānı sensin ey ḥabīb	Ölçüsüz	2 Mısra	Başlıksız	Belirsiz	85	44a
‘ĀŞIḲ KEREM	Daġlar seniŋ firḳatiŋden cūşuŋdan	11’li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Türkü	Türkü	86	44b
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Yār ile seyrāna çıḳdım eyle bayram günleri	Aruz *3 Fā‘ilātün/ 1 Fā‘ilün*	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	87	45a
‘ĀŞIḲ ‘ÖMER	Sūz-ı ‘aşḳı Ahmed’iŋ çeşmimi biryān ider	Aruz *3*	4 Dörtlük	‘Āşıḳ ‘Ömer	Murabba	88	45b

		Fā'ilātün / 1 *Fā'ilün*					
ANONİM	Hey aġalar bir sevdāya uġradım	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	Başlıksız	Koşma	89	46a
ANONİM	Ḫayli vaḳit oldu yārim küseli	11'li Hece Ölçüsü	2 Mısra	Başlıksız	Belirsiz	90	46a

Tablo 2: Varaklardaki Satır Sayısı

Varak Numarası		**Satır Sayısı**	
1a	**1b**	**15**	**8**
2a	**2b**	**8**	**10**
3a	**3b**	**8**	**10**
4a	**4b**	**8**	**11**
5a	**5b**	**8**	**8**
6a	**6b**	**10**	**9**
7a	**7b**	**11**	**12**
8a	**8b**	**9**	**12**
9a	**9b**	**12**	**10**
10a	**10b**	**12**	**10**

11a	**11b**	**14**	**15**
12a	**12b**	**8**	**15**
13a	**13b**	**15**	**14**
14a	**14b**	**14**	**13**
15a	**15b**	**14**	**14**
16a	**16b**	**15**	**13**
17a	**17b**	**3**	**0**
18a	**18b**	**0**	**2**
19a	**19b**	**10**	**8**
20a	**20b**	**10**	**11**
21a	**21b**	**13**	**11**
22a	**22b**	**10**	**10**
23a	**23b**	**12**	**10**
24a	**24b**	**8**	**8**
25a	**25b**	**8**	**10**
26a	**26b**	**11**	**10**
27a	**27b**	**10**	**9**
28a	**28b**	**10**	**9**
29a	**29b**	**10**	**10**
30a	**30b**	**12**	**16**

31a	**31b**	**16**	**12**
32a	**32b**	**14**	**14**
33a	**33b**	**14**	**14**
34a	**34b**	**13**	**14**
35a	**35b**	**16**	**12**
36a	**36b**	**13**	**18**
37a	**37b**	**18**	**17**
38a	**38b**	**15**	**16**
39a	**39b**	**13**	**15**
40a	**40b**	**14**	**14**
41a	**41b**	**12**	**16**
42a	**42b**	**12**	**14**
43a	**43b**	**13**	**17**
44a	**44b**	**14**	**16**
45a	**45b**	**11**	**12**
46a	**46b**	**14**	

2.2.5. Cönkte Yer Alan Şairlerin Biyografileri

2.2.5.1. ÂŞIK ÖMER

Cönkte en fazla şiiri bulunan şair Âşık Ömer'dir. On yedinci yüzyıl saz şairinden olan Âşık Ömer, sadece yaşadığı yüzyılda değil daha sonrasında da şöhretini korumuş, saz şairleri arasında en meşhur isimlerdendir. Cönk ve mecmualarda çok sayıda şiiri

bulunmaktadır. Âşık Ömer'in hayatıyla ilgili elimizdeki kaynaklardaki bilgiler farklılık taşımaktadır. Türk edebiyatındaki önemli araştırmacılarımızdan Fuat Köprülü, S. Nüzhet Ergün, Şükrü Elçin gibi isimler Âşık Ömer'in doğum tarihinin net bir şekilde belirlenemeyeceğini belirtmişlerdir. Fakat bununla birlikte 17. yy. olabileceğini dile getirmişlerdir. Doğum yeri ya da nereli olduğu konusunda çeşitli araştırmacılar farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

S. Nüzhet Ergün, şairimizin şimdilik bilinen en eski divanından aktardığı şu:

Sıfât-ı aslîmiz beyân idelim

Bizim meskenimiz serhad ilidir

Zât-ı cemîlemiz iyân idelim

Vatan-ı aslîmiz Aydın ilidir

Adlî'yim mahlasım Vehbî okunur

Kemâlât-ı aşkım kisbî okunur

Vezn-i suhanımız hasbî okunur

Tehî sanman Ömer Gözlevelidir

şiirdeki Aydın ve Gözleve üzerinde durarak Gözleveli olduğu Aydın'da da kaldığını ifade eder (Ergun, 1936, 6). Ergun'un Bursalı Tahir'in Osmanlı Müellifleri eserinden aktardığı bilgiye göre bu eserde Âşık Ömer'in Konyalı olduğuna dair bilginin yanında Aydınlı olduğunu da kaydettiğini bildirir, Kahyazade Arif ise memleketi olarak Kırım Gözevi'yi verir (Ergun, 1936, 6). Ancak gerek Ergun gerekse Köprülü Konyalı olabileceği ihtimalini doğru bulmazlar. (Ergun, 1936,6; Köprülü, 1962, 253). Köprülü de yukarıdaki şiiri delil göstererek Aydınlı olduğunu, sonradan ailesinin Gözleve'ye yerleştiğini hatta şairin belki burada doğmuş olabileceğini ifade eder (Köprülü, 1962, 254). Elçin, Âşık Ömer'in vatanının Kırım Gözleve olabileceği üzerinde durur. Âşık Ömer'in babası, Kırım Gözleve'sinde yaşamını kürk ticareti yaparak sürdüren Kenceoğlu Abdullah isimli bir kişidir. Şerife ise annesinin ismidir. Dombrowsky rivayetine göre birkaç kız kardeşi de bulunan Ömer'in S. Trupçu 1621 tarihinde doğduğunu söylemektedir. Kemal Açа, Âşık Ömer'in doğum tarihinin belli olmadığını söylemiştir fakat 1619 senesini işaret etmiştir. Elçin'de bu görüşe katılmaktadır (Elçin,

1987, 1-3). Fuad Köprülü ve S. Nüzhet Ergün, şairin 1061/1651 tarihli şiirini baz alarak yüzyılın ilk yarısı olabileceğini söylemişlerdir. Karasoy ve Yavuz Aşık Ömer Divanı'nda şairin Konya'nın Hadim ilçesinin Gözleve, Gezlevi (Korualan) köyünden olduğunu ve bunu kabul etmenin en uygun olacağını dile getirmişlerdir (Karasoy, Yavuz, 2010, 77).

Yemişiskelesi, şairin öldüğü yer olarak gösterilmiştir. S. Trupçu ise bir kitaptan naklen Gözleve'de Kalenter Burnu'nda defnedildiğini yazmaktadır.

Ergün, Mevlânâ Müzesindeki divanda yer alan

İşidüp ben de vefâtın ana dedim târih

Ola Âşık Ömer cilvegehi adn-ı Celîl

Beytinden yola çıkarak ölüm tarihini 1119/1707 olarak verir (Ergun, 1936, 12). Karahan ve Karasoyda-Yavuz da bu tarihi verir (Karahan, 1991, 1; Karasoy, Yavuz, 178).

Âşık Ömer şiirlerinde birçok mahlas kullanmıştır. Bu mahlaslar: Ömer, Âşık Ömer, 'Adlî ve Vehbî'dir. Bu mahlasların üçü birlikte

Adlî'yim mahlasım Vehbî okunur

Kemâlât-ı aşkım kisbî okunur

Vezn-i suhanımız hasbî okunur

Tehî sanman Ömer Gözlevelidir

şeklindeki dörtlükte görülmektedir (Karasoy, Yavuz, 2015, 309).

Âşık Ömer'in tahsilli olup olmadığı da araştırılan hususlardan biridir. Şairin şiirlerinde işlediği konulara bakıldığında, divan şiiri tarzındaki şiirlerinde aruz ölçüsünü başarıyla kullanmasından ve şiirlerinde divan edebiyatı mazmunlarına çokça yer vermesinden hareketle medrese eğitimi gördüğü düşünülmektedir (Karasoy, Yavuz, 2010, 81).

Âşık Ömer divanının kütüphanelerde olan ve şu ana kadar bilinen altı nüshası vardır. Bu nüshalar: Süleymaniye Nüshası, The British Library Nüshası, Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi Nüshası, Fahri Bilge Nüshası, Abdullah Öztemiz Nüshası, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Nüshası olarak sıralanabilir (Karasoy, Yavuz, 2010, 82-84-85).

2.2.5.2. GEVHERÎ

En meşhur Türk saz şairlerinden biri olan Gevherî'nin doğum yeri ve doğum tarihi belli değildir. Bu hususla ilgili farklı görüşler vardır. Araştırmacıların Gevheri'nin hayatı hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Şükrü Elçin, Sadeddin Nüzhet Ergun'un ve Cahit Öztelli'nin yayınladığı ve kendisininde de eski bir cönkte gördüğünü ifade ettiği şu dörtlükten yola çıkarak Gevheri'nin adının "Mehmed" olabileceği ifade eder:

Gevheri mahrem-i aşkındır ebed

Çektiğim hicrana yokturur aded

Bir garib kulundur kemter Mehemmed

Kurban ol der isen ferman senindir

Elçin, Gevheri'nin ilk ismi olarak bilinen Mustafa'yı da bu adla şiirleri olan başka bir şair olmadığı sürece kabul etmenin doğru olduğunu söyler (Elçin, 1987b, 2). Köprülü de Gevheri'nin asıl ismini Mustafa olarak verir (Köprülü, 1962, 191).

Şairin memleketi hakkında farklı görüşler vardır. Öne çıkan iki görüşten birincisi Kırımlı olduğudur. Fuad Köprülü, doğruluğuna şüpheyle yaklaştığını ifade etse de saz şairlerinin Gevheri'yi Kırımlı olarak kabul ettiğini ifade eder. Bunu kabulün Kırım Hanı I. Selim Giray'ın 1688/1689'da İstanbul'a gelmesi sebebiyle yazdığı manzumedeki hürmetkâr dil ile desteklenebileceği üzerinde durur (Köprülü, 1962, 191). Memleketi ile ilgili ikinci görüş de İstanbullu olması yönündedir. Şükrü Elçin, Köprülü'nün görüşüne bu katılmadığını söyleyerek Gevherî'nin İstanbullu olduğunu ve çoğunlukla da İstanbul'da yaşadığını, memuriyet için gittiği Şam, Bağdat yerlerde de İstanbul'a özlemini anlatan şiirler yazdığını ifade eder (Elçin, 1987b, 4).

Gevherî'nin doğum tarihi hakkında da birbirinden farklı görüşler ileri sürülmektedir. Fakat 17. yüzyılda doğduğu üzerinde bir uzlaşma söz konusudur. Köprülü, şairin 17. yüzyılın sonlarında şöhret kazanmasına dayanarak yüzyılın ortalarında doğduğunu belirtir (Köprülü, 1962, 191). Şükrü Elçin, Şakir Ülkütaşır'ın yayınladığı bir şiirden hareketle bu asrın ilk çeyreğinde doğmuş olabileceği üzerinde durmaktadır (Elçin, 1987b, 5-7). Gevheri'nin şiirlerinde hayatına dair bilgiler çok az olduğundan ailesine ait bilgiler yok gibidir. Daha hayatta iken şöhret bulan şair Anadolu ve Rumeli'de asırlarca ününü korumuştur (Köprülü, 1962, 191).

Gevheri'nin bir öğrenim gördüğü konusunda araştırmacılar mutabıktır. Aruz veznini kullanarak yazdığı şiirler klasik kültürün izlerini taşır, şiirleri yıllarca dillerde dolaştığı için yazıya geçirilme sürecince bazı söz, vezin gibi kusurlarda oluşmu olabilir (Elçin, 1987b, 9; Köprülü, 1962, 198).

Gevherî'nin şiirleri çeşitli mecmua ve cönklerde yer bulmuştur. Şiirlerini yazarken gelenekten faydalanmıştır. Gevherî ölçü, kafiye ve şekil gibi dış ögelerden ustaca yararlanmıştır. Aldığı eğitimin de etkisiyle şiirlerinde yazı diline oldukça yaklaştığı görülmektedir. Çağdaşı olan diğer saz şairlerine göre ağır sayılacak bir dil kullanmıştır. Koşma ve semâilerinde o dönemdeki halk Türkçesinin zenginlik ve inceliklerinden yararlandığı görülmektedir. Aruzla yazdığı manzumelerinde ise dili aynı şekilde zengin kullanmadığı görülmektedir. Onun şiirleri incelenmeye devam edildiğinde görülecektir ki kullandığı terkipler, yaşadığı dönemin diğer halk şairlerinde de görüldüğü gibi divan edebiyatının etkisinden kaynaklanmaktadır. Şairin sık sık kullandığı teşbih ve mecazlarda da bu etki fark edilmektedir. Fakat divan edebiyatı nazım biçimleriyle yazan başka halk şairleri gibi Gevherî'nin şairliği ve şairlik yeteneği de daha çok âşık tarzı yazdığı şiirleriyle değerlendirilmelidir (Albayrak, 1996, 43,44). Aşk, gurbet, ayrılık acısı, sevgiliden şikâyet gibi konuları şiirlerinde işleyen şairiin yüzyılın başında büyük üne sahip Kuloğlu'ndan etkilenmiş olması muhtemel bir durumdur. Kuloğlu gibi hece vezni ile yazdığı şiirlerde halk edebiyatının ve halk ve halk zevkinin temel unsurlarının ön planda olduğu görülür (Köprülü, 1962, 200-201).

Gevherî'nin ölüm yeri ve tarihi ile ilgili bilgiler de aydınlık kazanmamıştır.

2.2.5.3. DERVİŞ ALİ

Gerçek kimliği belli olmayan şairin doğum ve ölüm tarihi de bilinmemektedir. Birkaç şiirinde düşmüş olduğu 1856, 1860, 1897 tarihlerinden hareketle onun 19. yüzyıl şairlerinden olduğu söylenmektedir. Bu çıkarımda bulunulmasının bir başka sebebi de Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından kapatılan Bektaşî tekkeleri için duyduğu üzüntüyü dile getiren bir şiirdir. Onun Sivas köylüsü olduğu düşünülmektedir (Özmen, 1998/4, 389; Akın, 2014, 15-38).

2.2.5.4. KULOĞLU

Kuloğlu, on yedinci yüzyılda yaşayan, asker ozanlarımızdan biri olarak ünlenmiştir. Yaşamı hakkında gerçekçi olarak sayılabilecek tek bilgi bu zaman kadar, Dördüncü Murat'ın vefatı üzerine zikrettiği ağıttır. Fuat Köprülü tarafından öne sürülen, Sadettin Nüzhet Ergun tarafından da desteklenen Kuloğlu'nun, Safranbolulu Süleyman Ağa olmadığıdır. Bir manzumesinde Kuloğlu, Yeniçeri olduğunu, isminin ise Mustafa olduğunu zikretmektedir. Manzeme şu şekildedir:

Ben Kuloğlu Mustafa'yım, mâilim güzele ben
Hem münkire hem asiye, meyletmem ağyara ben
Yalın ayak, başı kabak öyle vardım yâre ben
Bir kere geldi de dedi: budalam dağdan gelir (Öztelli, 1984, 273).

Kuloğlu, tarih olaylarına karışmış bir yeniçeri askeridir. Sultan Osman, Sultan Murat, Sultan İbrahim ve Sultan Mehmet'in padişahlık süreleri içinde uzaktan yakından siyasal olaylara karışmıştır. Saz şairlerini çok seven, kendisi de bu yolda şiirler söyleyen Dördüncü Murat'ın eğlence meclislerine de girmiştir. İktidar değişmesi sonunda Cezayir'e sürülmüştür. Cezayir'de, eski güzel günlere özlem dolu şiirler söylemiştir (Öztelli, 1984, 273-275).

Yaşadığı yüzyılda saz şairlerinin aruz ölçüsüyle şiir söyleme modasının öncülerinden biri olmuştur. Çağdaşları içerisinde en yaygın üne sahip olan saz şairlerinden biridir. Bu ünü ondan sonra yetişmiş ve çok zor beğenen Âşık Ömer de Şâirnâme adlı eserinde, şu mısrasıyla: "Kuloğlu'nun belli nâm ü nişânı" belirtmiştir. Âşıkların çoğu Kuloğlu'nun şiirlerine nazîre yazmıştır. Bu da onun gerek yaşadığı dönem olsun gerekse de ölümünden sonra yaygın bir ününün olduğunu gözler önüne sermektedir. Kuloğlu halk şiiri tekniklerini iyi bilmesine rağmen şiirlerinde tasavvufun etkisinden de tamamen kurtulamamıştır. Bununla birlikte aşk ve kahramanlık temaları da şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Şair, Kayıkçı Kul Mustafa ve Kâtibî ile aynı dönemde yaşamıştır. Kuloğlu halk şiirinin güzellik ve inceliklerini de güçlü bir şekilde benimsemiştir. Bu şiir anlayışı doğrultusunda yazdığı manzumelerine bir de sanatçı kişiliği eklendiğinde Gevherî başta olmak üzere birçok şairi etkilemeyi başarmıştır. Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirleri hece ölçüsüyle yazdığı şiirlere kıyasla pek başarılı olamamıştır (Albayrak, 2002, 360-361).

2.2.5.5. ÂŞIK KEREM

Âşık Kerem'in kendi adını taşıyan bir halk hikâyesi vardır. Bunun yanında da cönklerde yer alan şiirlere ve ismiyle anılan âşık havalarına sahiptir. Böylece de halk kültürümüzde önemli bir yer almıştır. Gerçekte yaşayıp yaşamadığına dair net bilgiler yoktur. Bu nedenle, Kerem'i daha çok bir halk hikâyesi kahramanı olarak incelemek daha doğru olacaktır. Gelenek ve tip özellikleri yönünden bakıldığında Kerem ve Karacaoğlan, birbirlerine çok benzer özelliklere sahiptirler. Bu yüzden de bazen aynı kişi olarak anıldıkları görülmektedir. Bu durumdan kaynaklı da birçok manzume hem Kerem'e hem de Karacaoğlan'a ait olarak cönk ve mecmualarda yer almıştır. Sonraları da bu durumdan kaynaklı olarak, bu şeklide antolojik ve monografik çalışmalara geçmiştir (Duymaz, 2011, 51).

Âşık Kerem hakkındaki bilgilerin hemen hemen çoğunun şifahi rivayetlere dayandığı görülmektedir. Ona ait olan hikâyelerdeki bilgilerle ve bu şifahi rivayetler birleştiğinde şairin XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olup Anadolu'nun büyük bir bölümünü gezdiği ve sonrasında da Kayseri ilinde yaşamını kaybettiği söylenebilir. Yaşamı çerçevesinde bir halk hikâyesi vuku bulmuştur. Bu hikâye, Kerem ile Aslı hikâyesidir. Kerem'e ait olan manzumeler bu hikâye sayesinde günümüze dek ulaşabilmiştir. Bununla birlikte bu hikâyede Kerem'e ait olduğu gösterilmiş şiirler sonrasında başka âşıkların şiirleriyle de karıştığı görülmüştür (Başgöz, 1968, 59).

2.2.5.6. KARACAOĞLAN

Karacaoğlan'ın, XVII. yüzyılda yaşadığı, Toroslar ve Gavurdağı çevresinde 1606'da doğmuş olup 1679'da da hayatını kaybettiği düşünülmektedir. Doğmuş olduğu ve öldüğü yerler hakkında net bilgiler yoktur. Şiirlerinden hareketle Anadolu ve Suriye'nin bir kısmını gezdiği, bunun yanında küçük sayılabilecek bir yaşta gurbete gittiği, uzun seneler gurbette kaldığı ve de birçok güzelle münasebet içine girdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle manzumerindeki en önemli temalar aşk ve gurbettir. Karacaoğlan mahlası taşımakta olan tüm manzumelerin sadece ona ait olduğunu zikretmek doğru değildir. Aynı adı taşıyan birçok şair vardır. Fakat bu şairler hakkında da fazla bilgi yoktur (Başgöz, 1968, 63).

Türkmenler arasındaki birtakım rivayetler şairi Abbasiler zamanına kadar dayandırmaktadır. Fakat Karacaoğlan 17.yy. ın ikinci yarısında yaşayıp şöhret

kazanan saz şairlerinden biridir. Cenup vilayetlerde yaşayanlar arasındaki birtakım rivayetlerde ve bazı manzumelerden hareketle şairin, 1606 yılında doğduğu ve 1679 veya 1689 yılında hayatını kaybetmiş olabileceği düşüncesi daha doğrudur. Diğer saz şairinde de olduğu gibi onun şiirlerini de zikrettiği ilk halleriyle tespit etmek olası değildir. Büyük bir öne kavuşmuş olan şairin, kendine ait olmayan pek çok şiir de kendisine mal edilmiştir. 19. yüzyılda biri Yozgat'ta, bir diğeri de Güney Anadolu'da yaşayan Küçük Karacaoğlan adıyla anılmış, iki adaşı bulunmaktadır. Şairin beş yüze yakın şiiri olduğu düşünülmektedir. Fakat bu şiirlerin çoğunda birbirine benzeyen dörtlüklere ve mısralara tesadüf edilmektedir. Bu şiirlerden bir bölümünün şaire ait olmadığı ya da birbirlerinin varyantı olduğu düşünülmektedir. Şaire ait olduğu düşünülen şiirlerde belirgin özellik olarak şairin dış çevreyi ve özellikle de sevgilinin güzelliğini büyük bir coşkuyla anlattığı görülmektedir. Âşık tarzı şiirin en önemli özelliklerinden biri olan irticalen söyleme yeteneği ve içtenlik, şairin diğer birçok halk şairden farklı olarak ulaşabildiği ileri bir derecedir. Bu özelliklere; dilindeki yalınlık, mahallî ve çarpıcı ögeleri ustalıkla kullanması da eklendiğinde Karacaoğlan şiiri ortaya çıkmıştır. Şiirlerinde dünyevi duygulara ve güzellere hayranlığını açıkça söylemesi divan edebiyatının önemli şairlerinden Nedîm'i akla getirmektedir. Dini ögelere çok az yer verdiği görülen şairde tasavvuf düşüncesi neredeyse hiç yer almamaktadır. Bu durum, eserlerinin "din dışı" özellikler taşıdığını gösterse de bu, şairin dine ve dini ögelere karşı inancı olmadığı ya da saygısız olduğu anlamını taşımamaktadır. Molla Hünkâr ismiyle andığı Mevlânâ'dan ve Hacı Bektâş Velî'den bahsetmiş olması da onun Mevlevî ya da Bektaşî şairi olduğunu kanıtlamamaktadır. Hatâî'nin bir şiirinin ona mal edildiği ve Pîr Sultan Abdal'a nazîre söylediği ortaya atılarak şairin, Hurûfî ve kızılbaş olduğunu söylemek de yanlış bir tutum olarak değerlendirilmelidir (Köprülü, 1962, 317- 318- 32- 322).

2.2.5.7. SEYRÎ

Seyrî hakkında yaşadığı dönemde yazılmış ya da sonraki dönemlerde yazılmış olan, mahlası kullanılarak hayatı hakkında bilgi veren bir kaynak yoktur. Fakat bunun yanında şairin Divanı; ilişki içerisinde olduğu devlet adamlarına yazıldığı şiirler, dönemin önemli tarihi olaylarını aktarması ve tarih düşürdüğü manzumeleri ile şairin hayatı hakkında emare niteliğinde önemli bilgiler içermektedir. Şairin Divanı'ndaki şiirlerinde yer alan bilgilerden hareketle Seyrî'nin, 16.yy. da Osmanlı'nın önde gelen

beylerbeylerinden biri olan Temerrüd Ali Paşa'nın divan kâtibi olarak hizmet etmiş ve uzunca seneler farklı yerlerde paşanın yanında görev almıştır. Seyrî'nin hayatı ve şiirleri hakkında direkt olmasa da bilgi veren tek kaynak, Ahdî'nin Gülşen-i Şuarâ adlı eseridir. Temerrüd Ali Paşa, 1549-1553 senelerinde Bağdat Beylerbeyi iken Ahdî de Gülşen-i Şuarâ eserinde, şairin o senelerde paşanın yanında olduğunu ve Paşa, Bağdat'tan sonra Sivas Beylerbeyi olduğunda onunla Sivas'a gittiğini ve Paşa'nın hizmetinde görev yapmaya devam ettiğini söylemektedir.

Seyrî'nin doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Divanı'ında tarih düşürdüğü şiirlerinden, ilişki içerisinde olduğu devlet adamlarından ve ismini geçirdiği kişilerden yola çıkarak 16.yy. ın ilk çeyreğinde doğduğu düşünülmektedir. Şairin, Divanı'ında Yûsuf-ı Sîneçâk ve Hayretî'yle görüştüğünü söylemesi; Şam'da ve Halep'te olduğu senelerde İshak Çelebi ve Üsküp'ten bahsetmesi, bunun yanında manzumelerinde daha çok Rumeli şairlerinin söyleyişlerine çoğunlukla rastlanması onun Rumelili bir şair olabileceğini düşündürmektedir. Seyrî Dîvânı'ndaki şiirler içerdiği tarihi olaylar bakımından değerlendirildiğinde şairin yaşamı hakkındaki bütün bilgilerin yalnızca 1534-1553 senelerini kapsadığını göstermektedir. Divanı'nda onunla ilgili ilk tarihi bilgi Halep'te olduğu, son tarihi bilgi ise Bağdat'ta oluşudur. 1553'te tayini Sivas'a çıkan Temerrüd Ali Paşa'nın Seyrî'yi de Bağdat'tan Sivas'a yanında götürdüğü bilgisi, Ahdî'nin Gülşen-i Şuarâ adlı eserinden yola çıkarak bilinmektedir. Fakat bu tarihten sonra şairin nerelerde bulunduğu ya da nerelere yolunun düştüğüyle ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Seyrî'nin hayatını kaybettiği tarihin 1554 senesinden sonra olduğu kesin olarak düşünülmektedir. Şair, Divanı'nda Türkçe ve Farsça'ya hâkim olmasıyla birlikte Arap şiirini de bildiğini ifade etmektedir. Şairin manzumelerinde, rahat ve akıcı ifadelerinin olduğu, üslubunun da sağlam olduğu anlaşılmaktadır. Murabba tarzı şiirlerinde döneminin önemli olaylarından bahsederken gazellerinde ise çoğunlukla aşk temini işlemiştir. Şairin, lirik tarzdaki şiirleri âşıkâne ve rindâne bir söyleyişe sahiptir (Gökkaya, 2017, 3- 5- 31- 32).

2.2.5.8. ÂŞIK GARİB

Âşık Garip'in hayatı hakkındaki bilgiler çok sınırlıdır. Şairin hakkındaki şifahi rivayetlerden ve Âşık Garip hikâyelerinden hareketle yaşamıyla ilgili olarak Tebriz taraflarından olduğu, 16.yy. da yaşadığı ve Erzurum, Kars, Halep gibi illeri gezmiş olduğudur. Yaşamı etrafında bir halk hikâyesi vuku bulmuştur (Başgöz, 1968, 118).

2.2.5.9. DERTLİ

1772'de doğduğu ve Bolu'nun Şahnalar köyünden olduğu bilinmektedir. Gerçek adı İbrahim'dir. Şair, pederinin ölümünden sonra topraklarını bir ağaya kaptırmıştır. Sonrasında da memleketini terk etmiş ve yolu gurbet illere düşmüştür. İstanbul'dan Mısır'a geniş bir coğrafyada gezmiş, 1845 yılında Ankara'da hayatını kaybetmiştir (Başgöz, 1968, 185).

Dertli, 19.yy. da Seyrânî ve Erzurumlu Emrah'tan sonra âşık tarzı şiirin en ünlü temsilcilerinden biri olmuştur. Hem çırak yetiştirmiş hem de kendinden sonraki âşıkları etkilemiştir. Fakat içkiye düşkün oluşu ve derbeder hali, halkın dinî değerlerine ters düşmüştür. Bu nedenle şair, kendi hayat tarzına daha uygun olduğunu düşündüğü Bektaşî tekkelerindeki rahat anlayışı kabul etmiştir. Bu da şair hakkında olumsuz düşüncelere sebebiyet vermiştir. Şairliğinde, divan şairlerinden Bağdatlı Rûhî ve Fuzûlî'nin; halk şairlerinden de Gevherî, Âşık Ömer, Pir Sultan Abdal ve Kaygusuz Abdal gibi önemli şairlerin etkisi görülmektedir. 19.yy. da yaşayan başka halk şairleri gibi o da hem hece hem de aruz ölçüsüyle şiirlerini dile getirmiştir. Fakat şair asıl başarısını hece ölçüsünü kullandığı şiirlerinde göstermiştir. Şiirlerinde çok sayıda yabancı kelime ve terkip kullandığı halde yine de onun şiirlerinde lirizm olduğu görülmektedir. Şair elinde sazıyla diyar diyar gezmiştir. Bazı zamanlar köyünde sefil bir halde bıraktığı ailesini ve çocuklarını hatırlayıp hüzünlenmiş ve bu duruma şiirlerinde hüzünlü bir şekilde yer vermiştir (Yüce, 1994, 186-187).

2.2.5.10. ŞÂDÎ

Şairin hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Fakat Vasfı Mahir Kocatürk'te bulunan 18.yy. a ait bir mecmuada şairin şiirlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı da şairin, 18.yy. da yaşamış olduğu düşünülmektedir. Şairin ne zaman ve nerede doğduğu bilinmediği gibi ölümü hakkında da herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Şairin, koşma nazım biçimiyle kaleme aldığı ve tespit edilmiş tek şiirinde "Şâdî" mahlasını kullandığı görülmektedir Hilal Erdoğan, "Şadi", Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sadi-mdbir [11.11. 2020].

2.2.5.11. ÖKSÜZ/ÖKSÜZ DEDE/ ÖKSÜZ ALİ

Şair, çeşitli kaynaklarda Öksüz, Öksüz Âşık, Öksüz Dede ve Öksüz Ali isimleriyle yer almaktadır. Bu isimlerle geçen âşıkların aynı kişi mi yoksa farklı kişiler mi olduğu konusunda net bilgiler söylenememektedir. Bu konu hakkındaki görüşler şu şekilde özetlenebilir: Öksüz Âşık'ın yaşamıyla ilgili bilgiler bulunmamaktadır. Hangi yüzyılda yaşamış olduğu şiirlerinden harakatle anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bununla birlikte şairin, Ali Ufkî'nin 1650 yılında Mecmua-i Saz u Söz isimli musiki mecmuasında yer alan şiirlerinden birinde onun Halil Paşa'nın kaptanıderya olduğu dönemde onun da deniz askeri olup Bektaşîliğe yöneldiği şeklindedir. 16.yy. şairlerinden olan Öksüz Dede'yle karıştırıldığından dolayı geç tanınmıştır. Gerçek adı Ali'dir. Tuna hakkında kaleme aldığı manzumeden hareketle şairin o bölgede doğup büyüdüğü düşünülmektedir. Şairin ismi Âşık Ömer'in Şairname adlı eserinde geçmektedir. Müjgan Cunbur, Başakların Sesi isimli çalışmasında Öksüz Dede ile Öksüz Âşık'ı aynı kişiler olarak değerlendirmiş olup aynı eserde Öksüz Âşık mahlaslı bir manzumenin son dörtlüğüne yer vermiştir. Bazı şiirlerde Öksüz Dede, bazı şiirlerde Öksüz Âşık olarak geçmektedir. Görüldüğü gibi birbirine çok benzeyen iki mahlası kullanan şairin, tek kişi mi yoksa iki farklı kişi mi olduğu bilinmemektedir. Sadece Öksüz mahlaslı şiirler de bulunmaktadır. Bir şiirden hareketle isminin Ali olduğu bilinmektedir. Şairin bazı şiirlerinde mertçe, duru, akıcı biraz sert ama dinamik bir üslup görülmektedir. Bu nedenle de şair bir ordu veya donanma şairi olarak değerlendirilmektedir. Şiirlerinde Rumeli ağzının özelliklerini gösteren söyleyişlere de rastlanmaktadır. III. Murat döneminde yaşayan şair Osmanlı- İran savaşlarında bulunmuş, Serdar Ferhat Paşa'nın muvaffakiyetlerine, İran şehzadesi Haydar Mirza'nın tutak olarak İstanbul'a getirilmesine tanıklık etmiş, bu son olay için bağrı yanık bir türkü söylemiştir. Öksüz Dede'nin 16.yy. ın ikinci yarısının en kuvvetli, en özgün saz şairlerinden biri haline getiren manzumeleri güzellerin ay gibi doğduğu, nazlı nazlı gezindiği manzumeleridir. Bu bilgiler haricinde Öksüz Dede'nin yaşamı ve şiirleri hakkında başka bilgi bulunmamaktadır. Diğer asker şairlere bakıldığında Öksüz Dede'nin manzumeleri koçaklama tarzı şiirden ziyade tasavvuf ağırlıklı lirik şiirlerdir Emine Çakır, Öksüz/Öksüz Dede/ Öksüz Ali, Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/oksuz-oksuz-dede-oksuz-ali [24.10. 2020].

2.2.5.12. ÂŞIK HALİL

Yaşamı hakkındaki bilgiler çok sınırlıdır. Şairnâmelere bakıldığında Bursa'da doğduğu düşünülmektedir. İsmi ile ilgili bilgiler de şairnamelerde geçmektedir. Tezkire yazarlarından Bursalı Beliğ, Güldeste-i Riyâz-ı İrfân isimli yapıtında "Bî-vezn ü kâfiyenin güzidesi" sözü ile şairi küçümsemeye çalışırken farkında olmadan 1636-1637 senesinde hayatını kaybettiğini ve çağdaşı Kayıkçı Kul Mustafa ile atıştıklarını dile getirip şairin yaşamı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır (Sakaoğlu, 1993, 255-58). Gelibolulu Mustafa Âli Nevâidü'n-Nefâis Kavâidi'l-Mecalis isimli yapıtında birçok şairi küçümserken Halil'den Karacaoğlan'la birlikte bahsetmektedir. Kaynaklarda şairin işiyle ilgili bilgiler yer almamaktadır. Gelibolulu Mustafa Âli şairden "Abdal Halil" olarak bahsetmektedir. Bu nedenle de işinin âşıklık olduğu, başta Bursa olmak üzere komşu illerde âşıklık yaptığı düşünülebilir. Saim Sakaoğlu, "Âşık Halil kalmış yayın küşâde" mısrasından yola çıkarak şairin okçulukla da ilgilenmiş olabileceğini söylemektedir. Hızrî'nin Şairnâme eserinde, "sesinin güzelliğinden söz etmesi", "Türki-i Halil", "Türkî-i Cezair" isimli manzumelerinin yer alması toplantılarda türkü söylediğini de akla getirmektedir. Şairin eğitimiyle ilgili de bilgi yoktur. Yaşadığı dönemden kaynaklı aruz ölçüsüyle şiir yazdığı düşünülmektedir. Fakat bu tarz manzumelere ulaşılamadığı için şairin eğitimiyle ilgili de bilgi yoktur. Şairin tespit edilen az sayıda hece ölçüsüyle yazılan şiirlerinden de hareketle de bir sonuca varmak zor görünmektedir. Halil'in şiir olarak eser sayılabilecek bir çalışması bulunmamaktadır. Halil'in şiirleri Demiroğlu, Karacaoğlan, Gedâ Muslu gibi şairlerin şiirleriyle karıştırılmıştır. Bu nedenle Halil'in şiirlerinin sayısı kesin olarak söylenememekle birlikte şiirlerinin sayısı onun altındadır Ali Berat Alptekin, Bursalı Halil, Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halil-bursali [7.12. 2020].

Dönemin önemli şairi Âşık Ömer'in Şairnâme eserinde Halil için, "Bursalı Halil'de sadedir lisan/ Güzel methetmekte yok ona akran" beytinden hareketle dilinin duru olduğu söylenebilir (Ergun, 1936, 433). Şairin söyleyişindeki duruluk, dilinin sadeliği ve kafiye oluşturmadaki hassas tutumu dikkat çeker. Bu özellikleri onu klasik edebiyattan uzaklaştırırken halk söyleyişlerinin bulunması onun geniş halk kitlelerince rahatlıkla tanınmasını sağlamıştır (Sakaoğlu, 1989, 137).

Köprülü, 17. Yüzyıl saz şairleri arasında Aşık Halil'i de sayar ve yüzyılın ilk yarısında şöhret bulan şairlerden biri olduğunu, dönemin şairlerinden Kayıkçı Kul Mustafa'nın arkadaşı olduğunu belirtir ve ölüm tarihi olarak 1636/1637'yi verir (Köprülü, 1962, 127).

2.2.5.13. ÂŞIK AHMED

Antolojilerde "Ahmed" mahlaslı divan, âşık ve tekke şairleriyle karşılaşılmaktadır. Fakat cönte yer alan 1829-1830 tarihlerinden hareketle cöngün yazılış tarihi 19.yy. olarak düşünüldüğü için cönkte geçen şairin de bu tarihlerden önce yaşamış olması ve âşıklık geleneğine uygun şiirler zikretmiş olması gerekmektedir. Bu durum göz önüne alındığında iki adet "Ahmed" mahlaslı şair karşımıza çıkmaktadır. Birincisi 17.yy.da yaşadığı düşünülen, yaşamı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Şükrü Elçin'in "Akdeniz ve Cezayir'de Türk Halk Şairleri" kitabında iki adet şiiriyle karşılaşılan Ahmet mahlaslı şairdir. Bu şiirlerden biri sevgiliden uzak düşmek konulu bir türküyken diğer şiir ise Akdeniz ve denizde karadan ayrı düşmekle ilgilidir (Elçin, 1988, 168). Bir diğer Ahmet mahlaslı şair; 18.yy.da Bosna'da yaşadığı düşünülen, Avusturyalıların Bosna'yı ele geçirmek için yaptığı hücumu başarılı bir şekilde engelleyen Hekimoğlu Ali Paşa hakkında "Bosna Destanı"nı icra etmiş bir âşıktır (Çelik, 2008, 162). Cönkte geçen Ahmet mahaslı şiir ise 11'li hece ölçüsü ve koşma nazım biçimiyle sevgilinin aşkı için yazılmış bir şiirdir. Bu şiirin hangi şaire ait olduğu tespit edilememektedir.

2.2.5.14. KÂTİB AHMED

Cönkte Âşık Ömer başlıklı şiirde mahlas olarak "Kâtib Ahmed" geçmektedir. Antolojilerde Kâtib Ahmed mahlaslı âşık edebiyatı şairine rastlanmamaktadır. Fakat Sadettin Nüzhet Ergun "XVII. Asır Saz Şairleri" adlı eserinde "Kâtip" mahlaslı bir şairden bahsetmektedir. Ergun, "Kâtip"in şiirlerinden hareketle âşığın Bektaşi tarikatına mensup olduğunu ve bir şiirinde geçen "Ahmed'i teshir eden ancak bu Kâtip adıdır" mısrasından hareketle gerçek isminin Ahmet olabileceğini, yine şiirlerinden hareketle mutlu bir hayat geçirmediğini, fakir bir hayat yaşadığını, aruz veznini başarılı kullanamadığını ve hece vezniyle oluşturduğu şiirlerinde ise daha çok Batini şairlerin etkisi olduğunu ve bunun yanında da "Kâtip" mahlaslı başka âşıkların veya Bektaşi şairlerin olabileceğini belirtmiştir (Ergun, 1933, 31-32). Cönkte yer alan Kâtib

Ahmet mahlaslı koşma Ergun'un eserinde bulunmamaktadır. Cönkte yer alan koşmanın birkaç yerinde Kayseri ismi geçmektedir. Buradan hareketle şairin ya da sevdiğinin Kayseri'de ikamet ettiği çıkarımı yapılabilir.

2.2.5.15. HÂFIZ

Antolojilerde "Hâfız" mahlaslı divan, âşık ve tekke şairiyle karşılaşılmaktadır. Fakat cönkte yer alan 1829-1830 tarihlerinden hareketle cöngün yazılış tarihi 19.yy. olarak düşünüldüğü için cönkte geçen şairin de bu tarih aralığına en yakın 18.yy.da yaşamış olan 1783 yılında vefat eden, hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan ve şiirlerinde "Hâfız" mahlasını kullanmış Edirneli Mevlevi bir şair olduğu düşünülmektedir (TDEA, 1981, 13). Fakat Vasfi Mahir Kocatürk'ün "Saz Şiiri Antolojisi" isimli yapıtında da şairin gerçek adının belli olmadığı, 18.yy.ın başlarında hayatını sürdürdüğü ve 18.yy.da yazılmış olan bir dergide şairin şiirlerinin de bulunduğu bilgisi verdiğine göre (Kocatürk, 1963, 233) cönkte adı geçen "Hafız" olma ihtimali düşünülmüştür.

2.2.5.16. SİPÂHOĞLU

Cönkte yer alan "Sipâhoğlu" mahlaslı şair hakkında antolojilerde bir bilgi yer almamaktadır. Fakat Cahit Öztelli "Halk Şiiri" adlı eserinde 18.yy. şairleri arasında Âşık Sipahi mahlaslı bir şaire yer vermiş olup sadece 3 adet şiirini çalışmasına almış ve hayatı hakkında bilgi vermemiştir (Öztelli, 1955, 81-82-83). Bunun dışında 19.yy.da yaşamış doğum yeri Kosova olan İbrahim Sipahi adlı bir âşık da kaynaklarda yer almaktadır. Fakat âşık şiirlerinde Ferkî mahlasını kullanmıştır (Hafiz, 1986, 9-11).

2.2.5.17. ÂRİF

Türk halk şiiri antolojileri incelendiğinde "Arif" mahlaslı bir şaire rastlanmamıştır. Bunun yanında Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi incelendiğinde "Arif" adlı ya da mahlaslı 27 kişi, "Arifi" mahlası 9 kişi ile karşılaşılmaktadır. Fakat bu kişilerin hiçbiri âşık değildir. Bununla birlikte cönkte şairin bir türküsü yer almaktadır fakat ansiklopedideki bu şairlerin türkü nazım biçimiyle şiir yazdıkları bilgisi de yer almamaktadır (TDEA, 1977: 155-156-157-158-159).

2.2.5.18. MEHMED

Cönkte varak 3[a]'da; Âşık Ömer başlıklı, Mehmed mahlaslı "yol mıdır" redifli şiir Gevherî Divanı: Şükrü Elçin, 1998, 380-381'de yer almaktadır. Gevherî'nin asıl adının "Mehmed" olduğu düşünülürse cönkteki bu şiirin ona ait olması muhtemeldir.

Türk halk şiiri kaynakları incelendiğinde "Mehmed" mahlaslı birçok şair ile karşılaşılmaktadır. Cöngün yüzyılı düşünüldüğünde bu şairler arasında eleme yapılıp 8 adet Mehmed mahlaslı şair karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi 16.yy.da yaşamış "Kul Mehmed" mahlasını kullanmış, I.Ahmed'in vezirlerinden Üveys Paşa'nın oğludur. Âşık, muhassıllık görevi ile uzun yıllar Aydın'da bulunmuştur. Sonrasında Celali isyanlarını bastırması için görevlendirilmiş fakat görevi yerine getirememiş, hayatını kaybetmiştir. Hem heceyle hem de aruzla şiirler yazmıştır. Aruzla şiirler yazması ve babasının paşa olmasında hareketle iyi bir öğrenim gördüğü söylenebilmektedir (Alptekin, Sakaoğlu, 2006, 31). Bir diğer şair yine "Kul Mehmed" mahlaslı 17.yy. âşığıdır. Kendisi ve şiirleri 16.yy.da yaşamış Üveys Paşa'nın oğlu olan Kul Mehmed'le karıştırılmaktadır. Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır ama onun bir şiirinden hareketle şairin 1646 yılında Girit'e serdarlık göreviyle gönderilmiş Hüseyin Paşa'nın ordusu ile birlikte Girit savaşında yer aldığı düşünülmektedir. Bu şiir IV. Mehmed'in cülus bahşişi ile ilgilidir, bu şiirden ve içinde geçen 1058 tarihinden yola çıkarak hem IV. Mehmed'in tahta çıkış tarihi hem de Osmanlı donanmasının o tarihlerde nerede olduğu bilgisi çıkarılabilmektedir. Bir şiirde "vatanım Sivas" sözü yer alması şairin Sivaslı olabileceğini düşündürmektedir. Şairin savaş, kahramanlık, aşk ve tabiat konulu şiirleri vardır (Eren, 1952, 41; Kocatürk, 1963, 99). Bir diğer şair yine Kul Mehmed mahlaslı 18.yy.da yaşadığı düşünülen, Sivas'ın Şarkışla ilçesinden olan "Ağaca Kâhya" ya da "Mehmed Dede" olarak da bilinen şairdir. Günümüze tek şiiri ulaşmıştır (Doğan, 1997, 181-182). Şiirinde mahlas olarak "Mehmed'im" ifadesini kullanmış, incelenen bu cönkteki şiirde de mahlas olarak "Mehmed'im" geçtiği için şiirin bu şaire ait olabileceği düşünülmektedir. Bir diğer şair 18.yy.'da yaşadığı, Rumelili olduğu ve Köprülüzade Ahmet Paşa'nın maiyetinde çalıştığı düşünülen "Kabasakal Mehmed"dir. 18 Ekim 1737 yılında Avusturyalıların işgal ettikleri Niş Kalesi'nin geri alınmasını sağlayan Ahmet Paşa'ya iki destan sunmuştur. Bu destanlardan ilki Niş Kalesi'nin geri alınmasıyla ilgiliyken diğer destan bir arzıhal niteliğinde olup savaşlardan sonra idarenin bozulmasını ve halka yapılan zulmü Ahmet Paşa'ya bildirmek için yazılan destandır (Köprülü, 1962,

394-395). Bir diğer şair yine 17.yy.da yaşamış Bektaşi şair olan "Derviş Mehmed"dir. Şairin doğum yeri ve tarihi, ölüm yeri ve tarihi belli değildir. Kul Mehmed, Muhammed, Mehemmed, Derviş Mehmed mahlaslarını kullanmıştır. V.Mahir Kocatürk'ün "Tekke Şiiri Antolojisi"nde 4 adet nefesi, Turgut Koca'nın "Bektaşi Şairleri ve Nefesleri"nde 11 adet nefesi yer almaktadır Kocatürk, 1968, 339; Koca, 1990, 242). Diğer bir şair, 18.yy. usta tekke şairlerinden Derviş Mehmed, Kul Mehmed, Sultan Mehmet mahlaslı şairdir. TDEA'ya göre Çorum ilinin Alaca ilçesindendir ve bir deyişinden hareketle Hicri 1190 tarihlerinde yaşadığı çıkarımı yapılmaktadır (TDEA, 1977, 261). Bir diğer şair 18.yy. âşıklarından 1765 yılında Arguvan'da doğan, Malatya âşık kolu ve şiirinin önemli temsilcisi olan Derviş Muhammed'in çırağı olan ve 1821'de ölen Âşıkî Mehmed'dir. Âşığın eserleriyle ilgili kaynaklarda bir bilgi yoktur. Malatyalı âşık Birfani şairi "doğa sözcüsü" şeklinde tanıtmış ve bu şekilde tanıtılmasının nedeni de şairin Yunus Emre için söylediği lirik nazireleri olduğu düşünülmektedir (Ercil, 2008, 59-71). Bir diğer şair ise yine 18.yy. âşıklarından doğum yeri, hayatı ve ölümü hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan, sadece Yurt Ansiklopedisi'nin "Adıyaman" maddesinde ismi geçeni bu nedenle de Adıyaman'da doğduğu ya da orada yaşadığı düşünülen ve şiirleri hakkında bilgi bulunmayan âşık Mehmed Derviş'tir (YA, 1981, 237).

3. TRANSKRİPSİYONLU METİN

1

‘ĀŞIḴ ‘ÖMER[2]

11’li hece ölçüsü

Çünki güzel gönlüm alup gidersin

Ḥoşça ṭut yanıŋda miḥmānıŋ olsun

Beni ferdālara salup gidersin

Unutma ‘ahd ile amānıŋ olsun

Meyl itdigi içün Ferhād’a Şīrīn

Ol daḫı yolında terk itdi serin[3]

Aramızda olan muḥabbet sırrın

Ṣaḳla cān içinde mihmānıŋ olsun

Ḳaldır niḳābıŋı yüzüŋ göreyim

Varup ḫāk-i pāye yüzler süreyim

---

[1] 1ª Cönk.
Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2010: 433’te yer almaktadır.
Divan’da 5 dörtlük olan bu şiirin 4. dörtlüğü Cönk’te eksiktir.
[2] Âşık Ömer: Gevherî. Cönk.
Cönkte başlık olarak Gevherî yazılmıştır. Son mısrada mahlasın bulunduğu kısımdaki kâğıt katlanmış olduğundan mahlas okunamamıştır. Şiir, kaynaklarda Âşık Ömer’e atfedilmektedir. Mahlas beytindeki gerekli hece sayısı da Âşık Ömer okunmasını desteklemektedir. Şiir 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Mahlas “Gevherî” olarak kabul edilirse/okunursa hece sayısı 10’a inecektir.
[3] itdi serin: itdim serim. Cönk

Ben seniŋ yoluŋda cānlar vireyim

Hemān iste baŋa fermānıŋ olsun

Sen var iken hergiz baḳmazam yāda

Āşnā oldum Şīrīn ile Ferhād'a

Efendim sen ṣaġ ol dār-ı dünyāda

'Āşıḳ 'Ömer ḳuluŋ ḳurbānıŋ olsun

2

'ĀŞIḲ 'ÖMER

8'li hece ölçüsü

Ṣalınup seyrān yirine

Çıḳan dilber kimiŋsin sen

Siyāh zülfüŋ māh yüzüŋe

Döken dilber kimiŋsin sen

Baḳdım gözüŋe ḳaşıŋa

Beŋzetdim Hümā ḳuşuna

Beni hicrān ataşına

Yaḳan dilber kimiŋsin sen

Yüri gidelim[4] bostāna

---

[2] 1[b] Cönk.

Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2010: 455-456'da yer almaktadır. Aynı şiir okunamayan eksik parçalarla Gevherî Divanı, Şükrü Elçin, 1998, 757'de de "Ek Şiirler, Ankara Milli Kütüphane Cönk no.8" başlığı altında Gevherî mahlasıyla yer almaktadır.

Âşık Ömer Divanı'nda 5 dörtlük olan bu şiirin 3. dörtlüğü Cönk'te eksiktir.

[4] yüri gidelim: seyrâna gider, Âşık Ömer Divanı: 456 (Karasoy, Yavuz, 2010).

Bülbül ḳonar gülistāna

Bize mestāne mestāne

Baḳan dilber kimiŋsin sen

‘Āşık ‘Ömer ayrı[5] varma

Varup dīvānına durma

Elā göze siyāh sürme

Çeken dilber kimiŋsin sen

3

‘ĀŞIḲ HALĪL[6]

11’li hece ölçüsü

Bahār oldı yine güller açıldı

Bülbül feryād idüp aġlar ne güzel

Müṣāḥib yār ile ṭolu içildi[7]

Ṣafālar sürmege baġlar ne güzel

Bülbülüŋ feryādı her dem ḫār ile

‘Āşıkların işi āh u ẕār ile

Diyār-ı ġurbete düşdüm yār ile

Dīvāne gönlümi egler ne güzel

---

[5] ayrı: gayra, Âşık Ömer Divanı: 456 (Karasoy, Yavuz, 2010).

[3] 2ª Cönk.

[6] Halîl: Âşık Ömer. Cönk.

Cönkte başlık olarak Âşık Ömer yazılmıştır. Şiir, yayınlanmış Âşık Ömer şiirleri arasında yer almamaktadır. Mahlas olarak da “Halîl” kullanılmıştır.

Bu şiir; Yasemin Çelik, 19. Yüzyıla Ait İki Cönk Metni, Söz Varlığı ve İmla Özellikleri, 2017: 282’de Âşık Halîl başlığı ile bazı kelime farklarıyla yer almaktadır.

[6] itdi serin: itdim serim. Cönk

[7] ṭoldu içildi : ṭoldum açıldım. Cönk

Ḥasretiŋle dertli sīnem daglarım

Dertli sīneme ben melhem bağlarım

Yārim vefā itmez diyü ağlarım

Aḳar çeşmim yaşı çağlar ne güzel

Ḫalīl[i][8] ağlatma devletlü ḫānım

Uğruŋa fedādır baş ile cānım

Seyāḥat idelim benim sulṭānım

Lāleli sünbülli dağlar ne güzel

4

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

11’li hece ölçüsü

Leyl ü nehār ḥasretligiŋ çekeriz

Gönül ḳafesinden uçmaḳ yol mıdır[9]

Cānımı yoluŋa fedā iderem

Eller ile yiyüp içmek yol mıdır

Kendüŋ sebeb oldu[ŋ][10] āşnā olmağa

[8] Vezin gereği metin tamiri yapıldı.

[4] 3ª Cönk.

Cönkte Âşık Ömer başlıklı, Mehmed mahlaslı bu şiir:

Gevherî Divanı: Şükrü Elçin, 1998, 380-381’de yer almaktadır. Şiir, divanda 4 dörtlük, cönkte ise 5 dörtlükten oluşmaktadır. Her iki şiirinde ölçüsü ve üslubu aynıdır. Dörtlükler arasında kelime farkları bulunmaktadır. Mahlas dörtlüğü farklılık göstermektedir. Gevherî’nin asıl adının “Mehmed” olduğu düşünülürse cönkteki bu şiirin ona ait olması muhtemeldir.

[9] Cönkte mısra “bu” kelimesi ile başlamaktadır; vezin gereği çıkartılmıştır.

[10] Vezin gereği metin tamiri yapıldı.

Ṭa‘āmu[mı][11] yidüŋ ṣofram ṣunmaġa

Ḳıyamazdım bir şeftali almaġa

Raḳīblere biliŋ ḳuçmaḳ yol mıdır

Çoḳ güvendim ben bulmadım vefāŋı

Ben sürmedim eller sürer ṣafāŋı

Hey inṣāfsuz az mı çekdim cefāŋı

Şimdi biẕden ayrı düşmek yol mıdır

Ṣabāḥ bād-ı ṣabā gibi esersiŋ

Siyāh ẕülfüŋ māh yüzüŋe kesersiŋ

A sulṭānım bize niçün küsersiŋ

Ḫāṭırdan göŋülden geçmek yol mıdır

Benim sevdicegim gülden ṭannāzdır

Dilberde mey vardır göŋülde azdır

Meḥmed’im bu sitem neden dırāzdır

Ḳarşumuzda göŋlek açmaḳ yol mıdır

5

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

11’li hece ölçüsü

[11] Vezin gereği metin tamiri yapıldı.

[5] **4ª Cönk.** Cönkte Âşık Ömer başlığıyla yer alan bu şiir; “Karacaoğlan”, Müjgan Cunbur,1972: 89’da yer almaktadır.

Dilber beŋleriŋi[ŋ][12] medḥin ideyim

Siyāh beŋin şīrīn cānı bend itmiş

Bir beŋiŋ ḳaş ile göz arasında

Bir beŋiŋ de aḳ gerdānı bend itmiş

Bir beŋiŋ Ka‘be’de ḥacc itmiş ḥācı

Bir beŋiŋ başımıŋ tācıdır tācı

Bir beŋiŋ Urum’dan alur ḫarācı

Bir beŋiŋ de Gürcisdān’ı bend itmiş

Bir beŋiŋ bahāsı Gürci Gürcisdān

Bir beŋiŋ bahāsı Hindi Hindisdān

Bir beŋiŋ bahāsı çöl ‘Arabisdān

Bir beŋiŋ de Ṭaṭar ḫanı bend itmiş

Bir beŋiŋ bend itmiş Şām’ı Ḥaleb’i

Bir beŋiŋ bend itmiş Musul Ḫaleb’i

Şerīfim medḥ ider Nāzik Çelebi

Bir beŋiŋ de Āl-i ‘Osmān bend itmiş

6

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

[12] Vezin gereği metin tamiri yapıldı.

6 5[a] Cönk.

Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2010: 309’da yer almaktadır.

Divan’da “Dili bülbül şaçı sünbül şivekārım elveda” nakaratlı beş bentlik bir şiir bulunmakta; fakat Cönk’teki bu üç dörtlük orada yer almamaktadır. Vezin ve üslup bakımından farklılık taşıyan bu şiirin Divan’da yer alan koşma formunun asıl formu olması kuvvetle muhtemeldir.

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Hep güzeller geldi geçdi görmedim ben yārimi

Anıŋ içün ṭaşa çaldım nāmus ile ‘ārımı

Dünye düzü güzel olsa değişemem yārimi

Dili bülbül ṣaçı sünbül cevri çoḳ yār elvedā

Aṣ beni zülfüŋ teline aṣılam bir gül gibi

Al beni ḥüsnüŋ bāġına ṣaḳıyam bülbül gibi

Ben efendimiŋ ḳulıyam ṣatun almış ḳul gibi

Dili bülbül ṣaçı sünbül cevri çoḳ yār elvedā

Beŋli[13] yārim benim olsa alsa beni köşküne

Cān boyanmış ṭūṭī dillim ‘anberine müşküne

Ben ölür isem ne yapsın mezārımıŋ üstüne

Ben gider oldum efendim ṣaġ u esen elveda

7

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Derdime dermān Ḫüdā’dan baŋa cerrāḥ neylesin

Merḥamet eyle efendim yārelerim işlesin

Ölür isem ben öleyim Ḥaḳ seni bağışlasın

[13] Beŋli: benim: Vezin ve anlam gereği böyle okundu.

[7] 6ª Cönk.

Görmedim gösderme yā Rab yārimiŋ ḥasretligin

Cümlesinden fārigˇ oldum dilerim diş aşıma

Ḳanda var ise ḳasāvet getürirdi işime

Bir belā-yı ‘aşḳ denk geldi ġarībim başıma

Görmedim gösderme yā Rab yārimiŋ ḥasretligin

Yā İlāhī ben ġarībiŋ yārin eller maḥremin

Dilerim Bār-ı Ḫüdā’dan ẓulm-i aġyār sürmesin

Yāri yārdan ayıran kāfir murāda ermesin

Görmedim gösderme yā Rab yārimiŋ ḥasretligin

Ol mübārek eliŋ ile mezārım içini ḳaz

İttigin cevr ü cefāyı çıḥmayan taşına yaz

Ḳöle misiŋ leyl-i ‘aşḳını kim olurmuş serv-i nāz

Görmedim gösderme yā Rab yārimiŋ ḥasretligin

8

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

[8] **6[b] Cönk.**
Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2015: 320’de yer almaktadır. Divanda “Karşımızda ruhların mevci şehā par par yanar” nakaratlı 4 bentlik bir şiir bulunmakta fakat cönkteki bu 3 dörtlük ve iki mısra divanda bulunmamaktadır. Vezin bakımından aynı fakat üslup bakımından farklılıklar vardır. Divanda yer alan formun asıl form olması muhtemeldir. Yine bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2015: 418’de yer almaktadır. Divanda “Lā-cerem tā subha dek kāfūr gibi par par yanar” nakaratlı 4 bentlik şiir bulunmakta fakat cönkteki bu 3 dörtlük ve iki mısra divanda bulunmamaktadır. Vezin bakımından aynı fakat üslup bakımından farklılıklar vardır. Divanda yer alan formun asıl form olması muhtemeldir.

Yek naẓardan seyrān itdim civānı par par yanar

Ruḫları hem zībā virmiş ḳaşları par par yanar

Taḫt-ı a‘lā üzre çıḳmış eyliyor rūz-ı ḳarār

Ḳarşısında ehl-i dīvān el dutup par par yanar

Giyinir dürlü libasın ḥūblara serdār olur

Dinmedi mi ‘āşıkların derdine dermān olur

Gelmemiş miŝli cihāna devr-i Ādemden berü

Luṭf idenler gelse nāza ḥalḳ cihān par par yanar

Baḳın(ır)dı eṭrāfına eyledi bizden ḥicāb

Ḳalmadı (hiç) bende ṭāḳat söylemeye bir cevāb

Didiler mihr-i belādır kimi dir ki māh-tāb

Ben didim ki şübhesiz Yūsuf gibi par par yanar

Dir ki **‘Ömer** sevdicegim āfet-i devrān olur

Bir kerre ḥüsnüŋ gününde ḫalk cihān par par yanar

9

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ḥaḳ Te‘ālā ḳudretiyle seni maḥbūb eylemiş

Almış ‘aḳlım ṣaŋa virmiş beni Mecnūn eylemiş

[9] **7[b] Cönk.**

Ḳaşlarıŋ var ḳaṭar ḳatar kibrikleriŋ oḳ atar

Diliŋ dişiŋ dükkān açmış dudaḳların bal ṣatar

Ḳaşlarıŋ ‘ayn-ı belādır gözleriŋ[14] aldı beni

Ḳalmadı ṣabr u ḳārarım öpesim geldi seni

Dün gice düşümde gördüm Ḥaḳ baŋa [virdi][15] seni

Ġāfil olma ey sevdügim aḫīr ṣararım seni

Ṣabāḥın bülbülü gördüm dil’aġzında bal olmuş

Meger yār elden gitmiş cihān başıma dar olmuş

10

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

11’li hece ölçüsü

Çarḫ-ı gerdūn baŋa sitemiŋ nedir

Benim ḫūblar ile semāhım mı var

Çıḳup şu ṭaġları seyrān itmeye

Yanımda bir çeşm-i siyāhım mı var

[14] Orijinal metinde “gözlerin” kelimesinden sonra “ñurı” kelimesi vardır. Ancak vezin gereği çıkartılmıştır.

[15] Vezin gereği metin tamiri yapılıp “virdi” kelimesi eklenmiştir.

[10] 8[b] Cönk.

Karasoy-Yavuz, 2010: 200’de “mı var” redifli şiir yer almaktadır, ancak farklı bir şiirdir. Fakat bu şiir, Yasemin Çelik, 19. Yüzyıla Ait İki Cönk Metni, Söz Varlığı ve İmla Özellikleri, 2017: 268,269’da bazı kelime farklarıyla yer almaktadır.

Peyġamber ümmeti benim üstādım

Ḥaḳḳ'ıŋ birligine yoḳdur inkārım

Dilber sevdi diyü çıkarır adım

Benim bu işlerde günāhım mı var

Bir çeşmi fettāndır ḳanadım ḳolum

Efendim gel baŋa eyleme ẓulüm

Ḥarāmīler gibi baġladıŋ yolum

Benim cenk itmeye silāhım mı var

'Āşıḳ 'Ömer eydür bir ulu ḫānsın

Muradlar virici ġanī Ḫudā'sıŋ

Seni bir bilmeyen odlara yansın

Benim senden ġayrı Allāh'ım mı var

11

'ĀŞIḲ 'ÖMER

11'li hece ölçüsü

Ġurbet ilde yār elinde sevdigim

Gözüm ḳan yaş döker dilim dürilür

Küçü[cü]kden[16] 'aşḳ oduna yandığım

Baŋa senden ġayrı kimim didiler

[11] 9[a] Cönk.

[16] Vezin gereği metin tamiri yapıldı. Ek eklendi.

Gice gündüz āteşine yandıġım

Ṣararıp da güller gibi ṣolduġum

Ḳapusunda göz ṭutnaġı olduġum

Ne öldürür beni ne āẕād eyler

Kim görmüşdür şu fenāda ḫoş güni

Felek bize minnet itmez beş güni

Gönül ne beklersiŋ vīran köşküni

Felek yıḳar bir gün o berbād eyler

Ṣabāḥın seḥeri ḳalḳar yan virir

Seniŋ baḳışlarıŋ baŋa şān virir

Āşināsın ḳomuş da yāda cān virir

Beni ḳomuş yād illeri şād eyler

12

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Bugün buldum bugün yirim Ḫüdā kerīmdir yarına

Ḫüdā’nıŋ virdigi ḳısmet minnet eylemem kulına

13

[12] **9b Cönk.** Âşık Ömer Divanı’na Katkılar VII: 291 (Yavuz-Küçükballı, 2020).
Âşık Ömer Divanı’na Katkılar VII isimli makalede 4 dörtlük olan bu şiirin sadece 2. dörtlüğünün son iki mısraları Cönk’te yer almaktadır.

[13] **10[a] Cönk.**

TÜRKÜ

11'li hece ölçüsü

Ṣalını ṣalını nirden gelirsin

Bildir maṣlaḥatıŋ işin sevdigim

Ḳaldır niḳābıŋı gözüŋ göreyüm

Aġzınıŋ içinde dişin sevdigim

Yanıŋa varması uzaḳ didiler

Duyduḳ zülüfleriŋ tuzaḳ didiler

Aġlama gözüŋe yazıḳ didiler

Gözleriŋden aḳan yaşın sevdigim

Tan yıldızı gibi parladı çıḳdı

Gören 'āşıḳları āteşe yaḳdı

Cennetin içinden bir ḥūrī çıḳdı

Cennetinden çıkmam ḥūri sevdigim

14

GEVHERÎ

11'li hece ölçüsü

[14] 10[b] Cönk.

Gevheri Divanı: Şükrü Elçin,1998, 82, "nem kaldı" redifli, 5 dörtlüklü ve 11'li hece ölçülü bir şiir yer almakla birlikte cönkteki şiir değildir. Sadece hece ölçüsü ve üslup bakımından benzerlik göstermektedirler. Bunun yanında bu şiir ile; "Karacaoğlan", Ahmet Şükrü Esen, 2015: 136-137'de iki versiyon olarak karşılaşılmaktadır. Cönkteki bu şiirde her iki şiirden de dörtlükler vardır.

Terk eyledi beni ḳaşları kemān

Vefāsı olmayan yārda nem ḳaldı

Yoḳ imiş gögsünde źerrece īmān

Beni Mecnūn iden yārda nem ḳaldı

Elem çekme göŋül böyle ḳalınmaz

Beklerim ṣāġ olsun yārim[17] bulunmaz

Yolunda ḳul oldum ḳadrim bilinmez

Ḳadrim bilmeyen yārda nem ḳaldı

Bencileyin ayrılmasın eşinden

Hiç sevdālar ırılmasın başından

Yüzün gördüm avarayım işimden

Aġlayup geze[rü]m[18] kārda nem ḳaldı

Gevher'aydur dilber severim cāndan

Gözlerim ṭoludur yaş ile ḳandan

Çünki ayrılmışdur efendim benden

Çıḳayım gideyim ben de nem ḳaldı

15

MÂNİ

7'li hece ölçüsü

[17] Vezin gereği metin tamiri yapıldı "yeri" kelimesi çıkartıldı.
[18] Vezin gereği metin tamiri yapıldı
[15] 11[a] Cönk.

Ay doġar elek gibi

Gün doġar melek gibi

Koynuŋda memeleriŋ

Turfanda kelek gibi

16

MÂNİ

7'li hece ölçüsü

Bahçeler parı parı

Ḳoynumda ṣandım yāri

Uyandım ki düş imiş

Aġladım ẕarı ẕarı

17

MÂNİ

7'li hece ölçüsü

Nirde ḳaldı va'deler

Yaḳdı beni odalar

Yār yüzüŋ görmeyeli

Ḳan aġlıyor dīdeler

[16] 11[a] Cönk.
[17] 11[b] Cönk.

18

MÂNİ

7'li hece ölçüsü

Elimde ṣāzım aġlar

Ḳolumda pażum aġlar

Ben öldügüm ḳayırmam

Ġurbetde ḳuzum aġlar

19

DERVİŞ ALİ

11'li hece ölçüsü

Sevdālı 'aḳlıma uydum da geldim

Çekerim ġurbetlik seni bir zamān

Çevrildim çevrildim şu yirde ḳaldım

Çekerim ġurbetlik seni bir zamān

Olmaz imiş ġurbetligiŋ kemāli

Gerek seniŋ olsun dünyanıŋ malı

Irılmaz ḳarşımdan dostuŋ ḥayāli

Çekerim ġurbetlik seni bir zamān

[18] **11[b] Cönk.**
[19] **12[b] Cönk.**

Bir gideyüm bir döneyüm baḳayım

Gözlerimden ḥasret yaşın dökeyim

Mevlām bir dert virmiş baŋa çekeyim

Çekerim ġurbetlik seni bir zamān

Ġurbetlikde ḫasta düşdüm tımār yoḳ

Elim ḳavuşdurup gözüm yumar yoḳ

Üstümüze döne döne aġlar yoḳ

Çekerim ġurbetlik seni bir zamān

Derviş[19] **'Ali** aydur ġāyet gideriz

Gerçekin bulduḳ yalanı n'ideriz

Mevlā ṣaldıysa gine gideriz

Çekerim ġurbetlik seni bir zamān

Bu güzellik seniŋ yanıŋda ḳalmaz

Derdiŋ nedir diyü ḥālimiz bilmez

Gelirim geçerüm yüzüme gülmez

Çekerim ġurbetlik seni bir zamān

20

GEVHERÎ

11'li hece ölçüsü

[19] derviş: devriş: Cönk.

[20] 12[b] Cönk.

Gevheri Divanı: Şükrü Elçin,1998, 310-311'de 429, 430 numaralı şiirler ile sadece "nen eksilir nen gider" ve "Yalancıdan iman gider din gider" redifleri benzerlik göstermektedir, bunun dışında benzerlik yoktur. Cönkteki şiiri ayrı bir şiir olarak değerlendirmek gerekir.

‘Āşḳ elinden dolu içdim bī-hūşum

Seniŋ baḳışlarıŋ beni bend‘ider

Seni görüp sīnesine ṣarmayan

Şu dünyāda ḥayvān gelir bön gider[20]

‘Aḳlımı alursın ḳaçan söyleseŋ

Çeşmimiŋ yaşına inṣāf eyleseŋ

Lebleriŋden baŋa bir būse virseŋ

Ey efendim neŋ eksülir neŋ gider

Sevilmez mi diyü gedā eylediŋ

Ḫūblar arasında bir lāf eylediŋ

Gelür diyü bizde ḫilāf eylediŋ

Yalancıdan īmān gider dīn gider[21]

Gevherī’yem aġu ḳatdım aşıma

Kimse raḥm eylemez çeşmim yaşına

Sen getirdiŋ bu sevdāyı başıma

Yalvaruram ġanī Mevlâm sen gider[22]

21

11’li hece ölçüsü

[20] Gevheri Divanı: Şükrü Elçin,1998, 741, Ek Şiirler 2’de “gider” redifli şiirin sadece bu tek mısrası benzerlik göstermektedir: “Dünyasına hayvan gelür aherete bön gider”

[21] 13ª Cönk.

Bir güzel el(iŋ) diline düşünce

…… iderler

Ayırırlar yārānından eşinden

Unudulur delīm düşvār iderler

22

11'li hece ölçüsü

Āh benim cāndan sevdigim

Uġruna boyuna ḳurbān oldugum

Ötersin bülbül cefālı yār dili

Diline ḳurbān oldugum [23]

23

Tutarsız ölçü

Hiç revā mı hemdem olmaḳ ol serve

Revānım var iken gönlümün taḫtında benim iken

Hiç rāḥat bulmuş birisi….. ḳānūn eyledi

Nedir bu zavallı 'aḳlıŋ başıŋda yār iken

[22] **13[a] Cönk.** Karasoy-Yavuz, 2015, "ḳurbān oldugum" redifli 3 adet şiir yer almaktadır ancak cönkteki dörtlük yer almamaktadır, farklı şiirlerdir.

[23] Bu sayfa karakteristik cönkten farklı tamamen bir amatör tarafından yazılmıştır ve okunamayan yerler vardır.

[23] **13[b] Cönk.** Karasoy-Yavuz, 2015, "iken" redifli 2 adet şiir bulunmaktadır ancak cönkteki dörtlükte okunamayan yerler vardır ve divanda yer almamaktadır.

24

11'li hece ölçüsü

Ey efendim baḳ şu benim ḥālime

Yazsın bir ‘arż-ı ḥāl yār söylemeden

Baŋa cevr eyleme boyun sevdigim

Yazık baŋa ġayrı yār söylemeden

Dutuldum sevdāŋa çürütdüm teni

Cān ü dilden efendim sevdim seni

İlleriŋ dilinde söyletdiŋ beni

Söyletmeseŋ ġayrı yār söylemeden

Gel efendim söz yüceden aşuram

Āh eyleyüp baġrıŋ ‘aşḳa bişürem

Ḳoma güzel görseŋ göŋül düşürem

İlden yāri ṣaḳın saŋa yār olmaz

Yüregimde derdim çoḳdur gülemem

Aḳıduram çeşmim yaşın silemem

Günden güne kendim niçün bilemem

Düşürdüŋ il dilin yār söylemeden[24]

Dil virüp ‘aşḳ ile ṣarurup ṣolmam

[24] 13[b] Cönk.

[24] Vezin gereği metin tamiri yapıldı.

Toġarsam yine saŋa ‘āşık olmam

Olur olmazlarıŋ sözin dilime dolamam

Düşürdüŋ il dilin yār söylemeden

Giderem gizlice ḳalur gözüŋüz

Yine neler itdim siziŋ yüzüŋüz

Mezārımı ḳāfir ilen ḳazınız

Açıla ḳoşula yazsıŋ yār söylemeden

25

11’li hece ölçüsü

Ey efendim ben ḫocama danışdım

Yāre bir ‘arż-ı ḥāl virsem ḳan olmaz

Yanaġıŋı gördüm yandım ṭuṭuşdum

Cānlar içre[25] böyle cān yaḳan olmaz

Yanaġıŋ şu‘lesi yār baŋa besdir

Keserim dir iseŋ dilimi kesdir

Bu güzellik saŋa kimden mereŝdir

Güzellerde böyle cān yaḳan olmaz

Işlāḥ olmam ben bu dertden ölürüm

Ḳorḳarım sevdigim ḥasret ḳalırım

[25] 14[b] Cönk.

[25] Cānlar içre: Cānlarıŋ içinde. Cönk. Vezin gereği böyle okunmuştur.

Eski düşmanlara gülünç olurum

Güzel senden (özge) cān yaḳan olmaz

26

11'li hece ölçüsü

Gelirim geçerim yüzüme gülmez

Derdin nedir deyü ḥālimden bilmez

Bu güzellik seniŋ yanıŋa ḳalmaz

'Āşıḳına ḫor baḳışlı ṭabībim

27

14'lü hece ölçüsü

İki ṣaṭır yazı yazdım felek taḫtasına

Bizi oturup zemm idenler cehennemde yata

28

11'li hece ölçüsü

Giderseŋ ḥużūr-ı yāra ey nāme

Bu 'āşıḳıŋ ḥālini efendime 'arż it

Yazmış Hüdā ezel levḥ ü ḳaleme

Taḳdīrdir Hüdā'dan cānāna 'arż it

[26] 15[a] Cönk.
[27] 15[a] Cönk.
[28] 15[a] Cönk.

Üryada berāber bādeler içdim

Muḥabbet ne imiş fark idüp coşdum

Ben o va‘adleri tā ezel geçdim

Var git nāme şāh-ı cihāna ‘arż it

29

11'li hece ölçüsü

Devletlü efendim ey nūr-ı ‘aynım

Gönderdigiŋ nāme koynumdadır dir

Begendim nāmeŋi ey sevgili yārim

Görüşmek vaḳti zamānı gözlerim

Gice gündüz baḳıp yoluŋ gözlerim

Nāme içindedir gizli sözlerim

Cemāl-i pākiŋi görmek özlerim

Mühimce yirler her yanı gözlerim

Bülbül gibi düşdüm ḫār-ı hevese

Uçmadan tıḳdılar beni ḳafese

Nāmeyi okuduŋ oldu vesvese

Kerīmsiŋ efendim ḳuṣūr gözlerim

[29] **15ª Cönk.** Âşık Ömer Divanı: Karasoy-Yavuz, 2015, "gözlerim" redifli 3 adet şiir yer almaktadır ancak cönkteki şiir değillerdir. Gevherî Divanı: Elçin, 1998, "gözlerim" redifli 4 adet şiir yer almaktadır ancak cönkteki şiir değillerdir.

30

11'li hece ölçüsü

Naṣıl ḥamd ideyim ḳaşı kemāna

Melek mi doġurmuş doġuran ana

Görünce ḳalmıyor dizim dermānı

Ya naṣıl olmayam deli divāne

31

11'li hece ölçüsü

'Azīz başıŋ içün ey ḳaşı kemān

Bu cevr ü cefādan ferāġat eyle

Nedir bu itdigiŋ cevr ile sitem

Gāhī bir iḥsān ü 'ināyet eyle

Bu cevri itmegi eylersin 'ādet

Dökmeyince kanım olmazsıŋ rāḥat

Destiŋle serimi kesmek ne ḥācet

Cellād-ı ġamzeŋe işāret eyle

Ol ḳömür ḳaşlarıŋ beŋzer hilāle

Öldürüp sen beni girdiŋ vebāle

---

[30] 16[a] Cönk.

[31] 16[a] Cönk. Bu şiir, Gevherî Divanı: Elçin, 1998, 59'da yer almaktadır. Divandaki şiir 4 dörtlükten oluşurken cönkteki şiir 3 dörtlükten oluşmaktadır. Cönkteki şiirde mahlas yer almamaktadır. Şiirler arasında kelime farkları var olup her iki şiirde de 11'li hece ölçüsü ve aynı üslup vardır.

Ben seniŋ ḳuluŋam satdır dellāle

Ḳurbān iden bıçağa işāret eyle

32

11'li hece ölçüsü

Giderim sevdigim ben de giderim

Günde yüz bin ġamla aḫşam iderim

Nāzlı yāri görünce dünyāyı n'ideyim

33

11'li hece ölçüsü

Gözleriŋ şehlā şehlā baḳışlı

Her ṭarafı aldan ala naḳışlı

Ṭanırım ezelden maḥmūr baḳışlı

Ḳuruldı meclisimiz dīvān olursa

Şaşurduŋ küçükdeŋ düşürdüŋ 'aşḳa

Cān fedā eylerim uġruŋa seniŋ

Anlayanlar sanmasın başḳa

Fehm ider ḥālimi insān olursa

---

32 **16[a] Cönk.**

33 **16[b] Cönk.** Gevherî Divanı: Elçin, 1998, 34'te "olursa" redifli iki şiir yer almaktadır. 15 no.lu 5 dörtlüklü şiirin ilk dörtlüğün son mısrası "Severim kâinat düşman olursa" *Türk Folkloru*, 1981, s20-21'de "Cümle âlem bana düşman olursa" şeklinde yer aldığı için cönkteki bu 4 dörtlüklü, mahlas dörtlüğü eksik olan şiirin de divandaki şiir ile hece ölçüsünün ve üslubunun benzerlik göstermesi göz önünde bulundurulduğunda cönkteki şiirin Gevherî'ye ait olduğu düşünülmektedir.

Bulamadım bugün derdiŋ dermānım

Baḳışur uġrına aḳsa al ḳanım

Ṣādıḳ cevāb bu dir şāh u sulṭānım

Vaz gelmezem ‘ālem düşmān olursa

Bu ‘aşḳ āteşinden geri ḳaçmazam

Vefāsız işden çoḳ az aşmazam

Ezelden tā ebed senden geçmezem

Daḫı yüz çevirir düşmān olursa

Benim aṣlımı ṣorarsaŋ

Gence Ḳarabaġlı Bögü ‘Alī Cenāb

34

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Bāreka’llāh ḫūb yaratmış ḳudret ıssı Ẕü’l-Celāl

Biŋ ṭarafdan ‘aḳlım aldı baḳır saç ḳaş hilāl

Bedr olmuş aya beŋzer lebleri āb-ı ẓülāl

[34] 19[a] Cönk. Âşık Ömer Divanı: Karasoy-Yavuz, 2015, 570’te “Bāreka’llāh ḫūb yaratmış ḳudretiyle Ẕü’l-Celāl” mısrası ile başlayan “dilber senin” redifli, 11 hece ölçülü ve 4 dörtlükten oluşan bir şiir yer almaktadır. Divandaki bu şiirin ilk dörtlüğü ile cönkteki şiirin ilk dörtlüğü benzerlik göstermektedir. Diğer dörtlüklerde kelime farkları vardır. Her iki şiir de 11’li hece ölçüsünden oluşmaktadır ve üslup bakımından benzerlik göstermektedir. Cönkteki şiir muhtemel ki divandaki şiirin farklı bir versiyonudur. Yine divandaki şiirin “Âlî’m senin” redifiyle Ahmet Kara’nın “Âşık Ömer’e Ait Olduğu Düşünülen Yeni Şiirler” makalesinde başka bir versiyonu yer almaktadır. Makelede yer alan bu şiir, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı No: K.000351’de kayıtlı şiir mecmuasında bulunmaktadır.

Sūre-yi kehf yazılmış yüzüŋe cānım seniŋ

Sen bir gonca fidan iken dört yanıŋ baġladı ḥār

Bendeler yanup yaḳılur dā'im eyler ah u zār

Ey elif ḳametlü dilber melek sīmālı yār[26]

Cümle fālım mā'il olmuş yüzüŋe cānım seniŋ

Bir acā'ib 'aşḳa düşdüm aşla 'ilāc bulmadım

İntiẓārla geçen 'ömrüm 'aḫīr olup gülmedim

Cānım seni sevdi ise ben günahkār olmadım

Ḫasta göŋlüm görmek ister bir daḫı cānım seniŋ

Vücūdum şehri ṭuṭuşdı gel söyündür el-amān

Ḥasb-i ḥālim 'arẓ itsem ḫışm ider kaşı hilāl

Bir melek sīmālı gördüm helak itsün bir zamān

Her ne dirseŋ ḳā'il oldum sözüŋe cānım seniŋ[27]

35

11'li hece ölçüsü

Güzel sevmek baŋa kārdır ezelden

[26] Vezin gereği ikinci "ey" kelimesi metinden çıkarılmıştır.

[27] Vezin gereği "ola" kelimesi metinden çıkarılmıştır.

[35] **19[b] Cönk.** Bu şiir, Gevherî Divanı: Elçin, 1998, 451'de yer almaktadır. Divanda 5 dörtlükten oluşan bu şiirin cönkte ilk iki dörtlüğü yer almaktadır. Cönkteki şiir eksiktir.

Benim ġarīb göŋlüm yārsız eglenmez

Hezār pāre olsam geçmem güzelden

Benim[28] ġarīb göŋlüm yārsız eglenmez

Gerek bāġda olsun[29] gerek gülşende

Gerek ḳaṣr-ı monlāda[30] gerek külḥanda

Gerek ġurbet ilde gerek vaṭanda

Benim dertli[31] göŋlüm yārsız eglenmez

36

ÖKSÜZ ‘ALĪ

11’li hece ölçüsü

Saŋa dirim saŋa ey vezīr oġlu

Ḳasāvet seriŋden ḳaḳma mı dirsin

Yūsuf’u ḳuyudan çıḳaran Mevlā

Ḳulunuŋ yüzüne baḳma mı dirsin

Oḳumı atdım da yāyımı yasdım

Ammiden dayıdan ümīdim kesdim

Kerīmiŋ içinde hiç mi yoḳ dostum

‘İşreti ġayreti çekme mi dirsiŋ

[28] Divan: Zirâ
[29] Divan: bâğ-ı âlemde
[30] Divan: kasırlarda
[31] Divan: garib
[36] 20ª Cönk.

Öksüz ‘Alī’m oḳunu havāya atar

Dünyāda işi ḳalmaz hepisi biter

Yigidiŋ ṣaġlıġı sermāye yeter

Ṣu aḳdıġı yire aḳma mı dirsiŋ

37

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER 1245

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey ṭabībim derde düşdüm bir devā bilmez misin

Bunca yıldır ḫasta oldum bir şifā[32] bilmez misin

Alma aġyārı yanıŋa pādişāhım her zamān

Biŋ belā def‘ itmek içün bir du‘ā[33] bilmez misin

Allāh ‘aşḳı kitābını oḳudum destānını

Her ne emri emr olur şāhım dutam fermānıŋı

Fırṣata el ider ise süreler devrānını

Bu cihān kimseye ḳalmaz sen ‘anā bilmez misin

---

[37] **20[b] Cönk.** Âşık Ömer Divanı: Karasoy-Yavuz, 2015, 690, “bilmez misin” redifli iki adet şiir yer almaktadır. Bu şiirlerler 3 dörtlükten oluşurken cönkteki şiir 4 dörtlükten oluşmaktadır. Cönkteki şiirde, bu şiirlerin her ikisinden de kelimeler ve mısralar mevcuttur. Cönkteki şiir ile 1017a no.lu ve 1017b no.lu şiirlerin ilk dörtlükleri birkaç kelime farkıyla aynıdır. Fakat cönkteki şiirde divanda olmayan bölümler mevcuttur. Cönkteki şiiri başka bir versiyon olarak değerlendirmek gerekir. Divanda “bilmez misin” redifli bu şiirlerin yine farklı bir versiyonu “Balıkesir’de Bulunan Bir Cönkte Âşık Ömer’in Şiirleri”, Aslı Büyükokutan Töret, 2019, s. 527-528 adlı makalede yer almaktadır. Fakat yine bu cönkteki şiir bu çalışmadaki cönkte bulunan şiirle aynı şiir değildir.

[32] 690, 1017a, (Karasoy, Yavuz, 2015) de bu şekildedir: “Bunca demdir hastayım ey bî-vefâ”

[33] du‘ā: devā Cönk

Ey gönül ġāfil iseŋ nāmerde derdiŋ söyleme

Bu fenāda ‘aşḳa yakup kendiŋ ‘üryān

Ṭāli‘im yoḳdur diyü her ḳula şekvā eyleme

Her ḳula virir murādın ol Hudā bilmez misin

Dir ki ‘Ömer hep saŋa bu cevr ü cefā ‘ādeti

Bunca yıldır çekdigim her derd ü belā miḥneti

Bulmadım ‘ömrüm içinde zerre denli ‘izzeti

Ey güzel bir benden özge mübtelā bilmez misiŋ

38

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey gönül sen bu fenādan geçmege[34] şüpheŋ mi var

Ṭoldurup cām-ı ecelden[35] içmege şüpheŋ mi var

‘Azrā’īl gelüp ḳonunca ṣol gögüsüŋ üstüne[36]

Gözleriŋden ḳanlı yaşlar dökmege şüpheŋ mi var

Bir yaŋa ṣūr olunca dürilüp[37] baḳsaŋ gerek[38]

Ḳanı meskenüm diyü dirilüp[39] baḳsaŋ gerek

---

[38] 21[b] Cönk. Âşık Ömer Divanı: Karasoy-Yavuz, 2015,291, “şüphen mi var” redifli şiiri cönkteki şiir ile aynıdır. Bazı kelimeler farklılık göstermektedir.

[34] Divan: göçmeğe

[35] Divan: cam-ı eceli

[36] Divan: Gelip Azrail konar ol dem ki göğsün üstüne

[37] Bu kelime bir mısrada “و” ile “dürilüp” bir mısrada “dirilüp” olarak yazılmıştır.

[38] Divan: Yer yüzünde Sur çalınır halk diri kılsan gerek

[39] Divan: dört yanına

Ṭoprağı mesken ṭutunca[40] nice yıl[41] yatsaŋ gerek

O nāzik ten türāb[42] olup yatmaġa şüpheŋ mi var

‘Ālim olanı görürler cümle[43] ‘arşıŋ nūruna

Münkir olanı sürerler cehennemiŋ nārına[44]

Yetmiş iki millet[45] gelür yarın maḥşer yirine

Biŋ ayaḳ bir ayaḳ üzre[46] ṭurmaġa şüpheŋ mi var

Şol devletlü sulṭānımuz biner[47] nūrdan atına

Dört yanına nidā idüp çaġrır ümmetine

Ḳıldan ince ḳılıçdan keskin ṣırāṭ köprüsüne[48]

Dir ki ‘Ömer Ḥaḳ[49] ṣırāṭı geçmege şüpheŋ mi var

39

SİPĀHOĠLU

11’li hece ölçüsü

Yüce dağlardan sökün eyledi

Esdi dost ilinden yine rūzigār

---

[40] Divan: tutup
[41] Divan: sen
[42] Divan: Ak tenimiz toprak
[43] Divan: Amil olan gölgelenir ta ki
[44] Divan: ol cehennem yoluna
[45] Divan: fırka
[46] Divan: Bir bir ayak bir ayağa
[47] Divan: Ol saadetli Resul bindikte
[48] Divan: Hak’ın sıratına
[49] Divan: ol
[39] 22[b] Cönk.

Gökden nidā irdi düşdük bu ḥāle

Bizi ġurbet ile atdı rūzigār

Bir ḫaber işitdim dosdan ıraḳdan

Gülümüz açılmaz ġamdan firāḳdan

Çeküp çeküp aḳar ẕaḥmım yürekden

Sīnem delik delik deler rūzigār

Sürmeler çekiŋmiş elā gözüne

Ṭoyup uṣanmadım şīrīn sözüne

Ḳaldırmış niḳābın baḳdım yüzüne

Zülfüŋ belik belik belmiş rūzigār

Sipāhoġlu eydür sen ne bilürsin

Dünyā bāḳī degil bir gün ölürsin

‘Aceb ne diyārdan berü gelürsin

Yārimden bir ḫaber virseŋ rūzigār

40

ḲĀFIZ

11’li hece ölçüsü

Nice aġladırsın ḫūblarıŋ şāhı

Yandı bu vücūdum ḥasret nārına

[40] 23[b] Cönk.

Yeter cevr eyledüŋ ey yüzi māhım

Ṭāḳatim ḳalmadı ‘aşḳıŋ zārına

Ben seni seveli hiç güldürmediŋ

‘Aceb benim misin hiç bildirmediŋ

İstedim bādeyi sen ṭoldurmadıŋ

Ġarīb çeker iseŋ Manṣūr dārına

Güzeller içinde yoḳdur menendiŋ

Emdikçe bal virür ol leb-i ḳandiŋ

Ellerim baġladı zülfi kemendiŋ

Gidemez oldu hem kesb-i kārıŋa

Ḥüsnüŋi beŋzetdim gökdeki māha

Çoḳ yalvardım hem çeşm-i siyāha

Ḥāfız’ı ‘uġratdıŋ āh ile vāha

Düşmüş hemān yanar ‘aşḳıŋ nārına

41

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey benim serv-i bülendim saŋa n’oldu gelmediŋ

[41] **24[b] Cönk.**

Gün zevāle vaṣıl oldu zamān geldi gelmediŋ

Gözlerim yollarda ḳaldı gam beni ḳıldı (helāk)

Ey vefāsuz ḥasretiŋ baġrımı deldi gelmediŋ

Aġa bulam durmadıŋ ‘ahdiŋe ẕālimler gibi

Elif bādan başladıŋ dersi ‘ālimler gibi

Bī-vefā ya raḥmet olmazsıŋ mu‘allimler gibi

Çıḳmaġa yüz ṭutdı cānım saŋa n’oldı gelmediŋ

Meclisimüz ḥāżır oldı bāde-yi engūr ile

Ṣāzımız sūzını buldu nāy ile ṭanbūr ile

Ṭapumuz yoḳ ey efendim gel dileyem rūz ile

Ṣīşeler ṣāḳi elinde ṭolu ḳaldı gelmediŋ

Lāyıḳ mıdır terk idesin bu ‘**Ömer** bī-çāreyi

Yā nice bir aġladırsın bu deli dīvāneyi

Aġa yollum tizce yetiş ṣara gör bu yāreyi

Derdimiŋ dermānı iken saŋa n’oldı gelmediŋ

42

GEVHERĪ

11’li hece ölçüsü

[42] 25[b] Cönk.
Bu şiir, Gevheri Divanı: Şükrü Elçin,1998, 287-288’de yer almaktadır.

Ey efendim baŋa meyliŋ var ise

Muḫabbetiŋ benim ile var olsun

Eger senden ġayrı güzel seversem

Bülbül gibi işim āh u zār olsun

Ṭamaḥım yoḳ şu dünyānıŋ mālına

Aṭlasına dībāsına şālına

Ben de Mecnūn gibi dostuŋ yolına

Terk ideyüm nāmūs ile ‘ār olsun

Ṭa‘n eyleyip Mecnūn ile[50] kınarım

‘Aşḳ[51] elinden büryān oldum yanarım

Pervāne olurum dost şem‘ine dönerim

Ġam degildir bu vücūdum[52] nār olsun

‘Āşıḳ Gevherī fırṣat gitdi elimden

Anıŋ içün bākī[53] yoḳdur ölümden

Her kim cüdā itdi[54] beni gülümden

Bencileyin ġonce gülüŋ[55] ḫār olsun

43

[50] Divan: niçün eli
[51] Divan: Yad
[52] Divan: ko meskenim
[53] Divan: korkum
[54] Divan: cüdā kıldıysa
[55] Divan: gonceleri
[43] **26[a] Cönk.** Bu şiir; XVII.Asır Sazşairlerinden “Kuloğlu”: Sadettin Nüzhet Ergun, 1933, 30-31’de yer almaktadır. Cönkteki şiir ile bazı kelime farkları vardır.

ḲULOĠLU 1245

TÜRKÜ

11'li hece ölçüsü

'Aceb ne diyārdan uçar gelürsin

Duruŋ bir ḫaber ṣorayım ṭurnalar

Nāzlı yārimden ḫaberiŋ var mı

Baŋa bir tesellī viriŋ ṭurnalar

Kākilüŋ perīşān tellerüŋ egri

Cevriŋe dayanmaz 'āşıḳıŋ baġrı

'Azm idüp gider Baġdād'a doġrı

İmāmlara yüzler sürüŋ ṭurnalar

Ḳāsım günüŋ eyyāmını fevt itme

Vaḳitli vaḳitsiz yollara gitme

Avcılar duymasın çaġrışup ötme[56]

Ṣāġ esen 'Alī'ye gidiŋ[57] ṭurnalar

Ḳılavuzuŋ önce yoldan ṣaparsın

Yüri şaha tilleri ṭaḳarsın

Ötme ṭurnam ötme baġrım yaḳarsın

Güz ayrılıḳ nice olur ṭurnalar

[56] ötme: gitme. Cönk.
[57] 'Alī'ye gidiŋ: 'Alī'ŋize gidesiz. Cönk.

Ḳuloġlu’yam dir içme ṭolu

Ḫayrān ider deli ‘āşıḳın baġrı

Medīne dağına çöllere doġrı

Çölleriŋ ṣafāsın sürüŋ ṭurnalar

44

MEḤMED

11’li hece ölçüsü

Ben nice ‘arż ideyim [bu] ḥālimi

Bir ḳaşı kemāna düşdü göŋlümüz

Felek ḳahr eyledi bükdü belimi

Bir ‘aceb fettāna düşdü göŋlümüz

Sevdicegim bugün ṭoġrı ṭolınmaz

Aġladıḳça çeşmim yaşı silinmez

Arasam cihānda misli bulınmaz

Bir ulu sulṭāna düşdü göŋlümüz

Erenleri gördüm bir dem

Beni de ḳoydılar bu ġam içinde

Didiler maḥbūbuŋ ‘Acem içinde

Āh çeküp o yana düşdü göŋlümüz

[44] 27[a] Cönk.

Meḥmed’im sırrımı eyledim beyān

Gözlerimiŋ yaşı olmuşdur revān

Baŋa imdād ider ol ġanī yamān

Ṣararıp[58] bir cāna düşdü göŋlümüz

45

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

11’li hece ölçüsü

Yūsuf gibi ḳaldım zindān içinde

Amān Mevlām baŋa sen imdād eyle

Daḫı benden ġayrı ḳırḳ cān içinde

Amān Mevlām baŋa sen imdād eyle

Gice gündüz çaġıruram ey Hüdā

Ḳırḳ kişiyle ḳaldım yaman ḳuyuda

Yidi başlı divi ṭuydum içinde

Amān Mevlām baŋa sen imdād eyle

Egnüme giyindim ḫırḳa vü ‘abā

Ne yamān yollarım düşürdüm ṣarpa

Yitiş imdādıma sen dürüş baba

Amān Mevlām baŋa sen imdād eyle

[58] Sararıp: sararır da: Vezin gereği böyle okundu.

[45] **28ª Cönk.** Aşık Ömer başlıklı, Mehmed mahlaslı bir şiirdir.

Meḥmed’im çekerim āh ile zārı

Yüregimde yanar ḥasretiŋ nārı

Bulasın belāŋı ey ḳoca ḳarı

Amān Mevlām baŋa sen imdād eyle

46

11’li hece ölçüsü

Ḳādir Mevlām sen bilürsin ḥālimi

Yüce dağlar başı dumāndır bugün

Ṭāḳatim ḳalmadı boran ḳış oldu

Benim derdim şöyle yamāndır bugün

Boran oldu yaġmur oldu ḳış oldu

Amān Mevlām baŋa yaman iş oldu

Şimdi basduġumuz ḳara ṭaş oldu

Mürüvvet idecek zamāndır bugün

Gözümden aḳıtdım ḳan ile yaşlar

Görüŋ neler çeker bu ġarīb başlar

Ben ölürsem ḳonam burda ḳardaşlar[59]

[46] 28[a] Cönk.

[59] Anlam bütünlüğünü sağlamak için kelimelerin yeri değiştirildi.

[Benim][60] gelecegim gümāndır bugün

47

‘ĀRİF

TÜRKÜ

11’li hece ölçüsü

Ḳaḳdı hevālandı perīşān gönlüm

Ḫāṭrıŋ ṣayılmaduḳ ilde ne gezeŋ

Her aŋdıḳça ṣıla düşer ‘aḳlıma

Ṣıla vācib ġurbet ilde ne gezeŋ

Ögüt virdim ögütcegim kār itmez

Virāne bahçede bülbüller ötmez

Şol çaḳır dikeni her ne ki bitmez

İçi mor sünbüllü bāġda ne gezeŋ

Ögüt virdim ögüdümden alır yoḳ

Dürlü mektūb oḳusam da bilir yoḳ

Ün iderim ünlügüme gelir yok

Ben avcıyam deli çölde ne gezeŋ

‘Ārif eydür şikār ider zār ider

Gönül dilden dile ḳonmaġa gider

[60] Vezin gereği metin tamiri yapıldı, “benim” kelimesi eklendi.

[47] 29[a] Cönk.

Hiç mi yoḳdur ṣılaşını ‘arż ider

Fikir eyle göŋül burda ne gezeŋ

48

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Dünyeniŋ aṣlın ṣorarsaŋ nūn u kāf üstündedir

‘Āsümānıŋ çevresi hem kūh-ı ḳāf üstündedir

Cennetiŋ vaṣfın ṣorarsaŋ [eyleyem] bir bir beyān

‘Arş-ı Raḥmān’a varınca ṣaġ ṭaraf üstündedir

Yā İlāhī saŋa ḳulluḳ itmeye yoḳdur yüzüm

Baḳma yüzüm ḳarasına çoġ ṭurur benim azum

İki eli gökde olan kāmile yoḳdur sözüm

Yidi ḳat gökde melekler ṣāf ṣāf üstündedir

Ol Ḫüdā’nıŋ emri ile hedyesini pekçe ṭut

Ādemi ḳıldı ṭoraḳdan cismine virdi vücūd[61]

Bir kerīmiŋ emri ile kıldı melekler sücūd

Ol zamāndan beri şeyṭān kem ḥilāf üstündedir

‘Āşıḳ ‘Ömer dünye içre ṭoḳa baḳma aça baḳ

---

[48] 29[b] Cönk.
Bu şiir, Y. Çavdar’ın makalesinde yer almaktadır (2017: 392). Makaledeki şiir 3 dörtlükten oluşmaktadır. Bu cönkte yer alan 2. dörtlük yoktur.
[61] vücūd: sücūd. **Cönk.**

Sevdügim düşmān ilinde ben ḳuluŋ muḥtāca baḳ

‘Azm-i dergāh eyleyüp seyyāh iden ḥaccāca baḳ

Kābe’niŋ çevresi hem ẕikr ü ṭavāf üstündedir[62]

49

GEVHERĪ

11’li hece ölçüsü

Muḥabbet ‘arż idem gül yüzlü yāre

Luṭf idüp selāmım alır mı bilmem

Günbegün artmada āh u fiġānım

Mevlām inṣāfını virür mi bilmem

Selām olsun benden benim dostuma

Lebi şīrīn hem gözleri mestime[63]

‘Aẓm idüp bir dānem sīnem üstine

Ṣalınup biŋ nāzla gelür mi bilmem

Beni mest eyledi ‘aşḳıŋ ṣāḳīsi

Misk ü ‘anber gelür yāriŋ ḳoḳusı

Derdimiŋ ṭabībi cennet ḥūrīsi

Dertli olduġumı bilür mi bilmem

---

[62] Mısranın ilk kelimesi olarak yazılan “ol” vezin gereği çıkarılmıştır.

[49] 30[b] Cönk.

Bu şiir, Gevheri Divanı: Şükrü Elçin, 1998, 173-174’te yer almaktadır. Cönkteki şiir birkaç kelime farkıyla aynıdır.

Yine Gevheri mahlaslı bu şiir: Âşık Ömer Divanı: Karasoy-Yavuz, 2015, 634, “Mevla’m insafını verir mi bilmem” şiiri ile cönkteki şiir birkaç kelime farkıyla birlikte aynıdır.

[63] Vezin gereği “şeker” kelimesi metinden çıkarılmıştır.

Gevherī dir ben bilmedim n’olduġum

Ḥasretiŋden cān ṣararıp ṣolduġum

Baŋa merḥamet it işte öldügüm

Ḥasret ḳıyāmete ḳalur mı bilmem

50

KULOĠLU

11’li hece ölçüsü

Bir ḥūrī ṣıfatlı ḳaşı ḳaraya

‘Āşıḳım sevdügim hiç ‘ār eylemem

Ölmeye ḳā’ilim ammā kendimi

Zülfüŋden ġayrıya ber-dār eylemem

Sen bir ‘ādil ḫānsın mürvetiŋ çoḳdur

Gerek beni aġlat gerekse güldür

Emreyle cellāda isterseŋ öldür

Severüm ḫünkārım inkār eylemem

Bu bir sevdā imiş başdan aşırdım

Dīdeleriŋ göricek ‘aḳlım şaşırdım

Ġanī bir sulṭāna göŋül düşürdüm

Ḫüdā’dan ġayrıya ıẓhār eylemem

[50] 31[a] Cönk.

[Ben] bir **Kuloġlu’**yam bir ḳalbi pākim[64]

Yek naẓar yoluŋda virem helākim

Cümleŋiz üstinedir benim ḫākim

Senden ben ġayrıya minnet eylemem

51

‘ĀŞIḲ KEREM[65]

11’li hece ölçüsü

Şaḳı bülbül şaḳı bahār irişdi

Şaḳıyup ötmeniŋ zamānı geldi

Ḳırmızı gül yeşil yapraḳ yitişdi

Alup ṭaḳınmanıŋ zamānı geldi

Benim sevdücegim gelür nāz ile

Yaḳdı benim baġrım bir çift söz ile

Ḳırmızı bāde ile çifte sāz ile

İçüp çaġırmanıŋ zamānı geldi

Benim sevdücegim aġa yolludur

Elinde deste deste güllüdür

Yüreginde ‘aşḳı olan bellidir

‘Aşḳa ‘aşḳı ḳatmanıŋ zamānı geldi

---

[64] Vezin gereği metin tamiri yapıldı. “Ben” kelimesi eklendi.

[51] 31[b] Cönk.

Bu şiir; Türk Halk Şiiri Antolojisi: M. Sunullah Arısoy, 1985, 59-60’ta yer almaktadır. Cönkteki şiirde kelime farkları mevcuttur ve mahlas dörtlüğü eksiktir.

[65] Şiirde mahlas yoktur.

52

8'li hece ölçüsü

Didim dilber didi cānım

Didim ṭuṭağıŋı emem

Baŋa benden gözüŋ ḳaldır

Didi vaḳdi degil açmam

Didim dilber yüzüŋ görsem

Didi lāzım degil görme

Didim viṣāliŋe irsem

Didi ṣağlıḳ ile irme

Didim kimiŋ nişāŋısın

Didi naḳḳāş idim ṣorma

Didim emem yanagıŋdan

Didi çıḳar ḳanım sorma

Didim öpsem gerdeniŋden

Didi öperseŋ ışırma

Didim ben 'aşḳıŋa düştüm

Didi ben saŋa görsetmem

[52] **32[a] Cönk.**

Didim ḥaḳīḳatli dostum

Egil gerdānıŋdan öpsem

Didi bir bir degil kırk

Bir o yandan bir bu yandan

53

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

11’li hece ölçüsü

Didim dilber dīdeleriŋ ḳan olmış

Didi çoḳ aġladım sil yarasıdur

Didim yanaḳlarıŋ ol dāne dāne

Didi zülfüm degdi tel yarasıdur[66]

Didim seni seven serini virmiş

Didi beni seven murāda irmiş

Didim dilber yanaḳlarıŋ ḳan olmuş

Didi çiçek ṣoḳdum gül yarasıdur[67]

Didim ‘Ömer’i derde sen mi ṣaldıŋ

Didi sevdiginе püşmān mı olduŋ

Didim dilber niçün ṣarardıŋ ṣolduŋ

Didi çekdicegim dil yarasıdur[68]

---

[53] 32[b] Cönk.
Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2010: 244’te yer almaktadır. Her iki şiir de 3 dörtlükten oluşmaktadır. Ancak şiirin mısraları arasında farklılıklar bulunmaktadır.

54

MÂNİ

7'li hece ölçüsü

Bahçeler parı parı

Ḳoynumda ṣandım yāri

Uyandım ki düş imiş

Aġladım zārı zārı

55

MÂNİ

7'li hece ölçüsü

Bahçeler yārimi aldıŋ

Ḥüdā'dan nūrumı aldıŋ

Yüzüme güle güle

Elimden yārimi aldıŋ

56

MÂNİ

7'li hece ölçüsü

---

[54] **33[a] Cönk.**
[55] **33[a] Cönk.**
[56] **33[a] Cönk.**

Benim ṣaydığımı hiç kimse ṣaymaz

Bulunmaz bu gençlik hiç ele girmez

Seniŋ itdigine Ḥaḳ rāżī olmaz

Gözümüŋ yaşı çaġlayup sel oldı

57

11'li hece ölçüsü

Ben sunama arzūluyum ‘āşıġım

Bahçede açılan güller seniŋdir

Çoḳ şükür yüzüŋi gördüm sevdigüm

Bunca dīvāneler ḳullar seniŋdir

Bu ḳapıŋa gelen ārzūlar seni

Gelüben bunda şād eylediŋ beni

Saŋa ḳurbān olsun Yemen şāh ḳızı

Selvi gibi ince beller seniŋdir

Çoḳ zamāndır ḥayāliŋle yilerim

Gice gündüz gözüm yaşın silerim

Efendim cemāliŋ görmek dilerim

Gerdene ṣaçılan beŋler seniŋdir

[57] **33[a] Cönk.**

Nāzlı yārim güldür gel itme cefā

Şu fānī dünyāda sürelim ṣafā

Sanma ki efendim beni bī-vefā

Şekerlenmiş tatlı diller seniŋdir

58

11'li hece ölçüsü

Mecnūn gibi bu çölleri gezerüm

Varup sevdigüme nāme yazarum

Çoḳ zamāndır bu cānımdan bezerüm

Ḳarşumda ḥayāli gitmez sevdigim

59

11'li hece ölçüsü

'Āşık ma'şūḳını sever gāyetden

İçirdiler ṭolı āb-ı hayātdan

Pīrim baŋa didi oḳu āyetden

'Aşḳın kitābını açdım ben bugün

Ben iderim o yārimiŋ medḥini

Cigercigim yanar çıḳmaz tütüni

---

[58] **33[b] Cönk.**
[59] **34[a] Cönk.**

Ḥesāb itdim yiriŋ gögüŋ ḳatını

Ḥaḳḳıŋ ḥikmetine şaşdım ben bugün

60

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Bize nisbet ol perī aġyāra[69] gerdān emdirir

Müstehaḳḳı var iken nādāna[70] gerdān emdirir

Çok nasīḥat eyledim yār pendimi gūş eylemez

Ḳadr ü ḳıymet bilmeyen nādāna gerdān emdirir[71]

Aŋa te’sīr itmedi çoḳ söyledim iḥsān ile[72]

‘Aḳlını cem‘ eyliyip hem görmedi[73] iz‘ān ile

Ben didüm ki mūnis ol hem[74] ḳonuş insān ile

Söz ḳabūl itmez varup nādāna[75] gerdān emdirir

Çün bilürsin ‘akl u fikrim devr ider peymānede

Saŋa beŋzer[76] az bulunur meclis-i merdānede[77]

---

[60] 34[a] Cönk.
Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2010: 185’te yer almaktadır. Cönkteki şiir, bu varyant ile kritik edilerek düzeltilmiştir.
Divan’da 4 dörtlük olan bu şiirin 1. dörtlüğünün 3 ve 4. mısraları ile 4. dörtlüğü Cönk’te eksiktir.
[69] Divan: yārāna
[70] Divan: keyvāna
[71] Cönkte eksik olan 3 ve 4. mısralar Karasoy-Yavuz, 2010: 185’ten eklenmiştir.
[72] Divan: çün sözlerim āsān-ile
[73] Divan: gezmedi
[74] Divan: gel sen
[75] Divan: varır hayvāna
[76] Divan: lāyık
[77] Divan: rindānede

Bir ḳadeḫ artıḳ içince bayılur[78] meyḫānede

Ol maḥalde herkese mestāne gerdān emdirür

61

AḤMED

11'li hece ölçüsü

Kemālin bulmuş emecek çaġında

Zekātın virsene ḳız memeleriŋ

Ṣaḳlamış ḳoynında yazuḳdur yazuḳ

İligin dügmesin çöz memeleriŋ

Ögmüş de yaratmış Cenāb-ı Bārī

Bir muḥabbet almaḳ Bekrī'niŋ kārı

Gömlegi delmiş de çıḳmış yuḳarı

Çalışur çözmeye ḳız memeleriŋ

Ḳız seniŋ adın Hünerver didiler

Aḳ gögsüŋ üstüne perver didiler

Yetmiş iki derde devā didiler

Vir ´āşıḳıŋ ḥaḳḳın çöz memeleriŋ[79]

Her seḥer her seḥer gelür geçersin

[78] Divan: Bir kupa bade içince mest olur

[61] **34[b] Cönk.**

[79] Vezin gereği "kız" kelimesi çıkarılmıştır.

Beni görüp aḳ gögsüŋü açarsın

Bir gün olur ḳız [elime][80] geçersin

Ne çeker elimden ḳız memeleriŋ

Açma ḳız gögsüŋü **Aḥmed** baḳıyor

Seniŋ ateşiŋ **Aḥmed**'i yaḳıyor

Domur domur olmuş teriŋ aḳıyor

Al şu yaġlıḳları sil memeleriŋ

(Kātibi, A'işe Tutu, Devr-i 'Ālem ile Emine)

62

11'li hece ölçüsü

Gönül bir güzeliŋ mübtelāsıyım

Bir gün uşlu isem üç gün deliyim[81]

Yāriŋ bahçesiniŋ gonca gülüyüm

Yurdu yād eli güldürdü güzel

63

11'li hece ölçüsü

[80] Vezin ve anlam gereği "elime" kelimesi eklendi.
[62] 35[b] Cönk.
[81] Bir gün uşluyum üç gün deliyim yazıyor. Metin gereği vezin tamiri yapıldı.
[63] 35[b] Cönk.

Benim sevdicegim Mecnūn gezdiren

Ḳatlim içün çifte fermān yazdıran

Miḫnet köşesinde ‘ömür yozduran[82]

Bu benden gencidi vaḳdi sevdigüm

64

11’li hece ölçüsü

Gelirim geçerim yüzüm[e] gülmez

Derdiŋ nedir diyü ḥālimden bilmez

Bu güzellik seniŋ yanıŋa ḳalmaz

‘Āşıḳına ḫor baḳışlı ṭabībim

65

11’li hece ölçüsü

Amān görmeyeyim seni elde gel

Datlu cāndan geçer şimdi ġam degil

Amān cānlar duyuŋ ‘arż-ı ḥālimden

Altın inci saçar şimdi ġam degil

66

[82] Yozdurmak (derleme sözlüğü oyalamak)
[64] 35[b] Cönk.
[65] 36[a] Cönk.
[66] 36[a] Cönk.

11'li hece ölçüsü

Ḥasretin çekerim nāzlı yārimiŋ

Hazān u yaz geldi el oldu gitdi [83]

[Benim] her gün işim āh u zār ilen[84]

Aḳtı dīdem yaşı sel oldu gitdi

Gine bir kelāmı geldi bu dile

Seniŋ ḥasretiŋle geldim bu ile

Avcusından ḳaçar hiç geçmez ele

Bu yüksek ḳayalar yel oldı gitdi

Meger eglenirmiş yüzüm tozıynan

Beni eyler imiş şīrīn diliynen

Dostum güler oynar şimdi elinen

[Benim] her günüm bir yıl oldı gitdi

67

15'li hece ölçüsü

Dā'imā feryād iderdik ġarīb bülbüller gibi

Dost elime girmeyeli ḳoḳuyor güller gibi

[83] Vezin ve anlam gereği "destim bir" kelimeleri çıkarılmıştır.
[84] Vezin gereği eklenmiştir.
[67] 36[b] Cönk.

Merḥametsiz yār imişsiŋ raḥmıŋ yoḳ eller gibi[85]

Efendim çeşmim yaşını bulanıḳ seller gibi

Dost yoluna baḳa baḳa yolu duman bürüdü

Ben saŋa yārim diyeli yürekde yaġ eridi

Ḥaḳiḳatsiz yār imişsiŋ olan ‘aşḳım farıdı

Yıḳıldı göŋlüm sarayı uzanan[86] çöller gibi

Bir sır ehli yārim olsa ben sırrım açar idim

Olanca varım viriridim ben serden geçer idim

Yud dir ise ḳanlı zehri ben alur içer idim

İçerim bāde gibi yudarım bülbüller gibi[87]

‘Aşıḳ [Ömer] şu cihānda bir yār sevdim el ile

Ḥaḳiḳatli yār bulunmaz dünyā dolu māl ile

N’olur bir kez yārim deseŋ baŋa ṭatlu dil ile

Ḳapuŋda ḥizmet iderim billāhi ḳullar gibi

68

[85] Vezin gereği, metin tamiri yapıldı.
[86] uzanan: uzun. Cönk..
[87] Vezin gereği “billāh” kelimesi çıkarılmıştır.
[68] 37ª Cönk. Bu şiir; “Karacaoğlan”, Ahmet Şükrü Esen, 2015:291, Cahit Öztelli, 1970: 133, Müjgan Cunbur 1972: 92’de yer almaktadır. Cönkteki şiirde birçok yerde kelime ve mısra farkları bulunmaktadır. Cönkteki şiiri ayrı bir versiyon olarak değerlendirmek gerekir.

KARACAOĞLAN

TÜRKÜ

11'li hece ölçüsü

Dost dost diyü ḳasāvetin çekdigim

Dost baŋa yāreler açdı n'eyleyim

Bir gece ḳoynunda demin sürdügüm

O da bir gün imiş geçdi n'eyleyim

Dostum da getürmüş ġonca gül diyü

Aşup gider Şamlıbil'i yol diyü

'Ahd ü amān eylediŋ ayrılmam diyü

Felek bizi ayrı seçdi n'eyleyim

Ġarīb bülbül feryād ider verdinden

Çekdigim zaḥmetler yāriŋ derdinden

Vardım gördüm yurdum göçmüş yurdundan

Deli gönlüm derde düşdü n'eyleyim

Ḳarac'oglan durma ġarībler gibi

Aḳ eline ḳına yaḳmış kan gibi

Gönül bir dilbere düşmüş gün gibi

Akşam ṣabāḥ dögün şimdi n'eyleyim

69

KARACAOĞLAN

TÜRKÜ

11'li hece ölçüsü

Elā gözlerini sevdigim dilber

Bizim ele gelmez olduŋ nedendir

Gelirseŋ de yaslı yaslı gelirsin

Şakıyup da gülmez olduŋ nedendir

Ḳarşımuzdan geldiŋ cihān melegi

Yüzüme güldürdüŋ ḳanlı felegi

Yüzüŋdeki deste deste gelegi

Yalan yalan bilmez olduŋ nedendir

Yol üstünde biter al al elmalar

Yavrum gelmiş ḳaşı gözi sürmeler

Yaglaḳ yaglaḳ virdicegim ḫurmalar

Şimdi virdim almaz olduŋ nedendir

Dostuŋ bāġçesinde gülüm çoḳdur dir

Dişir dişir al yanaġa ṣoḳdur dir

Senden ġayrı sevdücegim yoḳdur dir

---

[69] **37[b] Cönk.** Karacaoğlan, Cahit Öztelli, 1970: 206-207-208'de "nedendir" redifli 3 adet şiir yer almakla birlikte cönkteki şiirden tamamen farklılardır. Cönkte yer alan Karacaoğlan mahlaslı bu şiirin Karacaoğlan'a ait olması muhtemeldir.

İḳrārıŋda durmaz olduŋ nedendir

Ḳarac'oġlan der kim ben de bıŋarım

Yaz geldikçe aḳar coşar diŋerim

Gece gündüz gülleriŋi direrim

Şimdi gitdiŋ gelmez olduŋ nedendir

70

11'li hece ölçüsü

Bir āfet-i devrān ḫūb melek-sīmā

Giydigi ḳırmızı al ḳarma ḳarış

Kendi ḥūrīdir baḳışı hümā

Lebleri ḳaymakdır bal ḳarma ḳarış

Ḫoş yaḳışmış elā gözüŋ sürmesi

Yüz biŋ altın deger her bir görmesi

Ḥalka ḥalka olmuş zülfüŋ burması

Dökülmüş māh yüze tel ḳarma ḳarış

Ḳudretden lām elif çekilmiş ḳaşa

Bulunmaz menendi cihānda ḥāşā

Donanmış yanaġı hep başdan başa

[70] **38ª Cönk.** Karacaoğlan, Cahit Öztelli, 1970: 225'te "karma karış" redifli bir şiir yer almaktadır. Fakat şiir cönkteki şiirden tamamen farklıdır. Mahlas ve başlık yer almayan bu şiirin Karacaoğlan'a ait olması muhtemeldir.

Sünbül ü reyḥān ü gül ḳarma ḳarış

Bu vücūd böyle bir cānāna erdi
Taḳıldı mı hüsnüŋ ġoncası derdi
Ḳaṭar ḳaṭar begler hep seyriderdi
Dutuşmuş gerdānı hāl ḳarma ḳarış

71

SEYRĪ

11'li hece ölçüsü

Hey aġalar şendi göŋlüm ol zamān
Benim bu göŋlümü egleyen geldi
Güzellikde kimse çıḳmaz dengine
Al yeşil dülbendin baġlayan geldi

İnce bele dökmüş siyāh ṣaçların
İncüden ṣadefden beyāz dişlerin
Baŋa nisbet eger hilāl ḳaşların
Bu benim sīnemi dağlayan geldi

Sevdāsıyla āteşine yandığım
Pervāz ḳurup etrafına döndügüm

[71] **38[b] Cönk.**

Ṣuṣadıḳça gerdānından emdigim

Benim bu yāremi ṣaḳlayan geldi

Güzellikde yoḳdur bunun ḳuṣūru

Dünyāda miŝli yoḳ megerse ḥūrī

Bu ġarīb **Seyrī**'nin bir dāne yāri

Dosdunuŋ yoluna aġlayan geldi

72

KĀTİB AḤMED [88]

11'li hece ölçüsü

Ḳayser ḳazāsında bir güzel gördüm

Giyinmiş yeşilin alın sevdigim

Cemālin görünce 'aḳlım şaşırdım

Mor şal ḳuşanmış belin sevdigim

Nefs-i Ḳayseri'de bulunmaz eşiŋ

Ḳaradır gözleriŋ kemāndır ḳaşıŋ

Şekerdir yanaġıŋ incidir dişiŋ

Bir bülbül misāli dilin sevdigim

Aḳ gerdān üstüne beŋler düzülmüş

---

[72] 39[a] Cönk.

[88]Katib Ahmed: Âşık Ömer. Cönk.

Cönkte bu şiirin başlığı "Âşık Ömer" olarak yazılmıştır. Ancak şiir de mahlas olarak "Kâtip Ahmed" geçmektedir.

Maḫmūr u mest elā gözler süzülmüş

Aḳ göġsünüŋ dügmeleri çözülmüş

Dökülmüş zülüfin telin sevdigim

Kātib Aḥmed ‘aşḳım bir ḳız üstine

Siyāḥ sürme çekmiş gözüŋ mestine

Lāle sünbül cem‘ eyleyüp destine

Divşirür reyhān gülin sevdigim

73

11’li hece ölçüsü

Bahār oldu gidem tozlu yollara

‘Aşḳa düşen göŋül yorulmaz imiş

Elleriŋ sevdigi çıḳmış ṣalınur

Şu benim sevdigim ṣalınmaz imiş

İşde gitdi göremedim boyunı

Kemend itmiş ḳaşlarınıŋ yāyını

Henüz duyduḳ güzelleriŋ ḫuyunı

Göŋlü olmayınca ṣarılmaz imiş

[73] **39[b] Cönk.** Bu şiir birçok kelime, mısra farkları ve yer almayan dörtlüklerle birlikte; “Karacaoğlan” Müjgan Cunbur,1972: 133-134, Cahit Öztelli, 1970: 227’de yer almaktadır. Cönkteki şiirin mahlas dörtlüğü eksiktir. Cönkteki şiiri ayrı bir versiyon olarak değerlendirmek gerekir.

Ṣu degilim aḳam aḳam durulam

Bir diŋlenem nefeslenüp varalım

Bu dünyāda sevdügine ṣarılan

Āḥiretde ṣorgu sorulmaz[89] imiş

74

11'li hece ölçüsü

İşde yolum düşdü ġurbet illere

Gözleri mestānem elvedā‘ saŋa

Seni sevdim deyü düşdüm dillere

Gözleri mestānem elvedā‘[90] saŋa

Ḳaradır ḳaşlarıŋ elādır gözüŋ

Cāna cān baġışlar bu şīrīn sözüŋ

Müyesser olur mu görmege yüzüŋ

Gözleri mestānem elvedā‘ saŋa

Elā gözlüm çoḳ çekmişim cefāŋı

Münkir olmam çoḳ sürmüşüm ṣefāŋı

Du‘ādan unutma bu ben gedāŋı

Gözleri mestānem elvedā‘ saŋa

[89] Sorulmaz: su'āl yoḳ Cönk

[74] **39[b] Cönk.**

[90] elvedā‘: du‘ālar Cönk. Nakarat düzeni bakımından böyle okundu.

Elā gözlü bī-vefānıŋ elinden

Fāriġ oldum geçdim cümle güzelden

Bu ḥakīri döndürürsin ezelden

Gözleri mestānem elvedā‘ saŋa

75

11'li hece ölçüsü

Yüregimde yandı ‘aşḳıŋ yaḳusı

Müşk ile ‘anberden gelür ḳoḳusı

Gevheriŋ ma‘deni cennet ḥūrīsi

Ḫastası olduġım bilür mi bilmem

Oŋulmaz sīnemde ‘aşḳımıŋ nārı

Yoluŋa hāk itdim nāmūsı ‘ārı

Ölmeden bir daḥı göreydim bārī

Ḥasret ḳıyāmete ḳalur mı bilmem

[75] **40[b] Cönk.** "Gevheri Divanı", Şükrü Elçin, 1998: 171-172-173-174'te "mı bilmem" redifli 4 adet şiir yer almaktadır. Bu şiirlerden 227, 228 no.lu şiirlerin bazı mısraları ve bağlamları cönkteki şiir ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle cönkteki şiirin de Gevheri'ye ait olduğu düşünülmektedir. Yine aynı çalışmada sayfa 728'de "Türkmani" başlığı altında Ankara Milli Kütüphane 185 no.lu cönkten "mı bilmem" redifli şiir yer almaktadır. Bu şiirin de bazı kelimeleri ve mısraları benzerlik göstermektedir. Bunun yanında "Gevheri Divanı'na Katkılar" Yakup Karasoy, Orhan Yavuz, İbrahim Yılmaz, 2017: 20'de "mı bilmem" redifli bir şiir yer almakta ve bu şiirin de bazı kelime ve mısraları benzerlik göstermektedir. Cönkteki şiiri de ayrı bir versiyon olarak değerlendirmek gerekir.

Varup söyleŋ ḳaşı kemān mestine

Bu ‘aşḳıŋ āteşi cānım ḳaṣdına

Raḥm eyle sevdigim ḳabrim üstine

Nāz ile ṣalınup gelür mi bilmem

76

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

11’li hece ölçüsü

Bād-ı ṣabā dosta doġrı gidersin

Benim sevdigüme var da selām et

Bu ḥizmetdir Hāḳ yolına idersin

Mübārek cemālin gör de selām et

Ġam ile sīnesin dağlarin

Gözleriŋin yaşı çağlar diyesin

Beni ġurbet illere sağlar diyesin

Sağlıgımdan ḫaber vir de selām et

A sevdigim güzelligiŋ zamānı

Bir dem görebilsem ḳaşı kemānı

Söyle unutmasın ahd ü emānı

Ḫāk-i pāye yüzüŋ sür de selām et

[76] **40[b] Cönk.**

‘Āşık ‘Ömer aydur aġlatm’özümü

Naṣīḥatim çokdur işit sözümü

Divşür sen ‘aḳluŋı kendi özüŋü

Tekrār ḳarşusında dur da selām et

77

TÜRKÜ

15’li hece ölçüsü

Bir vefāsız yār elinden ‘āciz oldum n’eyleyim

Degme nādāna sır açmaḳ [cā’iz] olmuş n’eyleyim

Māh yüzüŋde çifte beŋler ‘ārıẓ olmuş n’eyleyim

İçmişim la‘liŋ şarābın ben bugün mestāneyim

Ḳaşlarıŋ beŋzer ḳaleme gözleriŋ mestāneye

‘Aḳlımı başımdan aldı dönmüşüm dīvāneye

Bārek’allāh hiç sözüm yoḳ ol ṭoġuran anaya

İçmişim la‘liŋ şarabın ben bugün mestāneyim

Aḳdı çeşmim yaşı billāh Ceyḥūn oldu silemem

Şöyle bir derde tuş oldum ben du‘ā’sın bilemem

Lebleri kevŝer şarābı sunmayınca ḳanamam

[77] **41[b] Cönk.**

Çeşm-i ḥūnı nūş iderem ben bugün mestāneyim

78

GEVHERĪ

11'li hece ölçüsü

Ḳıyāmet ḥaşre-dek gözlerim seni

Bu ḫasta gönlümüñ dermānı tez gel

Bu ġurbet illerde aġlatma[91] beni

Eglenme ḫūbларıñ serdārı[92] tez gel[93]

Murġ-ı dillere uçup nevā[94] eyledi

Bülbül gülüşenden hevā[95] eyledi

[Ayrılık tellālı nidā eyledi][96]

Eglenme ḫūbların sulṭānı[97] tez gel

Gevherī çaġıran ey servi ḳāmet

Saña mā'il oldum ey çeşmi āfet

Ben senden vazgeçmem ḳopsa ḳıyāmet

Bu ġarīb gönlümüñ dermānı tez gel

---

[78] 42[a] Cönk.
Bu şiir, Gevheri Divanı: Şükrü Elçin, 1998, 153'te yer almaktadır. Divandaki şiir 4 dörtlükten oluşurken cönkteki şiir 3 dörtlük olup eksiktir. Mahlasın yer aldığı son dörtlük de birbirinden farklıdır.

[91] Divan: Yād illerde garib eyleme
[92] Divan: sultānı
[93] Aynı mısra Aşık Ömer'in bir şiirinde de bulunmaktadır.
[94] Divan: Murg-ı dil per açup hevā
[95] Divan: nevā
[96] Bu mısra cönkte yer almamaktadır. Gevherî Divanı'ndaki şiirden hareketle metin tamiri yapılmıştır.
[97] Divan: Göçmeden muhabbet kervānı

79

‘ĀŞIĶ ĠARĪB

11’li hece ölçüsü

Ḥālimi ‘arż itsem gül yüzlü yāre

Gūş[98] idüp selāmı alur mı bilmem

Günbegün arṭmaḳda sīnemde yare[99]

Ol kāfir īmāna gelür[100] mi bilmem

80

‘ĀŞIĶ ĠARĪB

11’li hece ölçüsü

‘Aşḳıŋa düşeli bu **‘Āşıḳ Ġarīb**

Seni anmadıġım sā‘at mi ḳaldı

81

ŞĀDĪ

---

[79] 42[a] Cönk. Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2015: 634’te yer almaktadır. Divandaki şiir 4 dörtlükten oluşmaktadır. Cönkte ise Âşık Garîb başlıklı tek dörtlük bulunmaktadır, şiirin devamı eksiktir ve bu tek dörtlük divandaki şiirin ilk dörtlüğü ile benzerlik göstermektedir.

[98] Divan: Lutf

[99] Divan: āh u figānım

[100] Divan: Mevlā’m insafını verir

[80] 42b Cönk.

[81] 42b Cönk.

11'li hece ölçüsü

Ellerin evinde bir melek-sīmā

Çıḳup seyrān iden sen degil misin

Kimin edāsından kimin nāzından

Günde yüz ḳat iden sen degil misin

Egnine giyinmiş allı libāsı

Bir dahı işitdim edālı sesi

Baġrına başmışdur 'aşḳın çırası

'Āşıḳı deli iden sen degil misin

Doldur vir içeyim 'aşḳın zehrini

Şinden ṣoŋra çekmem 'adū ḳahrıŋı

Ṣarup bu **Şādī'**niŋ göŋül şehrini

Yıkup vīrān iden sen degil misin

82

DERTLİ

TÜRKÜ

11'li hece ölçüsü

Bahār oldu gel seyrāna çıḳalım

Geçer günlerimiz āh yaz da ḳalmaz

[82] **43a Cönk.**

Mor menevşe sünbüllere baḳalım

Ṣolar çiçekleriŋ tāze de ḳalmaz

Beni mest eyledi yanaġıŋ eliŋ

Cemāliŋden olur fikriŋ ḫayāliŋ

Dağıt kaküllериŋ göster cemāliŋ

Geçer bu hāllериŋ bu yüz de ḳalmaz[101]

Dertli gerçekdir zamāndır fānī

Soruŋ yazdan evvel gelenler hanı

Fırsat elde iken sürüŋ devrānı

Beş günlük dünyādur bize de ḳalmaz

83

ŞĀDĪ

11'li hece ölçüsü

Gönül arzuluyor sevgili yāri

Garīb sīnem yār elinden dağlıdur

Ḥasretin çekerim her gün her sāat

Meclisinde bu ḳollarım bağlıdur

Yāre gidem didim yolum düz gelmez

Gidem ḳır at ile özüm uz gelmez

[101] Vezin gereği "efendim" kelimesi çıkarılmıştır.

[83] 43[b] Cönk.

Ben gel direm deli gönül vaz gelmez

İmdi gönül bir hūrīye bağlıdur

Elimden aldırdım teslīmi yeni

Bir ḳarış gerdānı bir çifte beni

Yiŋem didim yiŋemedim gönlümü

Şimdi gönül bir civāna bağlıdur

Şādī dir ki bu sözüme kılınma

Eller gibi gül yağına bulanma

Ben garībe nāzlı nāzlı ṣalınma

Şimdi gönül bir yavruya bağlıdur

84

AḤMED

11'li hece ölçüsü

A sevdigim saŋa gönül vireli

Bir daḳīḳa bende rāḥat mı ḳaldı

Cemāliŋ pākine naẓar ideli

Ḥayāliŋden başḳa ḫālet mi ḳaldı

[84] 44[a] Cönk.

Kimseniŋ düşmesin sevdāya seri

Seniŋ ‘aşḳıŋ beni itdi serserī

Baḳışı cellādıŋ görenden beri

Ahū-yı āfete raġbet mi ḳaldı

İnanmaz niceniŋ itse pendine

Aḥmed çigzir[102] leb-i şīrīn ḳandine

Gönül bağlanalı zülfin bendine

Hiç tīmār-ı cāna ḥācet mi ḳaldı

85

Cānımıŋ cānānı sensin ey ḥabīb

Düşmüşem bu derde bir ḳılmadı devā ṭabīb

86

‘ĀŞIḲ KEREM[103]

TÜRKÜ

11’li hece ölçüsü

Dağlar seniŋ firḳatiŋden cūşuŋdan

Yandı cigercigim kül oldu bugün

Benim derdim hiçbir derde beŋzemez

[102] Çizir: çizgir.
[85] 44[a] Cönk.
[86] 44[b] Cönk.

Baŋa bir ‘acāyib hāl oldu bugün

Yüzünüŋ yanaġı şom sırma telden

Çekerim ġurbetlik ne gelir elden

Bir ġarīb bülbülüm ayrıldım gülden

Gülümden bülbülüm yad oldu bugün

Bize el virmedi şu yirde durmaḳ

Ahdı dīdem yaşı sel oldu ırmaḳ

Ne müşkül hāl imiş yārdan ayrılmaḳ

Gicemden gündüzüm zor oldu bugün

Yürü başıŋ bozuḳ düzen bağlama

Yārim gitdi diyi yanup ağlama

Ben ġarībiŋ deli göŋlün egleme

Sevdügimden cüdā düşmüşüm bugün

87

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Yār ile seyrāna çıḳdım eyle bayram günleri

Ağlama hey āhū gözlüm gül a bayram günleri

[87] 45[a] Cönk.
Bu şiir, Yavuz-Küçükballı, 2020: 296, “Aşık Ömer Divanı’na Katkılar VII” makalesinde bulunmaktadır. Şiirler arasında birçok mısra farklıdır.

Ayrı düşüp ḫalḳ içinde bulamadım yārimi

Boynumu egdim de baḳdım eyle bayram günleri[104]

Yürü hey ġamzesi cellād ḳaddimi dāl eyledi ŋ

Bir vefāsız yār imişsin sırrım ele söyledi ŋ

Lebleriŋden būse içün ne ‘aceb ḫışm eyledi ŋ

Efendiyse ḫışm eylemez kula bayram günleri[105]

Ben saŋa yārim diyelü nihāyetle virdim cān

Aġlama hey āhū gözlüm böyle ḳalmaz bu zamān

Ḳorkmaz mısı ŋ itdiceği ŋden kanı ‘ahd ü emān

Dimedi ŋ mi sarılalum n’ola bayram günleri[106]

Ben saŋa yārim diyelü nihāyetle virdim nāçār

Bu dünyā bāḳī degildir buŋa ḳonanlar göçer

Dört yanıma naẓar ḳıldım cümle ḫalḳ yiyüp içer

Öksüz ‘**Ömer** ġam içinde ḳala bayram günleri[107]

88

‘ĀŞIḲ ‘ÖMER

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

---

[88] 45[b] Cönk.
Bu şiir, Karasoy-Yavuz, 2010: 209-210’da yer almaktadır.

Sūz-ı ‘aşḳı Aḥmed’iŋ çeşmimi biryān ider

Merḥamet eyle Ḫalīl’im derdime dermān ider

Yūnus’uŋ cevr ü cefāsı ‘āşıḳı ‘üryān ider

Yūsuf’uŋ ḥüsn ü cemāli bendesin ḫayrān ider[108]

Gelüp raḳīb baġlamasın ‘Oŝmān giden rāhı

Ḥaḳ ḫaṭālardan ṣaḳlasın gül yüzlü Abdullāh’ı

Cān ü dilden ‘āşıḳım ben sevdügüm İbrāhīm’e

Ḳorḳarım duyar Muḥammed ḳatlime fermān ider[109]

İsmā‘īl’im gonca güldür çevirmiş yanını ḫār

Ḥüseyin’iŋ sözleri ḳıldı ḳalbimde ḳarār

Ḥaṣan’a göŋül virdim aġlarım leyl ü nehār

Süleymān ben bir gedāya gāhī bir iḥsān ider[110]

‘Alī’niŋ fikr ü ḫayāli cānıma ḳıldı ‘aźāb

Severim Yaḥyā’yı Eyyūb’u yāre eylerim ‘itāb

Ṣālih’iŋ nāz ü şifāsı eyledi baġrım kebāb

Ey ‘Ömer ġayrı seni kim bulduḳ da ḳurbān ider[111]

89

11’li hece ölçüsü

---

[8]9 46[a] Cönk.

Hey aġalar bir sevdāya uġradım

Gözünüŋ üstünde ḳaşı güp gider

Dudaġın ṣorarsaŋ yandurmasına

Aġzınıŋ içinde yār gülüp gider

Kākülin ṣorarsaŋ şol ṣırma ḳadden

Ḳızarmış yanaġı ḳırmızı gülden

Ḳoḳusun ṣorarsaŋ müşk ü ‘anberden

Yanaġıŋ aġzıma bal virüp gider

Gerdenin ṣorarsaŋ hemān emmeli

Gögsüni ṣorarsaŋ sıra dügmeli

Ḳolunı ṣorarsaŋ altun burmalı

Aḳ koyun altına irgürüp gider

Gider iken gördüm ‘aḳlım şaşırdım

Serviniŋ boyına göŋül düşürdüm

……

Benim sevdücegim görmeden gider

90

Ḫayli vaḳit oldu yārim küseli

Hiç gülmedim bu rüzgâr eseli

4. SONUÇ

Başlangıçta yalnız insan hafızasında saklanan söz, sadece sözlü iletişim ile aktarılırken zaman içinde sözü saklama ve aktarma görevini, hafıza ve sözlü iletişimin yanında, yazı üstlenmiştir. Bu nedenle kültürel birikimin eski dönemlerden günümüze ve sonrasında da gelecek kuşaklara iletilmesinde en önemli aktarıcılardan biri de yazılı kaynaklardır. Cönkler de Türk halk edebiyatı yazılı kaynakları arasında çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Çünkü cönkler, kültür hazinemize ve edebî ürünlerimize ait birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bu sayede hem edebiyat hem de kültür alanlarında çalışan araştırmacılar için başlıca başvuru kaynakları arasında sayılmaktadır. Bu nedenle de Türk halk edebiyatı yazılı kaynaklarının çok değerli olduğunu bilen bir bilim insanı incelediği bir cönkte sözlü kültür mirasının yazıya geçirilmesinin yanında Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınan seçkin örnekleri de öğrenme fırsatını bulacak ve bu sayede de Türk halk edebiyatı yazılı kaynaklarına aktarılan mirasın büyüklüğünü kavramış olacaktır.

Bu çalışmada, Millî Kütüphane yazma eserler koleksiyonu 06 Mil Yz A Cönk 160 Numaralı Cönk incelenmiştir. 47 varaktan müteşekkil bu cönkte 90 nazım tespit edilmiştir. Başta âşık tarzının en önemli temsilcilerinden Âşık Ömer, Gevherî olmak üzere Karacaoğlan, Kuloğlu, Dertli, Âşık Kerem gibi tanınmış şairlerin de yanı sıra Âşık Halîl, Öksüz Ali, Derviş Ali, Hâfız, Sipâhoğlu, Âşık Garib, Kâtib Ahmed, Mehmed, Ârif, Ahmed, Seyrî, Şâdî gibi daha az bilinen şairlerin şiirleri de yer almaktadır. Bunun yanında yazanı tespit edilmemiş şiir ve şiir parçaları da bulunmaktadır.

Cönkte 16, 17, 18 ve 19.yy. şairleri yer almaktadır. Cönkte 17.yy. şairlerine daha fazla yer verilmiştir. Cönkteki şiir ve nazım parçaları incelendiğinde en çok şiiri olan şair Âşık Ömer olarak karşımıza çıkmaktadır. Cönkte Âşık Ömer başlıklı 24 şiir, Âşık Ömer mahlaslı 22 şiir yer almaktadır. Âşık Ömer'den sonra en fazla şiiri olan şair Gevherî'dir. Cönkte Gevherî başlıklı ve mahlaslı 5 şiir yer almaktadır. Ardından

Mehmed'e ait 3 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerden biri Mehmed mahlaslı başlıksız, ikinci ve üçüncü şiir ise Mehmed mahlaslı Âşık Ömer başlıklı şiirlerdir. Daha sonra Karacaoğlan mahlaslı ve türkü başlıklı 2 şiir yer almaktadır. Şiirler incelenmeye devam edildiğinde Kuloğlu'nun 2 şiiri yer almaktadır. Bunlardan birincisi Kuloğlu mahlaslı türkü başlıklı iken ikinci şiir yine Kuloğlu mahlaslı fakat başlıksızdır. Daha sonra Âşık Kerem'e ait 2 mahlaslı şiir yer almaktadır. Bu şiirlerden biri başlıksız diğeri ise türkü başlıklıdır. Ardından Ahmed'e ait mahlaslı ve başlıksız 2 şiir, Âşık Garib mahlaslı ve başlıksız 2 şiir, Şâdî mahlaslı ve başlıksız 2 şiir yer almaktadır. İncelenmeye devam edildiğinde Seyrî'ye, Derviş Ali'ye, Öksüz Ali'ye, Sipâhoğlu'na, Hâfız'a ait mahlaslı ve başlıksız birer şiir, Ârif mahlaslı ve türkü başlıklı bir şiir, Kâtib Ahmet mahlaslı fakat Âşık Ömer başlıklı bir şiir, Dertli mahlaslı ve türkü başlıklı bir şiir, Halîl mahlaslı fakat Âşık Ömer başlıklı bir şiir ve son olarak da anonim 40 adet şiir yer almaktadır. Toplamda da başlıksız 44 adet şiir yer almaktadır. İncelemelere devam edildiğinde, Halîl mahlaslı Âşık Ömer başlıklı "ne güzel" redifli şiir yayınlanan Âşık Ömer şiirleri arasında yer almayıp Yasemin Çelik, 19. Yüzyıla Ait İki Cönk Metni, Söz Varlığı ve İmla Özellikleri adlı çalışmada Âşık Halîl başlığı ile bazı kelime farklarıyla yer almaktadır. Mehmed mahlaslı Âşık Ömer başlıklı şiirlerden "yol mıdır" redifli şiir Şükrü Elçin'in Gevherî Divanı'nda yer almaktadır. Şiir, divanda 4 dörtlük, cönkte ise 5 dörtlükten oluşmaktadır. Her iki şiirinde ölçüsü ve üslubu aynıdır. Dörtlükler arasında kelime farkları bulunmaktadır. Mahlas dörtlüğü farklılık göstermektedir. Gevherî'nin asıl adının "Mehmed" olduğu düşünülürse cönkteki bu şiirin ona ait olması muhtemeldir. Yine cönkte yer alan Âşık Ömer başlıklı Kâtib Ahmed mahlaslı "sevdigim" redifli şiir yayınlanan Âşık Ömer şiirleri içinde yer almamaktadır. Cönkte "bend itmiş" redifli Âşık Ömer başlığıyla yer alan bir başka şiir ise "Karacaoğlan", Müjgan Cunbur'da yer almaktadır. Cönkte Âşık Ömer'e ait olduğu tespit edilen şiirlerinden 11 tanesi var olan çalışmalarda ve kaynaklarda yer alırken 10 tanesi çalışmalarda ve kaynaklarda yer almamaktadır. Bu şiirlerin arasında Âşık Ömer Divanı'nda yer alan şiirlerin farklı versiyonları da bulunmaktadır. Şiirlerin altına gerekli dipnotlar düşülmüş ve açıklamalar yapılmıştır. Cönkte Gevherî'ye ait olduğu tespit edilen şiirlerinden 6 tanesi çalışmalarda ve kaynaklarda yer alırken 4 tanesi yer almamaktadır. Bu şiirlerin içinde Gevherî Divanı'nda yer alan şiirlerin farklı versiyonları da bulunmaktadır. Şiirlerin altına gerekli dipnotlar düşülmüş ve açıklamalar yapılmıştır. Cönkte Karacaoğlan'a ait olduğu tespit edilen şiirlerden bir

tanesi çalışmalarda ve kaynaklarda yer alırken 4 tanesi kaynaklarda ve çalışmalarda yer almamaktadır. Bu şiirlerin içinde Karacaoğlan'a ait olan şiirlerin farklı versiyonları da bulunmaktadır. Şiirlerin altına gerekli dipnotlar düşülmüş ve açıklamalar yapılmıştır. Cönkte Kuloğlu'na ait olduğu tespit edilen şiirlerden bir tanesi çalışmalarda ve kaynaklarda yer alırken diğeri kaynaklarda ve çalışmalarda yer almamaktadır. Şiirlerin altına gerekli dipnotlar düşülmüş ve açıklamalar yapılmıştır. Bunun dışında ise Derviş Ali, Öksüz Ali, Mehmed, Sipâhoğlu, Hâfız, Ârif, Ahmed, Seyrî, Kâtib Ahmed, Âşık Garib, Şâdî ve Dertli mahlaslı şiirler çalışmalarda ve kaynaklarda tespit edilememiştir. Son olarak 34 adet şiirin kime ait olduğu tespit edilememiştir.

Çalışmada; divanlardan, cönk ve mecmualardan yapılan şiir kıyaslamalarıyla eksikliklerin giderilmesine çalışılmış, yeni şiirler tespit edilmiştir. Bunun yanında folklor ürünlerinin birincil özelliklerinden biri olan ve bu incelemede de karşılaşılan şiirlerdeki varyantlaşmalara da dipnotlarda yer verilmiştir. Cönkte yapılan karşılaştırmalarda ortaya çıkan varyantlaşmalar ve cöngün içeriğinin çok yönlü oluşu Türk halk şiirinin farklı özelliklerinin de bir arada olması ve aktarılabilmesi açısından çok önemli bir yere sahiptir.

Cönkte yer alan şiirlere bakıldığında 18 ve 19. yüzyıllarda dini- tasavvufi şiirin ön planda olması ve çoğu cönk ve mecmualarda da dini- tasavvufi şairlere yer verilmesine rağmen incelediğimiz cönkte dini- tasavvufi içerikli şiirlerin yer almadığı bunun yanında aşk, sevgili, ayrılık, gurbet gibi bireysel konulu şiirlerin yer aldığı görülmüştür. Bu durum da bizlere şiirleri kaleme alan müstensihlerin edebi ve bireysel zevklerini göstermeleri açısından da çok önemli bilgiler sunmaktadır.

Tüm bu incelemeler ışığında ise hem çalışılan bu cöngün hem daha önceki cönk çalışmalarının hem de gelecekte yapılacak olan çalışmaların kültürümüz açısından çok kıymetli olduğu bir kere daha ortaya çıkmıştır. Daha gün yüzüne çıkmamış ya da transkripsiyon alfabesiyle aktarılıp üzerine kültürel çalışma yapılmamış birçok cönk bulunmaktadır. Bu alana daha çok eğilinmesini daha çok çalışma yapılmasını ve kültürel hazinelerimizin ortaya çıkmasını temenni ediyorum.

KAYNAKÇA

Akın, Bülent. 2014. Alevi Ocakları ile İlgili Tespit Edilebilen En Eski Tarihli Belge: Ağuiçen Ocağı Şeceresi. **Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**. s. 70: 15-38.

Albayrak, Nurettin. 1996. Gevheri. **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 14. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi: 44-43.

_____. 2002. Kuloğlu. **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 26. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi: 360-361.

Alptekin Ali Berat, Saim Sakaoğlu, **Türk Saz Şiiri Antolojisi**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Alptekin, Ali Berat. 2015. Bursalı Halil. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halil-bursali [7.12. 2020].

_____. 1987. Fırat Havzası ve Doğu Anadolu'da Yazılmış Cönkler. **Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu**. 1986. Elâzığ: Fırat Üniversitesi Yayınları. s. 227-232.

Arısoy, M. Sunullah. **Türk Halk Şiiri Antolojisi**. 1985. Ankara: Bilgi Yayıneviç

Arif. **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. 1977. c. 1. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Başgöz, İlhan. 1968. **İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**. İstanbul: Ararat Yayın Evi.

Boratav, Pertev Naili. 2000. **İzahlı Halk Şiiri Antolojis**i. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Clauson, Sir Gerard. 1972. Bögü. **An Etymological Dictionary of pree Thirteenth Century Turkish**. Oxford.

Cunbur. Müjgan, Dursun Kaya, Niyazi Ünver. 2002. **Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu 7. Cilt (Cönkler).** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Cunbur. Müjgan. 1972. **Karacaoğlan**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

_____. 1974. Folklor Araştırmalarında Cönklerin Yeri. **I. Uluslararası Türk Folkloru Semineri Bildirilerileri**. Ankara: Başbakanlık Basımevi, s. 69-73.

Çakır, Emine. 2015. Öksüz/Öksüz Dede/ Öksüz Ali. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/oksuz-oksuz-dede-oksuz-ali [24.10. 2020].

Çalışkan, Melisnur. 2021. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda Bulunan Bir Cönk Üzerine İnceleme. Bildiri Özetleri Kitapçığı. **8.Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi**. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi. s:164.

Çelik, Ali. 2008. **Türk Halk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: Timaş Yayıncılık.

Çelik, Yasemin. 2017. 19. Yüzyıla Ait İki Cönk Metni, Söz Varlığı ve İmla Özellikleri. Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Dilçin, Cem. 2016. **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları.

Doğan, Ziya. 1997. Ozan Yurdu Emlek Beyyurdu. **Folklor / Edebiyat**. s. 12: 181-182

Duymaz, Ali. 2011. Karacaoğlan ile Aşık Kerem'in Şahsiyet ve Eser Bakımından Benzerlikleri Üzerine Bir Değerlendirme. **Millî Folklor**. s. 44: 51-61.

_____.2016. Aşık Dursun Cevlani. **Feyzi Halıcı ve 20. Yüzyıl Aşıkları Üzerine Araştırmalar I.** Haz. Ali Berat Alptekin, Ankara: Akçağ Yayınları.

_____. 2016. Sözün Yazılaşması. **Millî Folklor**. s. 111: 14- 27.

Düzgün, Dilaver. **Dertli Divanı**. 2011. Erzurum: Fenomen Yayınları.

Elçin, Şükrü. 1987a. **Aşık Ömer**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

_____. 1987b. **Gevherî**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

_____. 1988. **Gevherî Divanı**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

_____. 1988. **Akdeniz ve Cezayir'de Türk Halk Şairleri**. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Ercil, Mahmut, 2008. Malatyalı Âşık Birfani. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Erdoğan, Hilal. 2015. Şadi. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sadi-mdbir [11.11. 2020].

Eren, Hasan. 1952. **Türk Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar I**. Ankara: TTK Yayınları.

Ergun, Sadettin Nüzhet. 1933. **XVII. Asır Saz Şairlerinden Kâtip, Kuloğlu**. Ankara: Semih Lütfi Sühulet Kütüphanesi.

_____. 1936. **Aşık Ömer Hayatı ve Şiirleri.** Ankara: Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi.

_____. 1936. **XVII. Asır Saz Şairlerinden Bursalı Âşık Halil**. Halkevleri Mecmuası. c.VIII, Nr. 44: 123–124.

_____. 1938. **Halk Edebiyatı Antolojisi**. İstanbul: Devlet Basımevi.

Esen, Ahmet Şükrü. 2015. **Anadolu Âşıkları I. Karacaoğlan**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Gökkaya, Recep. 2017. 16. Asır Şairlerinden Seyrî ve Dîvân'ı. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökyay, Orhan Şaik. 1984. Cönkler Üzerine. **Folklor ve Etnografya Araştırmaları**. İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları. s: 107-173.

_____. 1995. Cönkler Üzerine. **Seçme Makaleler 1, Eski, Yeni ve Ötesi**. İstanbul: İletişim Yayınları. s: 73-147.

_____. 1993. Cönk. **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 8. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. s: 73-75.

Hafız. **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. 1981. c. 4. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Hafız, Nimetullah. 1986. **Aşık Ferki Hayatı ve Eserleri**. Prizren: Esin Yayınları.

Kabaklı, Ahmet. 2006. **Âşık Edebiyatı**. 2006. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kara, Ahmet. 2020. Âşık Ömer'e Ait Olduğu Düşünülen Yeni Şiirler. **Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**. s. 9: 45-83.

Karahan, Abdülkadir. 1991. Aşık Ömer. **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c. 4. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi: s.1.

Karasoy, Yakup, Orhan Yavuz, İbrahim Yılmaz. 2017. Gevherî Divanı'na Katkılar. **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. c. 42. s. 1: 1- 22

Karasoy, Yakup, Orhan Yavuz. 2010. **Âşık Ömer Divanı**. Konya: İnci Ofset Yayınları.

_____. 2015. **Âşık Ömer Divanı**. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

_____. 2003. 17. Yüzyıl Saz Şâiri Âşık Ömer Üzerine Bazı Mülâhazalar. **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. s. 13: 177- 215.

Karataş, Turan. 2007. **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaya, Doğan. 2007. **Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Akçağ Yayınları.

_____. 2007. Kültürümüzde Cönklerin Önemi ve Sivas Kaynaklı Cönkler. **Kültürümüz ve Kitap Sempozyumu Tebliğleri**. Sivas: Sivas Kemal İbn-i Hümam Vakfı Yayınları. s: 254-263.

Kutlu, Şemsettin. 1988. **Dertli**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Koca, Turgut, 1990. **Bektaşi Şairleri ve Nefesleri**. İstanbul: Naci Kasım İstanbul Maarif Maatbası.

Kocatürk, V. Mahir. 1963. **Saz Şiiri Antolojisi**, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

_____. 1968. **Tekke Şiiri Antolojisi**. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Koz, Sabri. 1977. Cönk, Derviş Mehmed. **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. c. 2. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Köksal, M. Fatih. 2017. Divan Şiiri- Cönk İlişkisi ve Divanlarda Cönk. **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**. s.37: 248- 290.

Köprülü, Fuat. 1962. **Türk Sazşâirleri II: XVII. Asır Sazşairleri**. Ankara: Millî Kültür Yayınları.

_____. 1962. **Türk Sazşâirleri III XVII. Asır Sazşairleri**. Ankara: Millî Kültür Yayınları.

Misalli Büyük Türkçe Sözlük. 2005. İstanbul: Kubbealtı Lügati.

Mutluay, Rauf. **Türk Halk Şiiri Antolojisi**. 1997. İstanbul: AD Yayıncılık.

Özmen, İsmail. 1998. **Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Öztelli, Cahit. 1984. **Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu**. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

_____. 1955. **Halk Şiiri**. İstanbul: Varlık Yayınları.

_____. 1970. **Karacaoğlan, Bütün Şiirleri**. İstanbul: Milliyet Yayınları.

_____. 1973. **Bektaşi Gülleri**. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Sakaoğlu, Saim. 1986. Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine. **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri I. Genel Konular**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı: 247-251.

_____. 1989. Türk Saz Şiiri. **Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı III / Halk Şiiri**. c. 57: 105-251.

_____. 2014. **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**. Konya: Kömen Yayınları.

Tarama Sözlüğü. 1965-1974. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Töret, Aslı. 2019. Balıkesirde Bulunan Bir Cönkte Âşık Ömer'in Şiirleri. **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**. c. 12. s. 27: 516-538.

Türkçe Sözlük. 2011. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü. 1968. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ülkütaşır, M. Şakir. 1967. Halk Edebiyatı Araştırmalarında Cönklerin Değeri. **Türk Kültürü**. s: 219-226.

Yurt Ansiklopedisi. 1981. c.1. İstanbul: Anadolu Yayınları.

Yüce, Nuri. 1994. Dertli. **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 9. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. s: 186-187.

EKLER

Ek 1 06 Mil Yz A Cönk 160 Numaralı Cöngün Tıpkıbasımı

